

SUOMEN
maatalous ja
MAASEUTUELINKEINOT

2014

Katsauksen laatinut työryhmä

Ahlstedt Jaana	taitto, toimitus
Jansik Csaba	luku 2.5
Knuuttila Marja	luku 1.1
Koikkalainen Kauko	luku 5
Koivisto Anu	luku 2.3
Latukka Arto	luku 4.2
Liesivaara Petri	luku 2.2, 3
Miettinen Antti	luku 5
Niemi Jarkko	luku 2.4
Niemi Jyrki	luku 2.1, 2.5, 3, toimitus
Pyysiäinen Jarkko	luku 6
Rantala Olli	luku 4.1
Rantamäki-Lahtinen Leena	luku 1.2
Sulkava Mika	luku 4.2
Tauriainen Jukka	luku 4.1
Toikkanen Heini	luku 2.5
Väre Minna	luku 1.3
Wuori Olli	luku 6

Taloustutkimus

JULKAISUJA 115

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014

Jyrki Niemi ja Jaana Ahlstedt (toim.)

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Agrifood Research Finland
Economic Research
PUBLICATIONS 115

ISBN 978-951-687-172-4 (nid.)
ISBN 978-951-687-173-1 (PDF)
ISSN-L 1798-5900
ISSN 1798-5897 (Painettu)
ISSN 1798-5900 (Verkkajulkaisu)

Copyright
MTT Taloustutkimus

Julkaisija
MTT Taloustutkimus, Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki
<http://www.mtt.fi/mttl>

Jakelu ja myynti
MTT Taloustutkimus, Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki
vaihe 029 5300 700,
s-posti: julkaisut@mtt.fi

Painatus
Vammalan Kirjapaino Oy 2014

Esipuhe

Suomen maataloutta ja maaseutuelinkeinoja tarkasteleva vuosikatsaus kokoaa ajan-kohtaiset toimialan kehitysnäkymät ja sitä koskevan viimeisimmän tutkimustiedon yksiin kansiin. Maatalouden toimintaympäristöä käsitellään numeroiden valossa monipuolisesti niin kansantalouden, maatalouden tuotantorakenteen, maa- ja puutarhatalouden taloudellisen kehityksen kuin maatilatalouden rakenteen näkökulmasta. Maailmanmarkkinoiden kehitys puolestaan luo taustan maatalouden eri tuotantosuuntien ja elintarvikemarkkinoiden kehityksen tarkastelulle. Maataloustuotannon lisäksi tarkastellaan myös maaseudun muuta yritystoimintaa ja sen kehitystä. Suomalainen maaseutu tarjoaa puitteet uusien liiketoimintamahdollisuuksille, jotka rakentuvat maaseudun uusiutuvien resurssien hyödyntämiselle kestäväällä tavalla. Maaseudun resursseilla on kasvava rooli esimerkiksi uusiutuvan energian tuotannossa sekä luonto-lähtöisissä virkistys- ja hyvinvointipalveluissa.

Maatalouspolitiikassa merkittävä poliittinen yhteisymmärrys saavutettiin kesäkuussa 2013, kun EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) uudistuksesta tehtiin vuoteen 2020 kestävä sopimus. Katsauksessa tarkastellaan uudistuksen vaikutuksia maatalouden EU-tukiin ja kansallisiin tukiin Suomen kannalta. Periaatteellisella tasolla uudistus merkitsee, että markkinat ohjaavat maataloutta entistä voimakkaammin lähivuosina. EU-tukien kokonaistasossa ei ole tapahtumassa Suomen osalta merkittäviä muutoksia vuoteen 2020 mennessä. Markkinoiden ohjauksen lisääntyessä hintojen vaihtelun riskit kuitenkin kasvavat niin maataloustuotteiden myynnissä kuin tuotantopanosten hankinnoissa. Tämä heijastuu myös maatalouden kannattavuuden kehitykseen. Rakennekehityksen ennakoidaan niin ikään jatkuvan nopeana. Maatilojen määrä tulee ohjelmakaudella ennusteiden mukaan laskemaan Suomessa merkittävästi. Tilojen väheneminen painottuu kuitenkin pienempiin tilakokoluokkiin; yksikkökoko kasvaa, eikä maataloustuotteiden tuotantomäärissä ennakoida tapahtuvan olennaista alenemista.

Julkaisun erityisteenä on maidontuotanto. Teema-artikkeleissa tarkastellaan muun muassa EU:n maitomarkkinoiden kehitystä sekä suomalaisen maitoketjun tuottavuutta ja kilpailukykyä. Ensi vuonna EU-maiden maidontuotanto vapautuu, kun tarjontaa säätelevä maitokiintiöjärjestelmä poistuu käytöstä. Kiintiöistä luopuminen merkitsee siirtymistä kohti markkinavetoista elintarviketuotantoa ja kilpailun kiristymistä paitsi raakamaidosta myös kuluttajien euroista. Maidonjalostuksessa tutkimukset osoittavat tuottavuuserojen tasoittuvan, mikä luo paineita Suomen maitoalan kilpailukyvyille. Erityisesti uusissa EU-maissa tuottavuuden kehitys maidonjalostuksessa on ollut kasvavaa, ja kilpailukykyasetelmat saattavat muuttua nopeastikin – erityisesti Itämeren alueella. Kilpailukykyyn ylläpitäminen ja kehittäminen maitosektorilla onkin lähivuosien haaste niin maidontuotannolle kuin meijeriteollisuudelle.

MTT esittää parhaimmat kiitokset julkaisun toimittaneille professori Jyrki Niemelle ja tutkimussihteeri Jaana Ahlstedtille sekä kaikille julkaisun kirjoittamiseen osallistuneille asiantuntijoille.

Helsingissä 7. päivänä huhtikuuta 2014

Sari Forsman-Hugg
Yksikön johtaja
MTT taloustutkimus

Sisällysluettelo

1. Maatalouden toimintaympäristö	5
1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana.....	5
1.2. Maaseudun yrittäjäys.....	9
1.3. Suomalainen maatila	13
2. Maatalous- ja elintarvikemarkkinat.....	20
2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys	20
2.2. Peltokasvituotanto.....	22
2.3. Puutarhatuotanto	27
2.4. Kotieläintuotanto	34
2.5. Elintarvikemarkkinat	39
3. Maatalouspolitiikka	46
3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka.....	46
3.2. EU-maataloustuet Suomessa	49
3.3. Kansallinen tuki.....	51
3.4. Maatalouden rakennetuet ja lomituspalvelut	54
4. Maatalouden taloudellinen tila.....	58
4.1. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys.....	58
4.2. Suomen maa- ja puutarhatalouden talouskehitys.....	66
5. Maatalous ja ympäristö.....	69
5.1. Maatalouden ympäristövaikutukset.....	69
5.2. Maatalouden ympäristöohjaus	72
5.3. Vesiensuojelun suuntaviivat	75
5.4. Puheenaiheita ja tulevaisuuden näkökulmia.....	76
6. Suomen maaseudun sosio-ekonominen kehitys.....	80
Liitetaulukot.....	89

Erityisteemat

Suomalaisen maitoketjun tuottavuus kansainvälisessä vertailussa	18
EU:n maitomarkkinoiden tilanne ja näkymät.....	32
Kilpailu kiristyy maitokiintiöiden poistuessa	55
Maitolitrnan tuotantokustannuksen tunteminen auttaa kehittämään kannattavuutta.....	64
Maatalouden ympäristöpolitiikan vaiheet Suomessa.....	78

1. MAATALOUDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

1.1. Maa- ja elintarviketalous kansantalouden osana

Elintarvikkeiden ja juomien kulutusmenot ovat Suomessa yhteensä 22,7 mrd. euroa vuodessa. Tästä kotiin hankittujen elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus on hieman yli puolet, 13 mrd. euroa.

Kotiin hankittujen elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus kotitalouksien kaikista kulutusmenoista on elintason kohotessa pienentynyt Suomessa vanhojen EU-maiden tasolle. Vuonna 2012 osuus oli 12,5 % nousten hieman edellisvuodesta.

Kun myös alkoholi juomat ja kodin ulkopuolella tapahtuva ruokailu huomioidaan, on elintarvikemenojen osuus 21,8 %:ia kotitalouksien kulutusmenoista. Ulkona tapahtuvan ruokailun osuus on 5,9 %, mikä puolestaan on vanhojen EU-maiden tasoa (7,2 %) hieman alhaisempi.

Kun elintarviketalouden rahavirtaan sisällytetään yksityisten ja julkisten kulutusmenojen lisäksi elintarvikkeiden vienti sekä maataloustuotantoon liittyvät tuet, on elintarviketaloudessa vuosittain liikkuvien rahavirtojen arvo noin 26,7 mrd. euroa.

Elintarvikkeiden ja juomien kulutusmenot, milj. euroa.	2011	2012	%-muutos
Yhteensä	21 805	22 687	4
Elintarvikkeet*	11 274	11 821	5
Alkoholittomat juomat*	1 164	1 209	4
Alkoholijuomat*	3 424	3 486	2
Ravitsemuspalvelut (ruokailu ulkona)	5 943	6 171	4

*Kotiruokailu
Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito, yksityisten kulutus.

Elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien osuus kotitalouksien kulutusmenoista, %.

	2011	2012
EU 27	12,9	13,0
EU 15	12,3	12,4
Italia	14,3	14,4
Norja	13,3	13,3
Portugali	16,9	18,2
Ranska	13,4	13,7
Ruotsi	12,0	12,1
Saksa	11,5	11,7
Suomi	12,3	12,5
Tanska	11,4	11,3
Viro	19,4	19,0
Yhdistynyt kuningaskunta	9,1	9,2

Lähde: Eurostat National accounts.

Maa- ja puutarhatalouden tuotanto

Maa- ja puutarhatalouden tuotannon bruttoarvo kansantalouden tilinpidossa oli 6,8 mrd. euroa vuonna 2012, kun tuotannon tuki 2,1 mrd. euroa luetaan mukaan. Tuotannon bruttoarvo nousi 3,3 %:ia edellisvuoden 6,6 mrd. eurosta.

Maataloustuotannon bruttoarvosta välituotteiden osuus on vajaa puolet eli 3,4 mrd. euroa vuonna 2012. Nousua edellisvuodesta oli 5,9 %. Välituotepanokista suurimpia eriä ovat lannoitteet, rehut, sähkö ja liikennepolttoaineet sekä tuotantoa tukevat erilaiset palvelut.

Maa- ja puutarhatalouden arvonlisäys oli 3,4 mrd. euroa ja vaikutus BKT:hen laski edellisvuoden 2,1 %:sta 2,0 %:iin. Kasvukauden sääolojen lisäksi tuote- ja panoshintojen vaihtelut heijastuvat alan tuloksessa aikaisempaa enemmän.

Maatalous koneineen ja rakennuksineen on pääomavaltainen elinkeino. Vuonna 2012 maatalouden osuus kansantalouden kokonaisinvestoinneista oli 3,1 %, mikä on alan BKT-osuutta selvästi suurempi.

Elintarvikkeiden jalostus

Elintarviketeollisuuden tuotannon bruttoarvo kasvoi edellisvuoden 11,3 mrd. eurosta 11,7 mrd. euroon vuonna 2012. Välituotekäyttö kasvoi 8,8 mrd. eurosta 9,1 mrd. euroon, ja elintarviketeollisuudessa syntyvä arvonlisäys 2,5 mrd. eurosta 2,6 mrd. euroon.

Elintarviketeollisuuden osuus BKT:sta oli 1,6 %:ia vuonna 2012. Tehdasteollisuuden BKT:stä elintarviketeollisuus muodosti 10,3 %, mikä on hieman edellisvuotta (9,3 %) enemmän.

Elintarviketeollisuus on sekä tuotannon bruttoarvolla että arvonlisäyksellä mitattuna Suomen kolmanneksi suurin teollisuudenala kone- ja laitevalmistuksen sekä paperiteollisuuden jälkeen.

Elintarviketeollisuuden tuotanto on raaka-ainevaltaista, sillä välituotteiden osuus on yli 70 %:ia tuotannon bruttoarvosta. Tarvitsemansa raaka-aineet teollisuus hankkii pääosin kotimaiselta maa- ja puutarhataloudelta, sillä kuljetuskustannusten takia merkittävä osa elintarviketeollisuutta on riippuvainen kotimaisesta raaka-aineesta.

Elintarviketeollisuuden investoinnit kotimaassa vuonna 2012 olivat noin 370 milj. euroa ja osuus kokonaisinvestoinneista edellisvuoden tapaan noin 1,0 %:ia kokonaisinvestoinneista. Investointitaso on selvästi alle alan BKT-osuuden.

Elintarvikkeiden kotimainen kauppa

Kauppa vastaa elintarvikkeiden hankinnasta ja loppujakelusta kuluttajalle. Elintarvikekaupan tuotannon arvo eli kaupan marginaali on alkutuotantoa ja jalostusta hankalammin saatavissa, sillä kaupasta julkaistaan yleensä myynti- ja liikevaihtolukuja. Vuonna 2012 päivittäistavarakauppan liikevaihto oli 17,1 mrd. euroa, jossa on kasvua edellisvuodesta 9,3 %. Päivittäistavarakauppan myyntiin sisältyy elintarvikkeiden ohella muita päivittäis- ja kesto-

kulutustavaroita. Elintarvikkeiden osuus on kaupan mukaan noin 80 % myynnistä.

Elintarvikkeet vaativat paljon käsittelyä, joten palkoilla on merkittävä osuus kaupan tuotannossa tilojen lisäksi. Muita suuria kustannuseriä ovat kuljetus ja logistiikka sekä erilaiset liike-elämän ja kiinteistöalan palvelut.

Kauppan asema elintarvikeketjun loppupäässä poikkeaa alkutuotannosta ja jalostuksesta. Kauppa ei ole elintarviketeollisuuden tavoin riippuvainen kotimaisesta alkutuotannosta ja se pystyy kilpailuttamaan kotimaista elintarviketeollisuutta tehokkaasti sekä keskenään että ulkomaisien yritysten kanssa.

Elintarvikekauppa on edelleen pitkälti kotimaista ja perustuu ketjuuntuneeseen tukku- ja vähittäiskauppaan, jossa tavaranhankinta koti- ja ulkomailla on keskitetty. Pienet markkinat ja korkeat kuljetuskustannukset eivät ole houkuttelleet Suomeen muita ulkomaisia kauppaketjuja vuonna 2002 tulleen saksalaisen Lidlin lisäksi.

Elintarvikkeiden ulkomaankauppa

Elintarvikkeiden tuonnin arvo (CN 1–24) vuonna 2012 oli 4,6 mrd. euroa, jossa kasvua edellisvuodesta 7,0 %. Elintarvikkeiden viennin arvo oli puolestaan 1,6 mrd. euroa ja kasvua edellisvuodesta 1,5 %. Koko tavaratuonti pieneni 1,7 % vuonna 2012 tavaraviennin pysyessä edellisvuoden tasolla.

Vuonna 2013 elintarviketuonti kasvoi noin 4,6 % ja elintarvikevienti pieneni 0,6 %. Koko tavaratuonti ja tavaravienti pienenivät hieman vuonna 2013.

Elintarviketuonnin osuus koko tavaratuonnin arvosta (CN 1–99) on noin kahdeksan prosenttia. Vastaavasti elintarvikeviennin osuus koko tavaraviennistä on noin kolme prosenttia.

Juomat kuten alkoholi ja hedelmät ovat tärkeimpiä tuontielintarvikkeita. Osa tuonnista on sellaisia alkutuotannon tuotteita, joita ei voida tuottaa kotimaassa

(kahvi, kaakao, tee) tai joiden tuotanto ei ole riittävää (sokeri, vihannekset, hedelmät). Samankaltaisten tuotteiden kuten juustojen, juomien ja muiden jalosteiden ristikkäiskauppa on kuitenkin lisääntynyt.

Valmiselintarvikkeiden lisäksi tuodaan tuotannossa tarvittavia panoksia kuten raaka-aineita jalosteita ja rehuja varren, polttoaineita ja erilaisia kemikaaleja. Samoin valtaosa työkoneista, laitteista tai niiden osista on tuontia. Tavaroiden lisäksi käytetään tuontipalveluja erilaisissa liikkeenjohdon-, suunnittelu- tai tutkimustehtävissä. MTT:n arvion mukaan vuonna 2008 panostuonnin arvo ilman koneita oli 4,9 mrd. euroa ja valmiselintarvikkeiden tuonti 1,9 mrd. euroa.

Elintarviketalouden verot ja tuet

Valtio osallistuu elintarvikeketjun toimintaan veroja keräämällä ja ohjaamalla tukea maatalouteen. Arvonlisäveron ohella kuluttajat maksavat elintarvikkeiden ja juomien hinnoissa valmisteveroja, ja elintarviketuotannossa käytettäviin panoksiin sisältyy energiaveroja. Lisäksi elintarviketuotannon palkoista ja pääomatuloista makse-

taan tuloveroa.

Elintarvikkeiden ja juomien arvonlisä- ja valmisteverokertymä on noin 4,5 mrd. euroa. Elintarvikkeista arvonlisäveroa kertyy noin 1,5 mrd. euroa. Ravintolapalveluiden arvonlisäverokertymä on noin 0,7 mrd. euroa ja alkoholijuomien vähittäismyynnin noin 0,6 mrd. euroa.

Elintarvikkeiden arvonlisävero nousi 12 %:sta 13 %:iin heinäkuussa 2010 ja 14 %:iin vuoden 2013 alusta. Ravintolapalvelujen vero puolestaan aleni 22 %:sta 13 %:iin heinäkuussa 2010 ja nousi 14 %:iin vuoden 2013 alusta. Elintarvikkeiden arvonlisäverokertymä on noin 10 %:ia arvonlisäveron kokonaiskertymästä. Ravitsemispalvelut ja alkoholi mukaan lukien elintarvikkeiden arvonlisävero kattaa lähes 20 %:ia alv-kokonaiskertymästä.

Alkoholijuomaveroa korotettiin vuonna 2008, kahdesti vuonna 2009 ja edelleen vuonna 2012. Alkoholijuomaveron verotuotto on noin 1,4 mrd. euroa. Lisäksi valmisteveroa kannetaan makeisista, jäätelöstä ja virvoitusjuomista noin 0,2 mrd. euroa. Makeisille ja jäätelölle vero tuli voimaan vuoden 2011 alusta ja samalla virvoitusjuomien veroa korotettiin.

Maatalouden¹ ja elintarviketeollisuuden bruttokansantuoteosuus (perushintaan) ja investoinnit (käyvin hinnoin).

Vuosi	Maatalous milj. €	Bruttokansantuote		Osuus investoinneista		
		Elintarviketeollisuus milj. €	Maatalous %	Elintarviketeollisuus %	Maatalous %	Elintarviketeollisuus %
2012	3 426	2 633	2,0	1,6	3,1	1,0
2011	3 398	2 509	2,1	1,5	3,2	0,9
2010	3 346	2 534	2,1	1,6	3,3	0,9
2009	3 234	2 737	2,1	1,8	3,5	1,1
2008	3 012	2 471	1,8	1,5	3,1	1,1
2007	3 204	2 432	2,0	1,5	3,3	1,2
2006	2 857	2 269	2,0	1,6	3,3	1,1
2005	2 880	2 344	2,1	1,7	3,4	1,3
2004	2 804	2 318	2,1	1,7	3,4	1,1
2003	2 836	2 395	2,2	1,9	3,9	1,5

¹Maatalous: perushintaiseen bkt:hen lisätty muut tuotantotukipalkkiot.

Lähde: Kansantalouden tilinpito 2003–2012 ennako, Tilastokeskus.

Maatalouden eri tukimuodot, yhteensä noin 2,1 mrd. euroa, rahoitetaan joko kokonaan EU-varoin, EU:n ja kansallisin varoin tai kokonaan kansallisista varoista. EU:lta tukea tulee noin 0,8 mrd. euroa vuodessa. Suomen jäsenmaksut Euroopan unionille valtion budjetista vuonna 2012 olivat noin 1,9 mrd. euroa.

Elintarviketalouden kerrannaisvaikutukset

Maatalouden, jalostuksen ja kaupan lisäksi muut alat osallistuvat elintarviketuotantoon tuottaessaan näille tavaroita ja palveluita. Käytännössä elintarviketuotannon vaikutukset yltyvät kaikkialle taloudessa eri teollisuuden aloja, kuljetusta, kauppaa, energiantuotantoa sekä vesi- ja jätehuoltoa myöten.

Kotitaloudet käyttävät elintarviketuotannossa syntyneitä tuloja edelleen tavaroiden ja palvelujen hankintaan kulutus-tavaroita tuottavilta aloilta. Harvemmin asutuilla alueilla kulutuksella voikin olla panoskysyntää suurempi taloudellinen vaikutus.

Investointivaikutuksista osa kohdistuu etenkin konehankintoina ulkomaille. Rakentamisen vaikutukset kohdistuvat

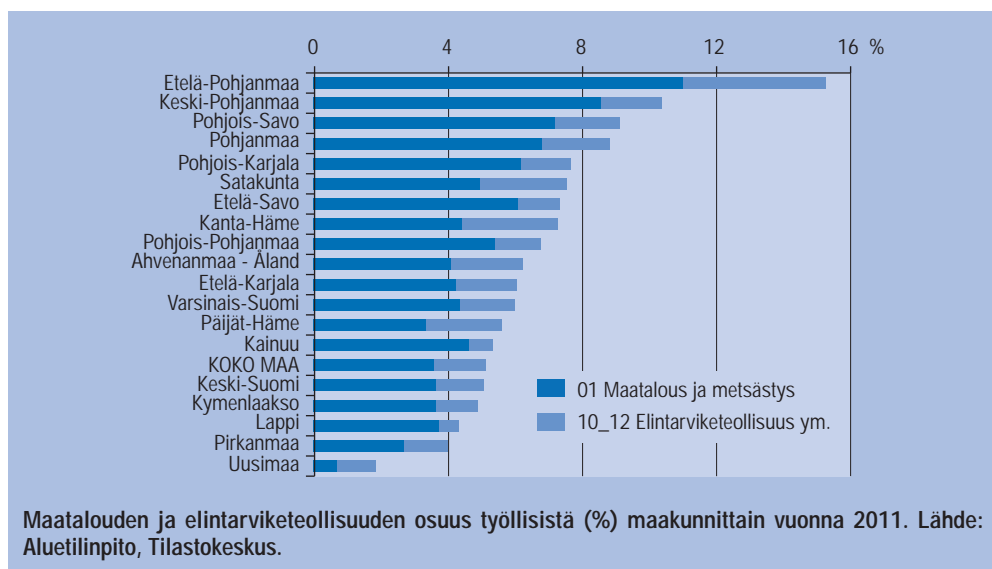
koneinvestointeja suuremmin kotimaahan. Rakennusinvestointeja on maatalouden ja jalostuksen ohella tehty viime aikoina elintarvikekaupassa.

Elintarvikeketjun työllisyysvaikutukset

Maatalouden työllisiä oli kansantalouden tilinpidon mukaan 87 900 henkeä vuonna 2012 eli 3,5 %:ia kaikkien alojen työllisistä. Edellisvuodesta määrä väheni 2 100 hengellä. Maatalouden työllisten määrä on pudonnut koko maassa tilaluvun vähene-misen ja koneiden työtä korvaavan vaikutuksen vuoksi.

Lukumääräisesti eniten maatalouden työllisiä on Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Savossa. Näiden maakuntien osuus maatalouden työllisistä oli 40 %:ia. Suhteellisesti eniten maatalous työllistää Etelä-Pohjanmaalla 11 %:ia, Keski-Pohjanmaalla 8,5 %:ia, Pohjois-Savossa 7,2 %:ia ja Vaasan rannikkoseudulla 6,8 %:ia alueen työllisistä.

Hankkimalla ostopanoksia maatalous työllistää välillisesti muilla aloilla noin 15 000 henkeä, eniten tarvikekaupassa, palvelualoilla ja teollisuudessa.

Elintarviketeollisuuden työllisiä oli vuonna 2012 kansantalouden tilinpidon mukaan 39 400 henkilöä eli 1,6 %:ia kaikkien alojen työllisistä. Elintarviketeollisuuden työpaikoista lähes neljännes sijaitsee Uudellamaalla, Etelä-Pohjanmaalla 10 %:ia, Varsinais-Suomessa 9 %:ia ja Pirkanmaalla 8 %:ia. Suhteellisesti selvästi eniten elintarviketeollisuus työllistää Etelä-Pohjanmaalla 4,2 %:ia ja seuraavaksi eniten Kanta-Hämeessä 2,8 % alueen työllisistä.

Alkutuotannon ja jalostuksen työpaikkojen vähentyessä elintarvikeketjun palvelualojen työpaikat ovat lisääntyneet. Ravitsemispalvelut työllistivät vuonna 2012 noin 65 100 henkilöä. Tämä on noin 800 enemmän kuin edellisvuonna. Päivittäistavarakauppa työllisti vuonna 2012 noin 50 400 henkeä ja nousua edellisvuoteen oli noin 1 800 henkeä.

Ravitsemispalvelujen tuotanto ja työllisyys on voimakkaasti keskittynyt Uudellemaalle. Uudenmaan osuus ravitsemispalvelujen työllisistä on noin 40 prosenttia. Uudenmaan jälkeen merkittävimmät maakunnat ovat Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi, joiden molempien osuus on noin kahdeksan prosenttia ravitsemispalvelujen työllisistä. Seuraavaksi suurimmat ovat Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi. Näiden viiden maakunnan osuus ravitsemispalvelujen työllisistä on kaksi kolmasosaa.

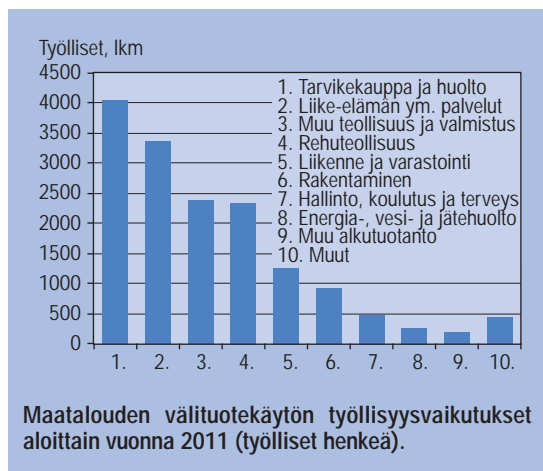
1.2. Maaseudun yrittäjäyys

Suomalainen maaseutu on muuttunut nopeasti, etenkin viimeisten viidentoista vuoden aikana. Erialaisten maaseutualueiden kehitys on myös eriytynyt voimakkaasti. Monilla harvaanasutuilla alueilla väestö on vähentynyt ja ikäänäytynyt nopeasti, toisaalta kaupunkien läheisellä maaseudulla ihmisten ja yritysten määrä on kasvanut voimakkaasti.

Maaseudun pienyritykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: perustuotantotiloihin, monialaisiin tiloihin ja muihin maaseudun pienyrityksiin. Perustuotantotiloilla harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Monialaisilla maataloilla harjoitetaan maa- ja metsätalouden lisäksi myös muun toimialan yritystoimintaa. Muita maaseutuyrityksiä ovat puolestaan maaseudulla sijaitsevat pienyritykset, joilla ei ole maatilakytkeä.

Suomessa oli vuonna 2012 yhteensä 322 000 yritystä. Maaseudulla arvioitiin vuonna 2010 olevan runsaat 140 300 pienyritystä, joista 32 % oli perustuotantotiloja, 14 % monialaisia tiloja ja 53 % muita pienyrityksiä.

Maatilatalous on edelleen tärkein yksittäinen maaseutuelinkeino. Suomalaisen maatilatalouden rakenne ja sen muutokset esitellään yksityiskohtaisesti luvussa 1.3.

Monialaiset tilat Suomessa ja muualla Euroopassa

Tiloja, jotka harjoittivat vuonna 2010 maatalouden ohella muuta yritystoimintaa, oli 19 500, eli noin 31 % suomalaisista tiloista oli monialaisia. Muun yritystoiminnan harjoittaminen on perinteisestikin ollut yleistä viljelijöiden keskuudessa, mutta 1990-luvulla ja 2000-luvulla uutta toimintaa on aloitettu erityisen vilkkaasti. 2010-luvun loppupuolella monialaisten tilojen määrä on tosin kääntynyt lievään laskuun.

Suomalaiset maaseutuyritykset vuosina 2000–2010.

Vuosi	2000	2002/2003	2004/2005	2010	muutos 2000–2010, %
Yhteensä	136 400	130 400	131 500	140 334	3
Perustuotantotilat	58 000	50 150	45 200	44 344	-24
Monialaiset tilat*	21 800	23 550	24 300	19 530	-10
Ilman maatilataustaa toimivat yritykset	56 600	56 700	62 000	74 450	32

* puutarhayritykset mukana

Lähteet: MMMtike. Maaseudun pienyritysrekisteri (www.mtt.fi/pienyrysrekisteri).

Muun yritystoiminnan aloittaminen liittyy usein tilan toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin; tuotteille ja palveluille on muodostunut uutta kysyntää, toisaalta maatalouden haasteet ovat saaneet viljelijäperheet hakemaan uusia toimeentulon lähteitä. Alueellisesti monialaisia tiloja on eniten kaupunkien läheisellä maaseudulla ja syrjäisillä seuduilla.

Maatiloilla harjoitettava muu yritystoiminta linkittyy yleensä vahvasti tilan maatalouteen ja sen voimavaroihin; monialai-

silla tiloilla voimavarat ovat siis eri toimialojen yhteiskäytössä. Vuonna 2010 peräti 87 %:lla tiloista muu yritystoiminta oli sen tyyppistä, että siinä hyödynnetään tilan maataloustuotannon koneita, rakennuksia, aluetta tai tuotteita ja työvoimaa.

Tilat toimivat lukuisilla eri toimialoilla. Suurin osa (70 %) tiloista toimi palvelu-aloilla vuonna 2010. Noin joka kahdeksas tila toimi teollisuudessa. Viisi prosenttia tiloista toimi muussa alkutuotannossa kuin maataloudessa ja neljä prosenttia kaupan

Monialaisten tilojen määrä vuosina 2000, 2005 ja 2010.

Toimiala	2000	2005	2010
Monialaisia tiloja yhteensä	21 838	24 295	19 530
<i>Muu alkutuotanto kuin maa- ja metsätalous</i>	744	1 815	981
Turkistarhaus	632	510	315
Porotalous	*	574	365
<i>Teollisuus</i>	4 786	3 753	2 747
Elintarvikkeiden jalostus	1 065	684	479
Puun jatkojalostus	1 349	889	554
Uusiutuvan energian tuotanto	648	820	668
Turpeen tuotanto	311	217	239
<i>Rakentaminen**</i>	*	881	438
<i>Kauppa</i>	1 056	1 229	850
<i>Palvelut</i>	15 019	16 547	13 793
Matkailu, majoitus, virkistyspalvelut	2 272	1 865	1 728
Urakointi	8 880	10 013	8 896
Hevostalouden palvelut (tallipaikkojen vuokraus, hevosten valmennus)	*	734	888
Muut	233		721

* Toimialaluokitus osittain erilainen, kyseistä toimialaa ei kysytty ko. vuonna.

**Raivaus, purku ja pohjarakentaminen luettu koneurakointiin.

Lähde: Tike.

alalla. Monilla tiloilla harjoitetaan useita erilaisia muun yritystoiminnan toimialoja samanaikaisesti, esimerkiksi tilalla voidaan harjoittaa sekä urakointia että matkailua.

Monialaisten tilojen toimialarakenne on viimeisen kymmenen vuoden aikana muuttunut. Palvelualalla toimivien yritysten osuus on hieman kasvanut ja vastaavasti teollisuudessa toimivien yritysten osuus on pudonnut. Muussa alkutuotannossa toimivien tilojen määrä on laskenut, mikä osaltaan heijastaa näillä toimialoilla tapahtunutta yleisempääkin muutosta: esimerkiksi poronhoitajien, turkistarhaajien ja kalastajien kokonaismäärä on pudonnut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana.

Alkutuotannolla tarkoitetaan tässä kalastusta, kalojen/rapujen kasvatusta, turkistarhausta, poronhoitoa ja muuta alkutuotantoa kuin maa-, puutarha- ja metsätalous. Kaikkiaan jotain alkutuotannon alaa harjoitti noin 1 200 tilaa, joista päätoimialana se oli noin tuhannella tilalla. Alkutuotantoa päätoimialanaan harjoittavien tilojen määrä on hieman pudonnut aikaisemmista vuosista. Suurimmat toimialat ovat poronhoito ja turkistarhaus.

Teollisuudessa toimi kaikkiaan 4 850 tilaa, joista noin 2 750 se oli päätoimiala. Suurimpia yksittäisiä toimialoja olivat energian tuotanto, elintarvikkeiden jatkojalostus ja puutavaran jatkojalostus. Rakennusalalla toimi kaikkiaan noin 700 monialaista tilaa, joista noin 400:lla se oli päätoimiala.

Aikaisempiin vuosiin verrattuna rakennusalan yritysten määrä oli pudonnut melko paljon. Pudotus johtuu osittain 2000-luvun lopun taantumasta, rakentamisen määrä on yleisestikin pudonnut. Kaupan alalla toimivien monialaisten tilojen määrä oli noin 1 550 tilaa, joista päätoimialana se oli noin 850 tilalla.

Palveluala oli päätoimialana noin 13 500 tilalla. Suurin yksittäinen toimiala on urakointi (8 900 tilaa). Urakoinnilla tarkoitetaan maatalouskoneurakointia, metsäkoneurakointia, bioenergiaurakointia,

maanrakennuspalveluita sekä teidän auruasta ja kunnossapitoa. Matkailualalla toimi noin 1 400 monialaista tilaa. Muita merkittäviä palvelualoja olivat ratsastus ja muut hevosalan palvelut (yhteensä lähes 1 200 tilaa), kuljetuspalvelut (noin 400 tilaa) ja liike-elämää palveleva toiminta. Hoito- ja hoiva-alalla toimi kaikkiaan noin 170 monialaista tilaa, joista noin 120:lla se oli päätoimiala.

Tiloilla harjoitettava muu yritystoiminta on luonteeltaan usein melko pieni- ja muotoista. On täysin tilakohtaista, kuinka merkittävä osuus liikevaihdosta tulee muusta yritystoiminnasta ja kuinka suuri työpanos siihen käytetään. Vuonna 2010 noin 40 %:lla tiloista yritystoiminnan liikevaihto oli alle 10 000 euroa, toisaalta 15 %:lla tiloista muun yritystoiminnan liikevaihto ylitti 100 000 euroa.

Eurooppalaisia monialaisia tiloja on tilastoitu vasta vuodesta 2003 lähtien, ja mukana tilastoinnissa ovat vain ne tilat, joilla maatalouden resurssit ja muu yritystoiminta linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Suomessa, muissa pohjoismaissa ja Länsi-Euroopassa maatilojen monialaisuus on huomattavasti yleisempää kuin Etelä- ja Itä-Euroopassa. Esimerkiksi norjalaisista ja

Monialaisten tilojen osuus kaikista tiloista eräissä Euroopan maissa vuonna 2010.

Maa	% tiloista monialaisia
Norja	55
Tanska	52
Sveitsi	45
Itävalta	37
Ruotsi	34
Saksa	31
Islanti	29
Espanja	2
Kreikka	1
Bulgaria	1
Romania	1
Kypros	1
Liettua	1

Lähde: Eurostat

tanskalaisista tiloista yli puolet on monialaisia, kun taas esimerkiksi Kyproksella ja Liettuassa vain alle prosentti tiloista on monialaisia.

Maaseudun muut pienyritykset

Arviolta noin kolmannes suomalaisista yrityksistä sijaitsee maaseudulla¹. Vuonna 2010 Yritys- ja toimipaikkarekisteriin oli tilastoitu 81 000 muussa kuin maa- ja metsätaloudessa maaseudulla toimivaa pienyritystä², jotka työllistivät yhteensä noin 135 000 HTV ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 18 mrd. euroa. Maaseudun pienyrityksistä arviolta noin 74 500 toimii ilman maatilakyltöntä.

Vuonna 2010 noin 46 % maaseudun pienyrityksistä toimi palvelualoilla, 16 % kaupan alalla ja noin kolmannes jalostuksessa. Alkutuotannossa (pl. maa- ja metsätalous) toimi noin 5 %.

Seuraavassa on kuvattu eräiden merkittävien maaseutuyrittäjyyden alojen kehitystä.

Energiantuotanto ja bioenergia

Maaseudun resursseilla on kasvava rooli bioenergian ja muun uusiutuvan energian tuotannossa. Uusiutuvilla energialähteillä tarkoitetaan aurinko-, tuuli-, vesi ja bioenergiaa, maalämpöä sekä aalloista ja vuoroveden liikkeistä saatavaa energiaa.

Bioenergia edustaa noin 80 % uusiutuvista energialähteistä. Bioenergiaa eli biopolttoaineita saadaan metsissä, soilla ja pelloilla kasvavista biomassoista sekä yhdyskuntien, maatalouden ja teollisuuden energian tuotantoon soveltuvista orgaanisista kiinteistä, nestemäisistä ja kaasumaisista biojätteistä. Bioenergian käyttö on Suomessa neljäs kaikista energiankulutuksesta.

¹Maaseudulla tarkoitetaan tässä postinumeroalueittain määriteltyjä alueita, joiden väestötiheys on alle 50 henkilöä/km²

²Pienyrityksellä tarkoitetaan yksitoimipaikkaista yritystä, jonka liikevaihto on vähintään 8 409 euroa, mutta jonka henkilöstömäärä on alle 20 henkilöä.

Suurin osa maatiloilla tuotettavasta ja käytettävästä bioenergiasta on metsästä peräisin olevaa haketta tai polttopuuta. Bioenergiaurakointia, johon kuuluvat muun muassa biodieselin, etanolin ja biokaasun tuotanto, harjoitti vuonna 2010 yhteensä 149 maatilaa, 57 tilalle se oli liikevaihdoltaan tärkein toimiala.

Elintarvikkeiden jalostus

Suuri osa elintarvikkeita jalostavista yrityksistä sijaitsee maaseudulla. Ala on polarisoitunut harvoin isoihin ja lukuisaan määrään pieniä yrityksiä. Suurin osa (71 %) yrityksistä työllisti alle 5 henkeä. Yleisimpiä toimialoja ovat leipomotuotteiden valmistus ja lihan jatkojalostus. Elintarvikkeiden jatkojalostusta harjoitti vuonna 2010 kaikkiaan lähes 1 070 maatilaa, joista noin 650 oli sellaisia, että elintarvikkeiden jatkojalostus oli tilan yritystoiminnan päätoimiala. Maatiloilla yleisimpiä toimialoja ovat vihannesten, juuresten ja marjojen jatkojalostus, leipomotuotteiden valmistus sekä teurastus ja lihan jatkojalostus.

Maaseutumatkailu

Maaseutumatkailu on se osa matkailuelinkeinoa, joka ammentaa mahdollisuutensa maaseudun luontaisista voimavaroista Matkailutoimiala työllistää 132 500 henkilöä. Työpaikoista noin 10 prosenttia on maaseudun matkailun mikroyrityksissä, joita on arviolta 5 000 kappaletta. Maatiloja, joissa on majoitustoimintaa, on noin 1 700 kpl. Maaseutumatkailun kehitysnäykät myös pitkällä aikavälillä näyttävät suotuisilta. Maaseutumatkailun merkitys maaseudun kehittämiseksi on nähty jo pitkään. Vastuullisuus on vahva teema matkailun kehittämisessä, ja maaseutumatkailulla on annettavaa tässä suhteessa koko suomalaiselle matkailulle. Matkailuala työllistää erityisesti nuoria. Uusia yrityksiä syntyy eniten ohjelmapalvelualalle, jotka hyödyntävät maaseudun luontoa toimintaympäristönään.

Hevostalous

Hevostaloudella tarkoitetaan tässä hevoskasvatusta, hevosten hoitopalveluiden tuottamista, valmennustoimintaa, ratsastuskoulutoimintaa ja hevosiin matkailutoimintaa. Hevostalous on ollut yksi nopeimmin kasvaneista maaseudun toimialoista, sillä hevosalan yritystoiminnasta 75 % tapahtuu maataloilla ja 17 % muutoin maaseudulla. Vuonna 2013 hevosten määräksi arvioitiin noin 75 000. Suomessa on noin 16 000 tallia, joista neljännes yrityksiä. Hevostalouden rahavirran on arvioitu olevan noin 830 milj. euroa vuodessa ja sen arvioidaan työllistävän 15 000–16 000 henkeä Suomessa. Alan investoinnit toimintaympäristöön ovat arvion mukaan noin 23 milj. euroa/vuosi.

Raviurheilu on yksi suosituimmista urheilulajeista. Sitä harrastaa tai seuraa yli 200 000 henkilöä. Raveissa starttasi vuonna 2013 vajaa 8 000 hevosta. Ravipelejä pelattiin 248 milj. eurolla vuonna 2013 ja raviradoilla tapahtumia seurasi noin 730 000 katsojaa. Suomen Ratsastajainliiton hyväksymiä ratsastuskouluja ja harrastetalleja on noin 300. Yhteensä ratsastustalleja on noin tuhat, joista puolet on ratsastuskoulujen kaltaisia yrityksiä. Ratsastusta harrastaa noin 160 000 ihmistä, joista suurin osa on aikuisia.

Poronhoito

Porotaloudella on merkittävä rooli pohjoisen harvaanasutun maaseudun elinkeinona: se luo toimeentulomahdollisuuksia, se on merkittävä imagollinen sidostoimiala matkailulle ja sillä on myös kulttuurinen merkityksensä.

Poromäärä on pysynyt suunnilleen samansuuruisena viimeisen kymmenen vuoden aikana, joskin aivan viime vuosina se on pudonnut hieman. Kaudella 2009/2010 eloporoja oli noin 196 500, ja niitä teurastettiin noin 100 000. Viime vuosina poronlihaa on tuotettu 2,3–2,8 milj. kiloa.

Porotaloudessa rakenne on muuttunut siten, että poronhoitajien määrä on pudonnut ja vastaavasti porokarjien koko on kasvanut. Poronhoitajia oli poronhoitokaudella 1994/1995 noin 7 200 henkeä, ja nykyään noin 4 650 henkeä. Yli 100 eloporoa omistavilla ruokakunnilla oli poronhoitovuonna 2008/2009 eloporoja noin 119 000, eli 61,5 prosenttia kaikista eloporoista. Poronhoitokaudella 2011/2012 porotilojen keskimääräinen liikevaihto oli noin 20 300 euroa ja kannattavuuskerroin 0,31. Hyvin suurilla porotiloilla (yli 230 eloporoa) liikevaihto oli keskimäärin 48 200 euroa ja kannattavuuskerroin oli 0,97.

1.3. Suomalainen maatila

Tilojen lukumäärä ja kokojakauma

Suomessa oli vuonna 2013 yli yhden peltohehtaarin suuruisia, tukea hakeneita maatiloja kaikkiaan vajaat 57 600 kappaletta. Määrä oli noin 1 300 kappaletta (2,3 %) vähemmän kuin vuonna 2012. Tilamäärän absoluuttinen ja suhteellinen väheneminen vastasi pitkän aikavälin keskimääräistä tasoa. EU-jäsenyyssaikana (vuosina 1995–2013) maatilojen määrä on vähentynyt lähes 40 prosenttia; kahdeksantoista vuoden aikana on lopettanut 38 003 tilaa. Tilajoukko on siten pienentynyt keskimäärin 2,8 prosentin vuosivauhdilla. Suhteellisesti eniten tilamäärä on vähentynyt Itä-Suomessa (42 %) ja vähiten Pohjois-Suomessa (34 %). Etelä- ja Väli-Suomessa (noin 40 %) muutos on ollut hitaampaa kuin Itä-Suomessa.

Tilamäärän vähentyessä tilojen keskikoko on kasvanut. Vuosina 1995–2013 tukea saaneiden tilojen keskikoko on kasvanut lähes 74 %:lla 22,8 peltohehtaariin. Keskikoon vuotuisen kasvu on vaihdellut runsaasta puolesta hehtaariin.

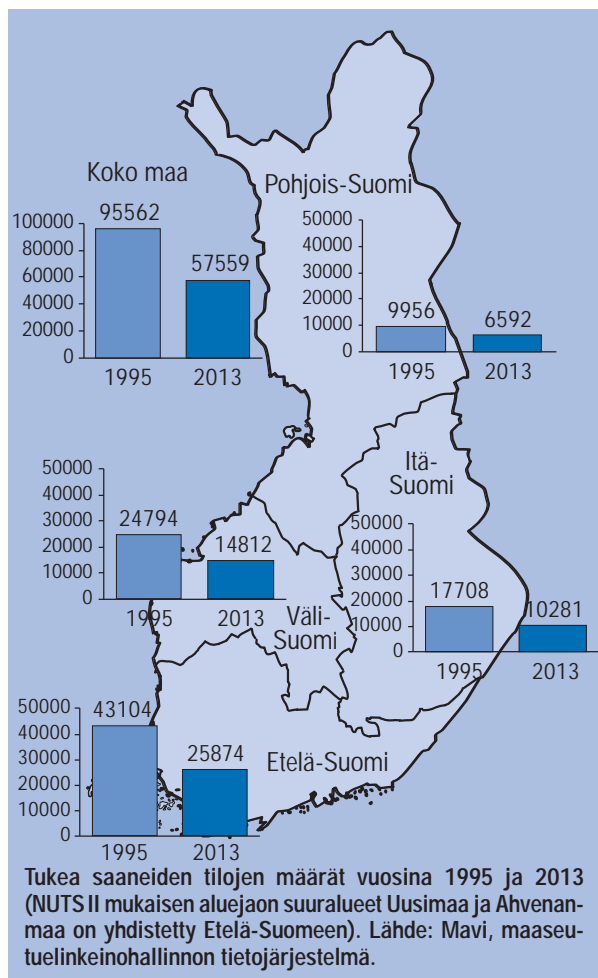
Tilojen keskikoko kasvaa pienimpien tilojen määrän vähentyessä ja suurien tilojen lukumäärän lisääntyessä. Alle 20 hehtaarin tilojen osuus on pienentynyt 18 vuodessa 56 %:sta 40 %:iin ja yli 50 hehtaarin tilojen osuus on vastaavasti kasvanut 7 %:sta 26 %:iin. Suuret, yli sadan hehtaarin tilat edustavat vajaata 7 % tiloista.

EU-jäsenyyden aikana tilakoon kasvusta noin puolet on tapahtunut peltoa vuokraamalla. Vuonna 2013 tukea saaneiden tilojen viljelyksessä olleesta 2,273 milj. hehtaaria noin 765 800 hehtaaria eli lähes 34 % oli vuokrapeltoa. Vuonna 1995 vastaava osuus oli 22 %. Vuokratun pellon määrä on kasvanut 2000-luvulla yli 11 %. Vuonna 2013 pellonvuokraus kasvoi vain hiukan edelliseen vuoteen verrattuna. Vuokrapellon osuuden alueellinen vaihtelu on suurta; Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa yli 38 % tilojen pelloista on muilta vuokratua, kun taas Keski-Pohjanmaalla vuokratun pellon osuus on vain noin 29 %.

Peruslohkojen keskikoko oli vuonna 2013 keskimäärin 2,46 ha vaihdellen Etelä-Suomen yli kolmesta hehtaaria Itä- ja Pohjois-Suomen alle kahteen hehtaariin. Peltolohkojen keskikoko, samoin kuin vil-

jellyn pellon kokonaisala, ei ole juurikaan muuttunut viime vuosina.

Alueittain tarkasteltuna on kuitenkin eroja. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kokonaispeltoala on kasvanut Poh-

Tukea saaneiden tilojen määrä vuosina 2003–2013.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koko maa	72000	71100	69088	68766	66821	65292	63716	62450	61153	58898	57559
Etelä-Suomi ¹	32771	32245	31272	30967	29945	29368	28694	28098	27578	26517	25874
Itä-Suomi	12630	12498	12121	12173	11812	11501	11218	11033	10808	10479	10281
Väli-Suomi	18656	18458	17986	17947	17574	17119	16650	16177	15771	15172	14812
Pohjois-Suomi	7943	7899	7709	7679	7490	7304	7154	7142	6996	6730	6592

¹ NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden tilojen kokoluokkajakauma ja keskipeltoala vuonna 2013¹.

Peltoala	Etelä-Suomi ²		Itä-Suomi		Väli-Suomi		Pohjois-Suomi		Koko maa			
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	1995	2013	kpl	%
< 10 ha	4767	18	2496	24	2939	20	1405	21	22850	24	11607	20
10–20 ha	4839	19	2368	23	3272	22	1197	18	30698	32	11676	20
20–30 ha	3680	14	1529	15	2273	15	895	14	19669	21	8377	15
30–50 ha	4926	19	1804	18	2763	19	1177	18	15414	16	10670	19
50–100 ha	5121	20	1501	15	2557	17	1333	20	5706	6	10512	18
> 100 ha	2440	9	537	5	911	6	562	9	784	1	4450	8
Tilamäärä, kpl	25 773		10 235		14 715		6 569		95 121		57 292	
Keskipeltoala, ha/tila	43,36		33,11		36,66		41,21		22,77		39,56	

¹ Ei sisällä kasvihuoneyrityksiä, joilla ei ole peltoa viljelyksessä.

² NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmä.

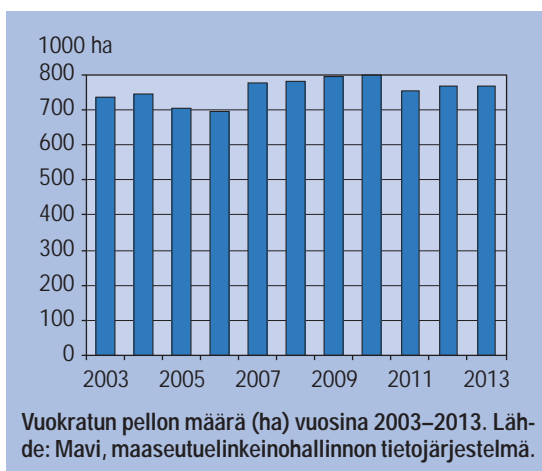
jois-Suomessa noin 9 % ja Itä- ja Väli-Suomessa noin 3 %. Peltoala kasvoi sekä suhteellisesti että hehtaanimääräisesti eniten Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa; lähes 20 600 ha eli noin 10 %. Kokonaispeltoala kasvoi lähes 8 % sekä Kainuussa (2 400 ha) että Pirkanmaalla (11 500 ha). Etelä-Suomen suuralueella peltoala vähentyi vastavastavastavastavana aikana noin puoli prosenttia.

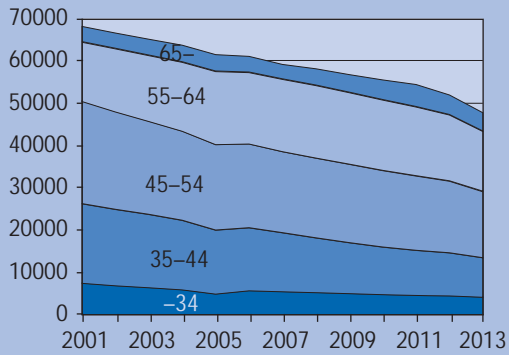
Erityisesti peltoala väheni vuosina 2003–2013 Satakunnassa; lähes 8 %. Myös tilalukumäärä väheni Satakunnassa (lähes 33 %) koko maan keskiarvoa (20 %) nopeammin. Tämän seurauksena keskitilakoko kasvoi Satakunnassa lähes 32 %. Eniten keskimääräinen tilakoko on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana Pohjois- ja Keski-Pohjanmaalla, noin 33 % ja vähiten Etelä-Savossa; 20 %.

Maataloustuotanto perustuu Suomessa lähes yksinomaan perheviljelmiin. Vuonna 2013 tukea saaneista tiloista 87,1 % oli yksityishenkilöiden ja 11,3 % perikuntien sekä perheyhtiöiden ja -yhtymien omistuksessa. Osuuskunnat ja osakeyhtiöt omistivat 1,3 %, avoimet yhtiöt sekä kommandiittiyhtiöt 0,2 % ja toiminimet 0,1 % tiloista. Valtio, kunnat, koulut

ja seurakunnat omistivat 0,03 % tiloista.

Viljelijöiden keski-ikä tukea saaneilla tiloilla oli 51,7 vuotta vuonna 2013. Korkein keski-ikä on Ahvenanmaalla, yli 53 vuotta, ja matalin Keski-Pohjanmaalla, noin 50 vuotta. Viljelijäväestön ikääntyessä nuorempien viljelijöiden määrä ja osuus on vähentynyt ja vanhempien kasvanut. Kun vuonna 2001 yli 55-vuotiaiden osuus viljelijöistä oli 26 %, oli vastaava osuus vuonna 2012 jo yli 39 %. Samaan aikaan alle 44-vuotiaiden viljelijöiden osuus on laskenut 38 %:sta 28 %:iin.

Viljelijöiden lukumäärä ikäluokittain vuosina 2001–2013. Lähde: Tike, maatilojen rakenne.

Maatalouden tuotantorakenne

Maatalouden tuotantorakenteen muutokselle on ollut viime vuosina tunnusomaista kotieläintilojen määrän ja osuuden väheneminen ja kasvinviljelytilojen osuuden kasvaminen. Vuonna 2013 tukea hakeneista tiloista 25 % oli kotieläintiloja ja 69 % kasvintuotantotiloja. Vastaavat luvut vuonna 1995 olivat 52 % kotieläintiloja ja 39 % kasvintuotantotiloja.

Vuonna 2013 lypsykarjataloutta harjoitti päätuotantosuuntanaan noin 9 000 tilaa. Vuosina 1995–2013 lypsykarjatilojen määrä on vähentynyt yli 23 000 tilalla eli noin 6,8 %:n vuosivauhdilla. Myös lypsykarjatilojen osuus kaikista maamme tiloista on laskenut. Kun vielä vuonna 1995 lähes 34 % kaikista tukea saaneista tiloista harjoitti päätuotantosuuntanaan lypsykarjataloutta, oli vastaava osuus vuonna 2013 enää vajaat 16 %. Suhteellisesti eniten lypsykarjatiloja on Itä- ja Pohjois-Suomessa jossa ne edustavat noin 26 %:ia alueen tiloista. Lypsykarjatilat ovat jakautuneet muita tuotantosuuntia tasaisemmin maan eri osiin.

Naudanlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli vuonna 2013 noin 3 500 kappaletta eli 6,1 % kaikista tukea saaneista tiloista. Vuosina 1995–2013 määrä on vähentynyt noin 5 600 tilalla eli noin 5,2 %:lla vuodessa. Vuonna 1995 nauta-

tiloja oli 9,5 % kaikista tiloista. Naudanlihatilojen sijoittuminen maan eri osiin vastaa suunnilleen lypsykarjatilojen alueellista jakaumaa.

Sianlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli vuonna 2013 noin 1 540 eli 2,7 % tukea hakeneista tiloista. Päätuotantosuuntanaan porsastuotantoa harjoitti 368 tilaa, sianlihantuotantoa 642 ja yhdistelmätuotantoa 529 tilaa. Sikatilojen määrä on vähentynyt vuosien 1995–2013 aikana kaikista tuotantosuunnista eniten; 75 % eli noin 7,5 %:lla vuodessa. Vuonna 1995 sikatilojen osuus kaikista tiloista oli 6,5 %. Sianlihantuotanto on keskittynyt Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Siipikarjatiloja oli vuonna 2013 kaikkiaan 568 kappaletta eli noin 1 % tukea hakeneista tiloista. EU-vuosina siipikarjatilojen määrä on laskenut yhteensä noin 74 % eli 7,2 %:lla vuodessa. Tilamäärän väheneminen hidastui vuodesta 2012, jolloin tuotantonsa lopetti peräti 15 % siipikarjatilosta. Vuonna 2013 noin 48 % siipikarjatilosta oli erikoistunut kananmunantuotantoon, 38 % siipikarjanlihan tuotantoon ja 14 %:lla oli jalostuskanala tms. Vuonna 2000 vastaavat osuudet olivat noin 68 %, 21 % ja 12 %. Siipikarjatalous on keskittynyt Etelä- ja Länsi-Suomeen.

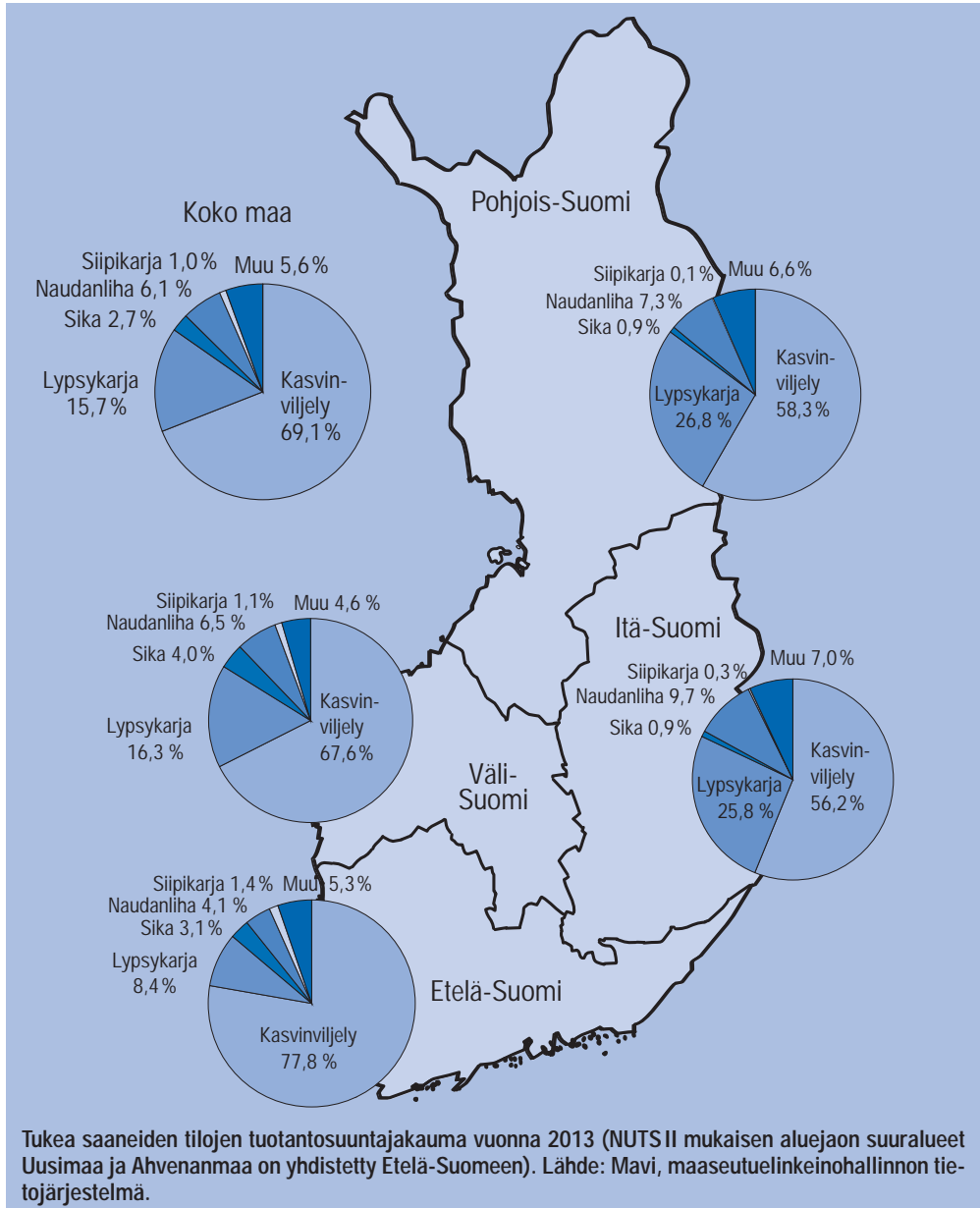
Kasvinviljelytiloja oli vuonna 2013 yhteensä 39 700 kappaletta mikä on lähes 2 500 tilaa ja 7 % enemmän kuin vuonna 1995. Laskun jälkeen kasvinviljelytilojen määrä kääntyi vuonna 2013 jälleen kasvuun Etelä-Suomen suuralueella lukuun ottamatta. Viime vuosina on kuitenkin kasvanut enää vain muuta kasvintuotantoa eli mm. heinää viljelevien tilojen määrä kun taas esim. vilja- ja puutarhatilojen määrä on vähentynyt. Kasvinviljelytiloista yli puolet sijaitsee Etelä-Suomen ja neljäsosa Väli-Suomen suuralueilla. Kasvinviljelytilojen lukumäärä ja osuus alueen tiloista on viime vuosina kasvanut kuitenkin erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Muita tiloja oli vuonna 2013 yhteensä lähes 3 200 kappaletta mikä vastaa lähes

6 % kaikista tiloista. Näiden tilojen määrä on laskenut viimeisen 18 vuoden aikana lähes 64 % eli noin 5,5 %:lla vuodessa. Muihin tiloihin lasketaan mukaan mm. hevos-, lammas- tai vuohitaloutta sekä muuta tuotantoa tai toimintaa (mm. maatilamatkailua) harjoittavat tilat. Kasvun jälkeen myös hevostaloutta ja muuta toimintaa harjoittavien tilojen määrä on laskenut. Entistä suurempi osa muuta tuotantoa tai

toimintaa harjoittavista tiloista sijaitsee nykyään Etelä-Suomessa.

Suomessa metsä on olennainen osa maatilaa. Vuonna 2013 tukea saaneilla maataloilla oli metsämaata keskimäärin 51 ha. Alueellinen vaihtelu on kuitenkin suurta. Varsinais-Suomessa ja Ahvenanmaalla metsää on keskimäärin 32 ha, kun Lapissa metsää on keskimäärin 108 ha tilaa kohti.

Suomalaisen maitoketjun tuottavuus kansainvälisessä vertailussa

Xavier Irz ja Natalia Kuosmanen

Suomalaisten maitotilojen ja maidonjalostuksen tuottavuutta on analysoitu osana tutkimushanketta, jossa on tutkittu suomalaisen maitoketjun kilpailukykyä muihin Itämeren maihin verrattuna. Vertailukohteina tutkimuksessa ovat Ruotsissa, Tanskassa, Saksassa, Puolassa ja Baltian maissa toimivat kilpailijat. Tuottavuuden kasvua ja eri maiden tuottavuuseroja on tarkasteltu osatuottavuusmittareiden ja kokonaistuottavuusindeksien avulla. Aineistona on käytetty maatalouden kannattavuuskirjanpidon (FADN) tietoja ja kansallisia teollisuustilastoja.

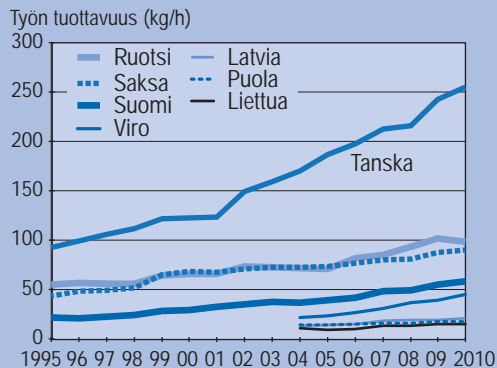
Kahdeksan maan vertailuaineisto paljastaa, että maitotilojen työn tuottavuudessa on huomattavia eroja: tanskalainen maitotilallinen tuottaa yhdellä työtunnilla 13 kertaa niin paljon maitoa kuin latvialainen tai liettualainen. Suomessa työn tuottavuus on huomattavasti alhaisempi kuin muissa vanhoissa EU-maissa – ei vain selkeää kärkeä jaa pitävässä Tanskassa vaan myös Saksassa ja Ruotsissa. Lisäksi on merkkejä siitä, että virolaisilla maitotiloilla työn tuottavuus on saavuttamassa suomalaisen tason.

Eroja eri maiden työn tuottavuudessa selittää enemmänkin lehmien edellyttämä työ-aika kuin maidon tuotostaso, vaikka eri maissa keskituotos vaihtelee. Avaimet korkeaan työn tuottavuuteen löytyvät näin ollen maitotilojen rakenteesta ja teknologisista innovaatioista, joihin verrattuna biologisten innovaatioiden (esim. geneettinen kehitys, rehu) merkitys on kokonaisuuden kannalta vähäisempi. Tutkimustulokset osoittavat myös sen, että kun maan keskituotos ylittää kynnyksen 8 500 kg/lehmä, tuotoksen kasvu hidastuu selvästi.

Työn tuottavuus on helposti tulkittava mittari, mutta se soveltuu kilpailukyyn mittaamiseen vain rajoitetusti, sillä tuottavuutta voidaan nostaa paitsi työn tehostamisella myös korvaamalla sitä muilla tuotannontekijöillä kuten pääomalla, mikä ei ole välttämättä aina taloudelliselta kannalta paras ratkaisu. Siksi on tärkeää analysoida myös maitotiloilla ajan myötä tapahtunutta kokonaistuottavuuden muutosta.

Eri EU-maissa tuottavuuskasvua on saatu maitotiloilla aikaan vaihtehtoisin keinoin, mutta kokonaistuottavuuden kasvun vuosikeskiarvot ovat olleet suurin piirtein samanlaiset vuodesta 1995 vuoteen 2010, alkaen Ruotsin ja Saksan 2,4 prosentista aina Tanskan kolmeen ja Suomen 3,1 prosenttiin. Kysymys ei ole ”kasvuihmeestä”, sillä maat, joissa kokonaistuotanto on kasvanut nopeasti, ovat myös panostaneet siihen aiempaa enemmän esimerkiksi investoinnein ja tehostamalla tuotantoa.

Suomalaisten maidontuottajien kilpailuasema verrattuna ruotsalaisiin, saksalaisiin ja tanskalaisiin ei ole muuttunut kovin paljon kahden viime vuosikymmenen

Työn tuottavuus (kg/h) Itämeren alueen maitotiloilla vuosina 1995–2010.

aikana. Suomalaisen maitotilojen tekemät investoinnit, rakennejärjestykset ja innovaatiot ovat luonnollisesti parantaneet niiden tehokkuutta nopeasti. Samanlaisia toimenpiteitä on toteutettu kuitenkin myös Itämeren alueen muissa vanhoissa EU-maissa.

Koska suomalaiset maitotilat lähtivät mukaan teknologiseen kehitykseen tilanteessa, jossa niiden absoluuttinen tuottavuustaso oli suhteellisen alhainen, ne ovat tuottavuustasossa edelleen jäljessä. Viime vuosien tulokset ovat toki rohkaisevia. EU:n laajennuttua vuonna 2004 suomalaisten maitotilojen kokonaistuottavuus on kasvanut nopeammin kuin saksalaisten ja ruotsalaisten tilojen.

Suomalaisten maitotilojen kokonaistuottavuus vaikuttaa kasvavan lähes samaa tahtia kuin saksalaisten ja ruotsalaisten, kun taas tanskalaisten maitotilojen kasvu on aivan omaa luokkaansa. Tanskalaiset maitotilat ovatkin tehokkaita, mutta on tärkeää huomata, että Tanskan maitoalan kehitys ja etenkin sen suuri riippuvuus velkarahasta antavat aiheita pohtia kehityksen kestävyttä (esimerkiksi tilanteessa, jossa korot nousivat historiallisesti katsottuna normaalitasolle).

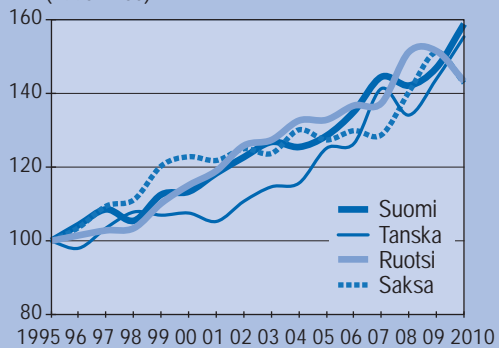
Kun vertailu ulotetaan myös uusiin EU-maihin, havaitaan, että näissä maissa maidontuottajien kokonaistuottavuus on alhaisempi kuin suomalaisen, eivätkä ne ole saavuttamassa Suomen tasoa. Kooltaan suhteellisen suuret virolaiset maitotilat ovat tosin saaneet aikaan huomattavaa tuotosten ja työn tuottavuuden kasvua, mutta kasvu on saavutettu pikemminkin korvaamalla työtä muilla tuotannon tekijöillä kuin kasvattamalla todellista tehokkuutta.

Suomen maidonjalostusteollisuus puolestaan vaikuttaa varsin kilpailukykyiseltä suhteessa kilpailijoihin vanhoissa EU-maissa. Kokonaistuottavuuden absoluuttinen kasvu on tosin ollut suomalaisessa maidonjalostuksessa varsin hidasta (alle 0,5 % vuodessa). Siksi Suomen maitosektorin tuottavuuskasvu on peräisin pääosin maitotiloilta, ei teollisuudesta. Sama tilanne vallitsee muissakin vanhoissa EU-maissa. Sitä vastoin osassa uusista EU-maista tilanne on päinvastainen, etenkin Puolassa ja Liettuassa, missä kokonaistuottavuuden vuosikasvu on ollut maidonjalostuksessa yli kaksi prosenttia maiden liittyttyä unionin jäseniksi.

Maidonjalostuksen tuottavuuserot ovatkin tasoittumassa, kun osa uusista EU-maista kirii nopeasti kohti vanhempien EU-maiden, kuten Suomen, tuottavuustasoa. Se luo paineita Suomen maitoalan kilpailukykyille, sillä jalostettujen maitotuotteiden kauppa yli rajojen Itämeren alueella on kovassa kasvussa.

Edellä kuvatut kehityskulut vahvistavat näkemystä, jonka mukaan teknologioiden ja organisaatiomuotojen siirtäminen huipputuottajilta heikommille toimijoille on helpompaa jalostuksessa kuin alkutuotannossa. Tämä johtuu yritysten tyyppillisistä kokoroista ja siitä, että alkutuotanto on selkeästi riippuvainen myös maakohtaisista agrokologisista olosuhteista.

TFP (1995=100)

Maitotilojen kokonaistuottavuuden kasvu Suomessa, Saksassa, Tanskassa ja Ruotsissa vuosina 1995–2010.

2. MAATALOUS- JA ELINTARVIKEMARKKINAT

2.1. Maailmanmarkkinoiden kehitys

Viljan hinta on laskenut maailmalla tasaisesti kesän 2012 hintapiikin jälkeen. Kesäkuun 2012 ja joulukuun 2013 välisenä aikana maissin hinta laski 41 %, riisin 28 % ja vehnän 16 %. Joulukuussa 2013 maissin ja riisin hinnat olivat alimmillaan kolmeen ja puoleen vuoteen. Hintojen laskua ovat edistäneet jatkuvasti parantuneet tuotantoennusteet satokaudella 2013/14.

Maailman viljan kokonaistuotanto nousee satokaudella 2013/14 arvioiden mukaan noin 2500 milj. tonniin. Se on lähes 195 milj. tonnia eli 8 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Tuotannon huomattava kasvu johtuu pääosin Yhdysvaltojen maissisadon elpymisestä ja Mustanmeren alueen hyvästä vehnäsadosta.

Globaali vehnäntuotanto kasvaa 7,7 % ja yltää 710 milj. tonniin, joka on uusi ennätys. Pääosa kasvusta selittyy tuottajamaiden kohentuneilla satonäkymillä edellivuoden tasoon nähden, jolloin kuivuus aiheutti monissa maissa ongelmia. Vuoden 2014 ensimerkit puolestaan viittaavat vehnäalueen kasvuun Yhdysvalloissa, kun taas Euroopan näkymät ovat sekavat etenkin Mustanmeren alueella, missä epäsuotuisat sääolot vahingoittivat syyskylvöjä. Lisäksi Ukrainan kriisi voi vaikuttaa alueen viljantuotantoon.

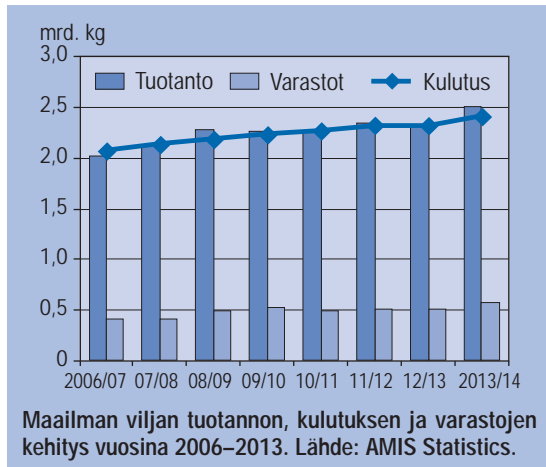
Maailman rehuviljojen tuotanto nousee ennakoarvion mukaan satokaudella 2013/14 ennätystasoon, 1 295 milj. tonniin, joka on 12 % edellivuotta enemmän. Syyinä on Yhdysvaltojen maissintuotannon vahva kasvu vuodesta 2012, jolloin kärsittiin kuivuudesta. Tuotannon kasvun taustalla on myös muita tärkeitä tuottajamaita. Globaalin riisintuotannon ennuste satokaudelle 2013/14 on

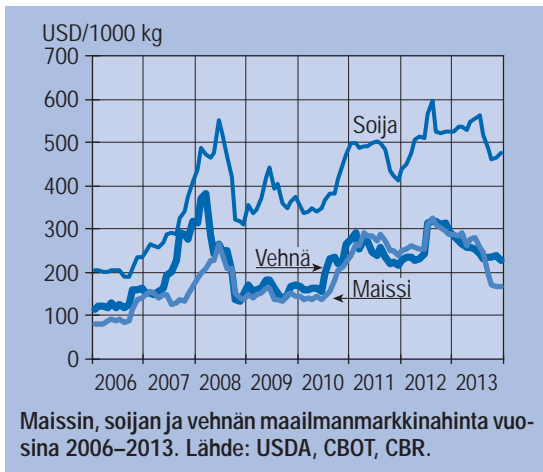
494 milj. tonnia, joka merkitsee vain noin yhden prosentin kasvua edellisen satokauden tasosta.

Maailman viljan kulutus satokaudella 2013/14 yltää 2 413 milj. tonniin, joka on 3,8 % enemmän kuin kaudella 2012/13. Viljojen ravintokäytön arvioidaan nousevan 1 100 milj. tonniin, joka on 1,7 % enemmän kuin edellisvuonna. Tuotannon kasvun ja hintojen laskun odotetaan puolestaan lisäävän viljojen rehukäyttöä 5,3 %:lla 850 milj. tonniin.

Maailman viljavarastojen odotetaan kasvavan 13 %:lla yhteensä 572 milj. tonniin. Rehuviljojen 29 %:n varastojen kasvu on peräisin pääosin Yhdysvalloista. Myös vehnä- ja riisivarastojen ennustetaan kasvavan, vehnän 9 % ja riisin 3 %. Maailman viljavarastojen kasvu nostaisi maailman viljan varastojen ja kulutuksen suhteen 23 %:iin. Se olisi huomattavasti parempi kuin satokaudella 2007/08 koettu kaikkien aikojen alhaisin taso, 18,4 %.

Maailman viljakaupan arvioidaan yltävän 318 milj. tonniin, joka on 2,7 % enemmän kuin satokaudella 2012/2013. Kansainvälisen rehuviljakaupan ennuste on ennätykselliset 138 milj. tonnia eli 4 % enemmän kuin satokaudella 2012/2013.

Vehnän kansainvälisen kaupan odotetaan kasvavan 1,6 %:lla ja yltävän 142 milj. tonniin. Kauppa pysyy kuitenkin alhaisemmalla tasolla kuin ennätysvuosikaudella 2011/2012. Riisin kaupan arvioidaan kasvavan 2 %:lla ja yltävän 38 milj. tonniin vuoden 2012/13 kahden prosentin pudotuksen jälkeen.

Maailman sokerintuotannon ennustetaan kasvavan satokaudella 2013/14 vain hieman, sillä Thaimaan, Intian ja Etelä-Afrikan kasvavan tuotannon vastapainona tuotantomäärät laskivat EU:ssa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO arvioi maailman sokerintuotannon olevan satokaudella 2013/14 noin 180 milj. tonnia.

Sokerin maailmanmarkkinahinta lähti laskuun alkuvuodesta 2013. Tasainen lasku on tosin jatkunut markkinoilla jo vuodesta 2011 lähtien. Laskusuunnan syynä on tuotannon voimakas laajentaminen. Varastojen ja kulutuksen suhde oli historiallisen alhaisella tasolla, joten tuotannon laajentamisella tuettiin markkinoita satokausilla 2008/09 ja 2010/11.

Maidontuotannon arvioidaan kasvaneen vuonna 2013 lähes 780 milj. tonniin eli 1,9 %:lla, mikä vastaa aiempien vuosien nousutahtia. Suurin osa kasvusta tuli Aasiasta, Lati-

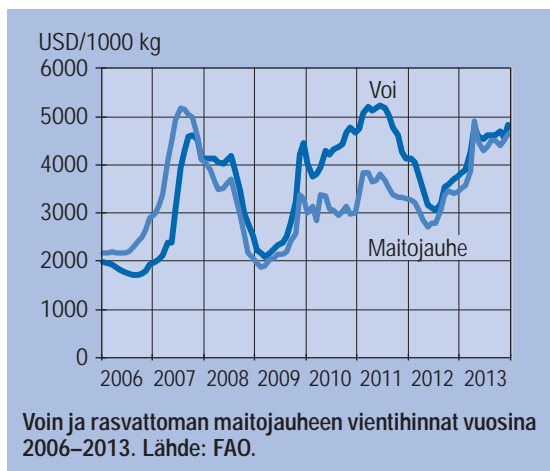
nalaisesta Amerikasta ja Karibian alueelta, kun taas muualla kasvu oli hyvin rajoitettua. Tuotantorajoitusten takia maitotuotteiden kansainvälinen kauppa laski lähes prosentilla 53 milj. tonniin. Tämä on verrattavissa edellisten neljän vuoden keskimääräiseen 7 %:n vuosittaiseen kasvuun.

Aasia on pysynyt maitotuotteiden päämarkkina-alueena, ja sen osuus maailman tuonnista on 55 %. Seuraavana tulee Afrikka 15 %:n osuudella. Kysynnän odotetaan kasvavan edelleen merkittävästi Kiinassa, Iranissa, Singaporessa ja Pakistanissa.

Maitotuotteiden korkeat kansainväliset hinnat ovat saaneet monet maat arvioimaan uudelleen tuonnin tarvetta. Helmikuussa 2014 FAO:n maitotuotteiden hintaindeksi oli 275 pistettä, joka on 31 % korkeampi kuin vuoden 2013 vastaavana ajankohtana.

Maitotuotteiden hyvän maailmanmarkkinahintatason ja suotuisan sään odotetaan vuonna 2014 kannustavan maataloustuottajia tuottamaan enemmän maitoa, ja niinpä tuotannon odotetaan kasvavan taas 2 prosentilla. Kiinan ostot ovat edelleen tärkein tekijä maailman maitotuotemarkkinoilla.

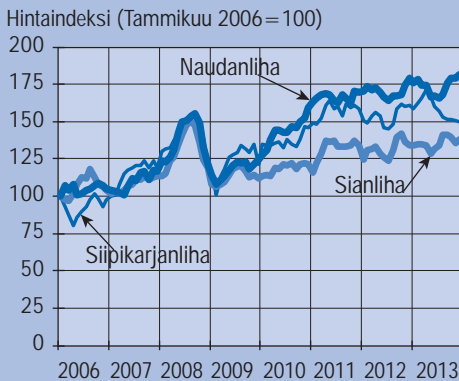
Maailman lihantuotanto kasvoi hieman vuonna 2013 ja ylsi 308 milj. tonniin.

Kasvu vuoteen 2012 verrattuna on 4,2 milj. tonnia eli 1,4 %. Tuotannon kasvu keskittyy kehittyviin maihin, joissa myös kysynnän kasvu on suurinta.

Lihan hinnat olivat vuosina 2011–2012 historialliseen tasoon nähden erittäin korkealla. Vuonna 2013 sian- ja siipikarjanlihan hinnat laskivat hieman rehun hinnan laskun seurauksena. Naudanlihan hinta pysyi sitä vastoin lähes edellisvuoden tasolla. FAO:n lihan hintaindeksi oli helmikuussa 2014 keskimäärin 195, joka on 19 % alhaisempi kuin vuoden 2013 vastaavana ajankohtana.

Kansainvälisen lihakaupan arvioidaan nousseen vuonna 2013 yli 30 milj. tonniin. Se vastaa noin 10 % maailmanlaajuisesta tuotannosta. Kauppa kasvoi hitaammin kuin vuonna 2012 (+1,1 %), ja huomattavasti hitaammin kuin vuonna 2010 (+6 %) ja vuonna 2011 (+7 %). Tämä kertoo useiden tuontimaiden kansallisen tuotannon kasvusta sekä tuotannon laskusta tärkeimmissä vientimaissa. Kaupankäynnissä on kuitenkin merkittäviä eroja eri lihojen välillä. Naudanlihan kauppa kasvoi hieman ja lampaanlihan kauppa huomattavasti, kun taas siipikarjanlihan kauppa pysyi lähes ennallaan ja sianlihan kauppa laski.

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan maailmanmarkkinahintaindeksien kehitys 2006–2013. Lähde: FAO.

2.2 Peltokasvituotanto

Vuosi 2013 oli Suomessa harvinaisen lämmिन ja maan keskiosissa tavanomaista sateisempi. Kokonaissadon määrä oli edellistä vuotta korkeampi. Viljojen hinnat laskivat vuoden aikana. Viljojen hintoja laskivat korkeat sato-odotukset maailman merkittävimmillä tuotantoalueilla. Viljan kokonaissato oli Suomessa noin 4,1 miljardia kiloa. Viljasato oli korkeampi kuin vuonna 2012. Vuoden 2013 viljasato oli suurin neljään vuoteen.

Sääolot

Vuosi 2013 oli erittäin lämmin ja maan keskiosissa keskimääräistä sateisempi. Keskilämpötila oli koko maassa tavanomaista korkeampi. Koko vuoden keskilämpötila vaihteli etelä- ja länsirannikon runsaasta 6 asteesta Keski- ja Pohjois-Lapin vajaaseen asteeseen. Vuoden 2013 kesä alkoi aikaisin ja Lapissa kesä oli keskimääräistä huomattavasti pidempi. Kesän sademäärässä oli suuria alueellisia eroja. Kesän sademäärät olivat maan itä- ja keskiosassa tavanomaista korkeampia. Vähiten satoi maan lounaisosassa sekä Lapissa. Koko maan keskilämpötila oli kesä-elokuussa pitkäaikaista keskiarvoa korkeampi. Kesäkuu ja elokuu olivat keskimääräistä lämpimämpiä, kun heinäkuun keskilämpötila oli lähellä pitkäaikaista keskiarvoa.

Vuoden 2013 alin lämpötila, $-39,7\text{ }^{\circ}\text{C}$, mitattiin Sodankylän Vuotossa 9. joulukuuta. Vuoden ylin lämpötila, $32,4\text{ }^{\circ}\text{C}$, mitattiin Liperin Tuiskanluodolla kesäkuun 26. päivänä.

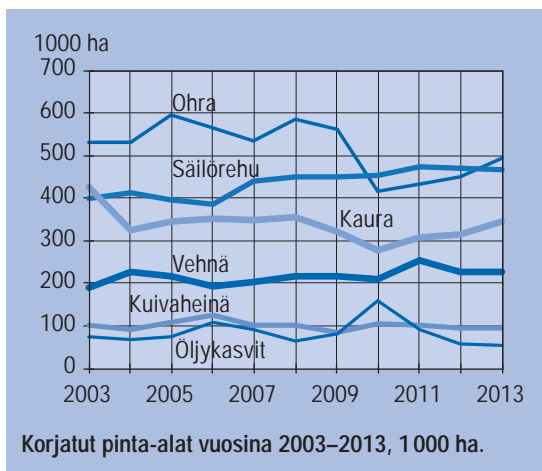
Terminen kasvukausi alkoi vuonna 2013 normaalia myöhemmin. Maan eteläosassa kasvukausi alkoi 17–29. huhtikuuta ja loppui 11–13. lokakuuta. Kasvukauden pituus oli Etelä-Suomessa noin 180 päivää. Itä-, Keski- ja Länsi-Suomessa kasvukausi oli noin 170 päivää ja Pohjois-Suomessa noin 130 päivää.

Kasvukauden lämpösomma oli Lapissa ennätyskellisen korkea. Vuonna 2013 lämpösommaa kertyi Rovaniemellä 1 247 °C (pitkän ajan keskiarvo 922 °C). Muualla maassa lämpösommen kertymä oli normaalia korkeampi. Lämpösommaa kertyi Jokioisissa 1 536 °C (1 320 °C) ja Jyväskylässä 1 415 °C (1 191 °C).

Pinta-alat ja satotasot

Suomessa on käytössä olevaa maatalousmaata noin 2,3 milj. ha. Maatalousmaata on 6,8 % Suomen kokonaispinta-alasta ja 7,5 % maapinta-alasta. Maatalousmaan osuus pinta-alasta on Suomessa pieni EU:n keskiarvoon verrattuna.

Vuonna 2013 Suomessa kasvoi viljaa noin 1 100 000 ha:lla. Vilja-ala kasvoi edel-

lisestä vuodesta. Viljan kokonaistuotanto oli noin 11 % suurempi kuin vuonna 2012.

Rehuviljan pinta-ala oli vuonna 2013 yhteensä 860 000 ha. Rehuviljojen kokonaissato oli noin 3 168 milj. kg, josta rehuohraa oli noin 1 500 milj. kg. Rehu-

Tärkeimpien viljelykasvien korjatut pinta-alat ja sadot vuosina 2012 ja 2013.

	2012			2013		
	Ala 1 000 ha	Sato kg/ha	yht. milj. kg	Ala 1 000 ha	Sato kg/ha	yht. milj. kg
Syysvehnä	23,1	4 560	105,3	14,0	3 010	42,3
Kevätvehnä	204,2	3 830	781,6	213,4	3 880	827,0
Ruis	20,7	3 090	64,1	12,3	2 090	25,7
Ohra	451,2	3 500	1 581,0	494,4	3 850	1 904,2
Kaura	313,8	3 420	1 073,1	344,3	3 480	1 196,8
Seosvilja	20,9	2 540	53,2	21,3	3 130	66,7
Herne	4,7	2 320	9,4	4,1	2 570	10,5
Peruna	22,7	23 650	489,6	22,1	28 120	621,7
Sokerijuurikas	11,6	34 790	398,7	12,0	40 190	480,4
Heinä	95,3	3 570	339,7	93,1	3 120	290,8
Säilörehu	471,1	15 700	7 396,7	465,4	15 000	6 979,0
Tuorerehu	10,2	11 440	77,2	8,7	11 650	100,9
Tuorevilja	68,0	3 890	265,0	74,5	4 060	302,8
Rypsi	53,4	1 140	49,2	36,3	1 440	52,1
Rapsi	15,4	1 670	24,0	16,4	1 720	28,1
Kumina	18,8	570	8,2	15,1	680	7,6
Laidun	73,3			72,3		
Muut kasvit	139,4			82,5		
Yhteensä	2017,8			2002,2		
Kesanto ja hoidettu viljelemätön pelto	267,3			254,0		

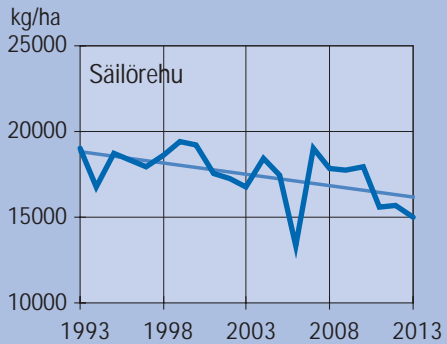
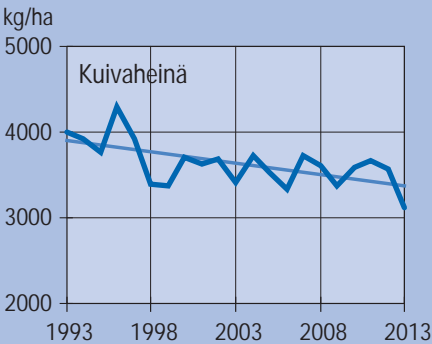
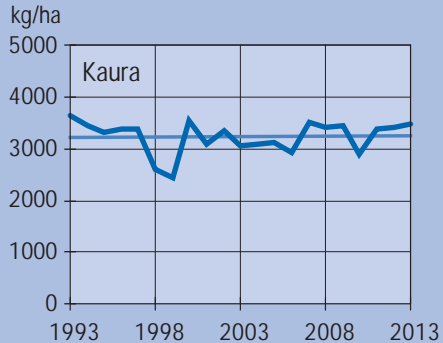
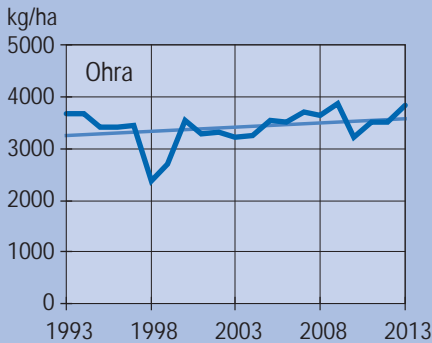
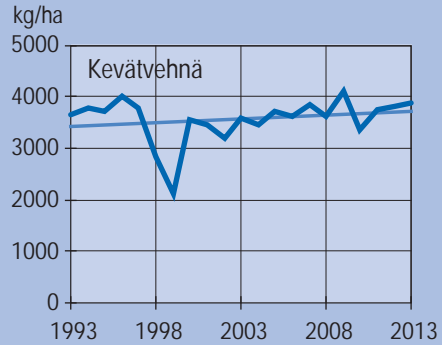
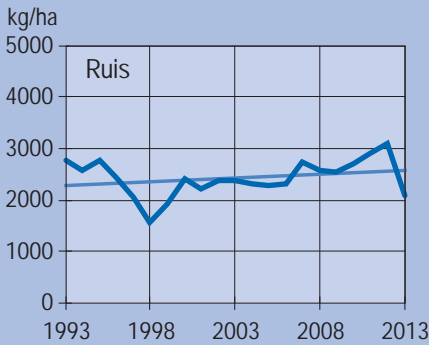
Lähde: Tike

vilja-ala ja kokonaistuotanto kasvoivat edellisestä vuodesta. Rehuviljojen laadussa ei ylletty edellisvuoden tasoon.

Rehuohrasadosta noin 78 % oli hehtolitrapainoltaan yli 64 kg, mikä on edellisvuosia parempi tulos. Sadon laadussa oli kuitenkin alueellista vaihtelua. Varsinais-Suomessa 99 % rehuohrasadosta saavutti 64 kg hehtolitrapainon, kun Keski-Suomessa samaan hehtolitrapainoon yltyi ainostaan 8 % sadosta.

Kauran hehtolitrapaino oli hieman matalampi kuin edellisena vuotena. Kaurasadosta 92 % ylitti kuitenkin rehuteollisuudessa vähimmäisvaatimuksena olevan 52 kilon hehtolitrapainon. Suurimokauralta vaadittavan 58 kilon hehtolitrapainon täytti 32 % sadosta, kun vuonna 2012 yli puolet kokonaissadosta kelpasi suurimokauraksi.

Mallasohran kokonaissato oli vuonna 2013 noin 404 milj. kg, mikä on 1 %

Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1993–2013. Lähde: Tike.

enemmän kuin vuonna 2012. Sadosta 284 milj. kg eli 67 % täytti mallastuksen valkuaispitoisuuden ja jyväkoon laatuvaatimukset.

Vuonna 2013 leipäviljoja korjattiin yhteensä 239 800 ha:n alalta ja satoa tuli yhteensä noin 895 milj. kg. Kokonaissato oli 6 % pienempi kuin vuonna 2012, mikä selittyy supistuneella viljelypinta-alalla. Myös leipäviljojen keskisato oli edellistä vuotta hieman matalampi.

Syys- ja kevätvehnän sato oli yhteensä 869 milj. kg, josta noin 58 % täytti leipävehnän laatuvaatimukset. Kevätvehnän kokonaissato oli noin 827 milj. kg ja syysvehnän noin 42 milj. kg. Kevätvehnän kokonaissato kasvoi huomattavasti edellisestä vuodesta. Syysvehnän ala oli vuonna 2013 noin 39 % pienempi kuin vuonna 2012. Syysvehnän keskisato oli 3010 kg/ha, joka on pitkäaikaista keskiarvoa matalampi. Sadon laatu oli edellisen vuoden tasolla. Kevätvehnästä 57 % oli leipäviljakelpoista, kun syysvehnän sadosta 79 % kelpasi leipävehnäksi. Leipävehnän laatuun vaikutti eniten valkuaispitoisuudet, jotka olivat edellisen vuoden tapaan matalia. Syys- ja kevätvehnän sakoluvut olivat kuitenkin korkeita ja hehtolitrapainot hyvää tasoa.

Rukiin kokonaissato oli vuonna 2013 noin 26 milj. kg, mikä on alle puolet edellisen vuoden sadosta. Sadosta 73 % oli leipäviljakelpoista. Syksyllä 2013 ruista kyl-

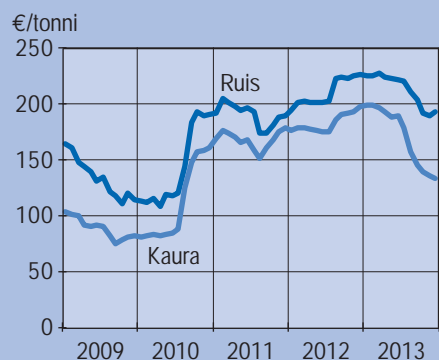
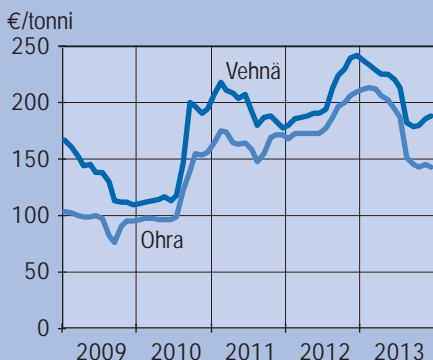
vettiin 24 700 ha, mikä on noin kaksi kertaa edellisvuotta enemmän.

Vuonna 2013 säilörehun kokonaispinta-ala oli noin 465 400 ha, mikä on hieman vähemmän kuin vuonna 2012. Kokonaissato oli noin 6 979 milj. kg, joka on myös hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Säilörehun keskisato, 15 000 kg/ha, oli keskimääräistä pienempi.

Kuivaheinän ala laski edellisestä vuodesta ja oli 93 100 ha. Kuivaheinästä saatu kokonaissato, 291 milj. kg, oli 14 % vähemmän kuin vuonna 2012. Kuivaheinästä saatu keskisato 3 120 kg/ha oli matalampi kuin edellisvuonna ja alle kymmenen vuoden keskisadon. Vuoden 2013 laidunala laski edelliseen vuoteen verrattuna ja oli 72 300 ha.

Perunasato nousi edellisvuoden heikosta sadosta tavanomaiselle tasolle. Perunan kokonaissato oli vuonna 2013 noin 622 milj. kg, mikä on 27 % enemmän kuin vuonna 2012. Perunaa viljeltiin vuonna 2013 noin 22 100 ha eli hieman enemmän kuin edellisvuonna.

Sokerijuurikkaan sato kasvoi huomattavasti edellisestä vuodesta. Juurikkaan kokonaissato oli vuonna 2013 noin 480 milj. kg, mikä on 21 % enemmän kuin vuonna 2012. Sokerijuurikkaan keskimääräinen hehtaarisato oli tavanomaista korkeampi. Keskimääräinen sato hehtaarilta oli 40 190 kg, kun pitkän ajan keskiarvo on Suomessa 37 820 kg/ha. Viime vuosina

Viljojen markkinahinnat vuosina 2009–2013. Lähde: Tike.

sokerijuurikkaan viljelyala on pienentynyt, mutta kehitys pysähtyi vuonna 2013 ja ala kasvoi noin 500 ha edellisestä vuodesta.

Öljykasvien viljelyala oli vuonna 2013 yhteensä noin 52 700 ha, mikä on 5 000 ha vähemmän kuin vuonna 2012. Kokonaissato, 80 milj. kg, oli kuitenkin edellisvuotta korkeampi. Rypsiä viljeltiin 36 300 ha:n alalla, mikä on 16 % pienempi kuin vuoden 2012 viljelyala. Rypsin kokonaissato oli 52 milj. kg. Keskimääräinen hehtaarisato, 1 440 kg/ha, oli korkeampi kuin pitkän aikavälin keskiarvo. Rapsin keskiarvo, 1 720 kg/ha, oli vuonna 2013 hieman pitkän aikavälin keskiarvoa korkeampi.

Viljelykasvien markkinahinnat

Viljamarkkinoilla hinnat laskivat vuonna 2013. Hinnat olivat keskimäärin matalampia kuin edellisvuonna ja päätöshinnat olivat kaikilla viljoilla matalammat kuin alkuvuodesta. Viljasadot maailman tärkeimmillä viljelyalueilla olivat hyviä, mikä vaikutti hintoihin laskevasti. Odotukset korkeasta kokonaissadosta laski hintoja koko vuoden.

Rehuohran hinta oli tammikuussa 2013 noin 212 €/tonni, kun joulukuussa 2013 hinta oli enää 143 €/tonni. Hinta siis vuoden aikana laski lähes kolmanneksella. Rehuohran keskimääräinen hinta vuoden 2013 aikana oli vain hieman matalampi kuin vuonna 2012.

Mallasohran hinta laski vuoden 2013 aikana noin 25 %. Tammikuussa 2013 mallasohran hinta oli noin 227 €/tonni, kun vuoden loppuun mennessä hinta oli laskenut noin 170 euroon tonnilta. Vuoden keskimääräinen hinta oli mallasohralla hieman vuoden 2012 keskimääräistä hintaa matalampi.

Kauran hinta laski 31 % vuoden 2013 aikana. Tammikuussa kauran hinta oli 195 €/tonni ja joulukuussa 134 €/tonni. Kauran keskimääräinen hinta oli vuoden aikana 168 €/tonni, joka on edellisvuotta matalampi.

Viljan markkinahinnat Suomessa vuosina 2003–2013, €/1 000 kg.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
2013	217,52	204,20	174,30	169,25
2012	213,58	203,49	186,72	186,21
2011	186,89	196,91	162,40	166,14
2010	159,71	147,39	112,58	115,71
2009 ¹	134,15	131,95	93,93	86,41
2008	207,02	189,14	160,71	137,80
2007	192,19	159,90	145,80	149,73
2006	139,81	110,50	102,00	107,26
2005	118,41	106,20	99,51	87,13
2004	120,90	119,80	106,51	87,32
2003	124,88	126,66	105,57	92,21

¹ Tilastointi muuttunut. Viljelijälle maksettu laatukorjattu hinta vastaanottopisteeseen toimitettuna.
Lähde: Tike.

Vehnän hinta laski noin viidenneksen vuoden 2013 aikana. Vehnän hinta oli vuoden alussa keskimäärin noin 229 €/tonni, kun joulukuussa hinta oli enää noin 183 €/tonni. Rukiin hinta laski vuoden 2013 aikana vain hieman. Vuoden 2013 tammikuussa rukiin hinta oli 225 €/tonni, kun joulukuussa hinta oli noin 197 €/tonni. Rukiin koko vuoden keskimääräinen hinta oli 218 €/tonni. Tämä on lähes sama kuin vuoden 2012 keskimääräinen hinta.

Öljykasvien hinnat laskivat vuoden 2013 aikana. Rypsin ja rapsin hinta oli vuonna 2013 keskimäärin 409 €/tonni,

Viljojen markkinahinnat eräissä EU-maissa vuonna 2012, €/1 000 kg¹.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
Belgia	148,8	-	216,1	230,0
Englanti	-	238,3	206,4	233,8
Espanja	219,2	239,1	223,3	217,1
Puola	178,0	213,8	196,3	157,4
Ruotsi	202,2	218,3	188,4	166,6
Suomi	213,6	203,5	-	186,2
Tanska	198,8	206,9	213,6	200,2

¹ Vuosi hinnat.
Lähde: Eurostat.

kun vuonna 2012 keskimääräinen hinta oli 468 €/tonni. Hinta oli korkeimmillaan vuoden 2013 alussa, mutta hinnat laskivat tasaisesti vuoden aikana.

Viljakasveista poiketen perunan hinta nousi edellisestä vuodesta. Vuonna 2013 ruokaperunan keskimääräinen hinta oli 240 €/tonni, kun vuonna 2012 keskimääräinen hinta oli 160 €/tonni. Perunan hinta pysyi tasaisena vuoden alussa ja hinta oli kesäkuussa 310 €/tonni. Tämän jälkeen hinta lähti laskuun ja joulukuussa hinta oli laskenut 150 euroon tonnilta, joka on noin puolet edellisvuoden joulukuun hintaan nähden.

Viljojen hinnat olivat Suomessa koko vuoden ajan alle Keski-Euroopan hintojen. Kotimaisilla viljamarkkinoilla hinnat reagoivat viiveellä hintojen nousuun, mutta hintojen laskeminen muualla EU:ssa välittyy nopeasti Suomen markkinoille. Viljamarkkinoilla voimakkaasta hintojen vaihtelusta on tullut pysyvä piirre. Maatiloilla hintavaihteluiden aiheuttamiin markkinariskeihin tuleekin varautua entistä paremmin.

2.3. Puutarhatuotanto

Suomessa puutarhatuotantoon luetaan kuuluvaksi avomaan vihannestuotanto, viljeltyjen marjojen ja omenan tuotanto, taimitarhatuotanto sekä kasvihuonetuotanto.

Jossain yhteyksissä myös viljeltyjen sienten tuotanto sekä katteen alla viljellyn perunan tuotanto luetaan puutarhatuotannoksi.

Puutarhatuotannon laajuus

Avomaan puutarhatuotantoa oli vuonna 2013 yhteensä noin 15 700 ha:lla. Kokonaisuudessaan puutarhatuotannon ala on pysynyt edellisvuoteen verrattuna ennallaan. Tuotantosuunnittain tarkasteltuna avomaavihannesten ja marjojen tuotantolat pienenevät hieman edellisvuodesta, kuten myös koristekasvien viljely kasvihuoneessa. Sen sijaan hedelmien tuotantoala kasvoi. Myös kasvihuonevihannesten tuotantoala kääntyi nousuun monen vuoden vähentymisen jälkeen.

Vuonna 2013 Suomessa oli 3 900 puutarhatuotantoa harjoittavaa tilaa. Niistä 3 000 tilalla oli avomaatuotanto ja 1 300 tilalla kasvihuonetuotantoa. Osalla tiloista on sekä avomaan- että kasvihuonetuotantoa. Keskimääräinen avomaatuotannon ala vuonna 2013 oli 5,25 ha/yritys ja keskimääräinen kasvihuoneala 2 960 m²/yritys.

Vahvoja avomaavihannestuviljelyn alueita ovat Satakunta ja Varsinais-Suomi. Pohjois-Savo on tärkeää marjanviljelyaluetta. Omenan viljelyn pääalueita ovat Ahvenanmaa, Lounais-Suomi ja Länsi-Uusimaa. Pohjanmaalla, etenkin Närpiön alueella, on merkittävä kasvihuonevihannesten tuotannon keskittymä.

Tukirekisterin mukaiset puutarhaviljelyn pinta-alat vuosina 2007–2013, ha.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Avomaan puutarhatuotannon ala yhteensä	15 357	15 533	15 734	16 032	16 213	15 753	15 708
Avomaan vihannekset	8 405	8 146	8 378	8 731	9 034	8 562	8 650
Marjat	6 283	6 300	6 278	6 206	6 094	6 100	6 028
Hedelmät	669	690	685	696	702	700	706
Kasvihuoneviljely yhteensä	399	392	375	369	360	335	341
– vihannestuviljely	242	240	231	231	226	211	220
– koristekasvien viljely	157	152	143	138	134	124	122

Lähde: Tike, Tukirekisteri.

Sääolot

Maaliskuun kovat pakkaset yhdistettynä aurinkoiseen säähän aiheuttivat paikoin vadelmakasvustoille tuhoja. Etenkin herkäät lajikkeet kuten Glen Ample saivat talvivaurioita.

Kasvihuonevihannesten tuotannossa sen sijaan maaliskuun aurinkoiset päivät olivat hyvin tervetulleita pimeään tammi- ja helmikuun jälkeen. Luonnonvalon määrän lisääntyminen piristi kasvustoja ja kevättalven sato oli ajankohtaan nähden hyvä.

Kevät oli lämmin eikä keväthalloja juurikaan ollut. Hallattomuus oli eduksi niin kukkiville marjakasveille kuin myös kesäkukkasesongille. Varhaisvihannesten istutuksiin päästiin noin viikkoa myöhemmin kuin edellisvuosina. Tosin muutama edellisenä vuonna kevästitutuksiin

on päästy tavanomaista aiemmin. Salaa- tin istutukset alkoivat huhtikuun lopulla, samoin sipulin istutus ja porkkanan kylvö.

Alkukesä oli helteinen, mikä johti ennätyksellisen aikaiseen mansikka- sesonkiin. Normaalisti ensimmäiset mansikat kypsyvät juhannukseksi ja pääsatokausi on heinäkuussa. Vuonna 2013 pääsatokausi alkoi jo kesäkuussa, noin viikon tavanomaista aiemmin. Varhainen satokausi aiheutti ongelmia etenkin poimijoiden saatavuudessa.

Aurinkoisen ja lämpimän kesän ansiosta omenasato oli hyvälaatuinen, hedelmissä on sopivasti väriä ja makua. Kesälajikkeilla ja osalla syyslajikkeista hedelmien koko jäi pieneksi helteiden takia. Talvilajikkeilla päästiin normaaliin hedelmäkokoon. Syksyn sadonkorjuusajat olivat erittäin hyvät pitkän ja kuivan syksyn ansiosta.

Tärkeimpien avomaan puutarhatuotteiden viljelyalat ja sadot vuonna 2013.

	Ala ha	Sato kg/ha	Yht. 1 000 kg
<i>Avomaavihannekset</i>			
Tarhaherne	2 783	2 243	6 242
Porkkana	1 582	44 753	70 800
Ruokasipuli	1 113	20 543	22 864
Keräkaali	556	39 243	21 819
Kukkakaali	280	12 196	3 415
Punajuuri	411	27 798	11 425
Lanttua	361	34 399	12 418
Avomaankurkku	175	56 417	9 873
Kiinankaali	157	16 242	2 550
Muut kasvit	1 231	11 729	14 438
Yhteensä	8 649	20 331	175 844
– josta sopimustuotantoa	1 702	30 832	52 468
<i>Marjat ja omenat¹</i>			
Mansikka	3 368	3 914	13 184
Musta- ja viherherukka	1 518	1 017	1 544
Vadelma ja mesivadelma	408	1 806	737
Muut marjat	673	935	629
Yhteensä	5 967	2 697	16 094
– josta sopimustuotantoa	770	1 787	1 376
Omena	694	7 231	5 018

¹ satoikäinen pinta-ala

Lähde: Tike, Puutarhatilastot 2013.

Avomaan tuotanto

Tarhaherne on pinta-alalla mitattuna ylivoimaisesti eniten viljeltyä avomaan vihannesta. Vuonna 2013 hennettä viljeltiin lähes 2 800 ha:n alalla. Sen sijaan satomäärällä tarkasteltuna porkkana oli tärkein vihannes vajaalla 71 milj. kg:n tuotantomäärällä. Pinta-alan perusteella porkkana oli toiseksi tärkein avomaan vihannes lähes 1 600 ha:n viljelyalalla. Muita merkittäviä vihannuksia olivat ruokasipuli 1 100 ha:n viljelyalalla, sekä keräkaali 560 ha:n alalla.

Marjakasveista mansikka on ylivoimaisesti tärkein marjakasvi niin pinta-alalla kuin kokonaissadollakin mitattuna. Mansikan pinta-ala vuonna 2013 oli vajaa 3 400 ha ja kokonaissato reilu 13 milj. kg. Muita tärkeitä marjakasveja olivat musta- ja viherherukat

1 500 ha:lla, sekä vadelma ja mesivadelma reilulla 400 ha:lla. Hedelmien, pääasiassa omenan viljelyala oli 660 ha vuonna 2013.

Kasvihuonetuotanto

Kasvihuonevihanneksia viljeltiin 248 ha:n ja koristekasveja 128 ha:n alalla vuonna 2013. Kasvihuonevihanneksia tuotettiin yhteensä runsaat 78 milj. kg. Tomaatti on tärkein kasvihuonevihannes niin viljelyalan kuin satomääränkin perusteella. Vuonna 2013 tomaattia viljeltiin 104 ha:n alalla. Kokonaissato oli 38 milj. kg. Tomaattialasta noin 30 ha on ympärivuotisesti viljeltyä. Loppu alasta on perinteistä kesäkauden viljelyä.

Vuonna 2013 kurkkua viljeltiin 58 ha, josta ympärivuotisesti viljeltyä oli noin 20 ha. Kurkun kokonaissato oli 36 milj. kg. Suomessa myytävistä kurkuista 80 % on kotimaisia.

Ruukkuvihanneksia tuotettiin vuonna 2013 noin 30 ha:n alalla. Valtaosa ruukkuvihannesten tuotantoalasta on ympärivuotisessa viljelyssä. Salaatti oli tärkein ruukkuvihannes 24 ha:n alalla. Ruukkuvihanneksia tuotettiin yhteensä 87 miljoonaa kappaletta.

Kasvihuoneessa viljeltävien leikkokukkien tuotanto on jatkanut vähentymistään. Vuonna 2013 leikkokukkien ja -vihreiden viljelyala oli vajaa 7 ha, kun vuonna 2000 leikkokukkia viljeltiin vielä lähes 50 ha:lla.

Kasvihuonevihannesten viljelyalat (m²) ja sadot (kg/m²) vuonna 2013.

	Ala 1 000 m ²	Sato kg/m ²	Yhteensä 1 000 kg
Yhteensä ¹	2 180	36	78 515
Tomaatti	1 040	37	38 335
Kurkku	575	62	35 897
Muut vihannekset	565	8	4 283

¹ ei sisällä ruukkuvihanneksia

Lähde: Tike, Puutarhatilastot 2013.

Ruusu on tärkein leikkokukka.

Kukkivien ruukkukasvien tuotanto on pysynyt melko vakaana, noin 11 miljoonassa kappalessa. Sipulikasvien tuotanto väheni hieman edellisvuodesta ollen vuonna 2013 64 miljoonaa kappaletta. Tärkeimpiä kukkivia ruukkukasveja olivat ruukkunarssisi (3,2 milj. kpl), joulutähti (1,9 milj. kpl) ja pauliinabegonia (1,6 milj. kpl). Sipulikasveista ylivoimaisesti tärkein oli tulppaani 59 miljoonalla kappaleen tuotantomäärällä.

Ryhmäkasveja tuotettiin noin 39 miljoonaa kappaletta, tärkeimpänä kasvina orvokki 11 miljoonalla kappaleella.

Luumupuutarhatuotanto

Vuonna 2012 avomaan vihanneksia tuotettiin luomuna 144 yrityksessä. Luomuvihannesten ala oli noin 2 000 ha. Pinta-

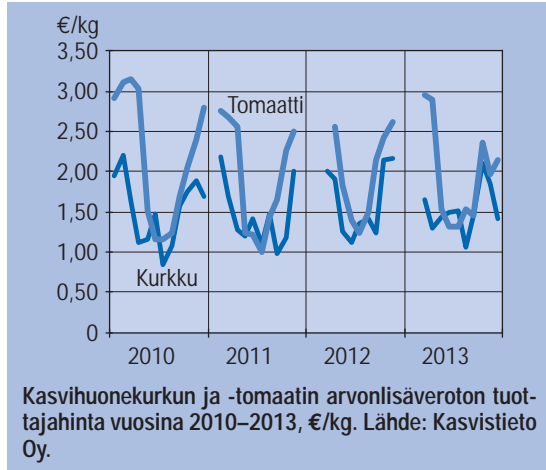
Keskeisten puutarhatuotteiden arvonlisäveroton tuottajahinta vuosina 2007–2013, €/kg.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Kasvihuonetuotanto</i>							
Ruusu (€/kpl)	0,42	0,47	0,46	0,47	0,45	0,45	0,48
Tomaatti	1,32	1,40	1,32	1,58	1,50	1,74	1,77
Kurkku	1,34	1,21	1,21	1,27	1,26	1,40	1,49
<i>Avomaatuotanto</i>							
Keräkaali	0,58	0,56	0,42	0,49	0,48	0,52	0,65
Sipuli	0,60	0,48	0,43	0,56	0,57	0,56	0,69
Porkkana	0,47	0,48	0,47	0,49	0,56	0,64	0,72
Mansikka	3,58	3,90	3,52	3,24	3,58	3,49	3,56
Omena	1,53	1,28	1,20	1,48	1,59	1,57	1,66

Lähteet: Kasvistiето Oy, Kauppapuutarhaliitto ry.

alalla mitattuna tärkeimmät luomuvihannekset olivat porkkana 54 ha:n, tarhaherne 38 ha:n ja sipuli 36 ha:n alalla. Vihanneksilla luomun osuus pinta-alasta samoin kuin sadosta oli 2 %.

Marjoja tuotettiin luomuna 233 yrityksessä. Herukat olivat pinta-alalla mitattuna suurin luomukasvi 267 ha:n alalla. Mansikkaa viljeltiin luomuna 108 ha:n alalla. Omenaa viljeltiin luomuna yhteensä 40 ha:n alalla 57 yrityksessä. Marjoilla luomun osuus pinta-alasta oli 9 %. Sen sijaan luomumarjojen osuus sadosta oli vain 2 %.

Kasvihuonekurkun ja -tomaatin arvonlisäveroton tuottajahinta vuosina 2010–2013, €/kg. Lähde: Kasvistieto Oy.

Puutarhatuotteiden markkinat

Avomaan puutarhatuotteiden tuottajahinnoille samoin kuin tuotantomäärille on tyypillistä voimakas kausittainen ja vuosittainen vaihtelu. Tuottajahinta on yleensä alhaisin pääsatokaudella, jolloin tarjontaa on runsaasti. Varastoitavien tuotteiden tarjonta pienenee varastointikauden edetessä, mikä yleensä näkyy myös kohoavina hintoina.

Varastovihannesten kuten porkkanan, kaalin ja sipulin hinnoissa on huomattava, että ne sisältävät kahden satokauden satoa. Vuoden 2013 alussa myytiin vielä kasvukauden 2012 satoa, ja kasvukauden 2013 olosuhteet alkavat vaikuttaa hintoihin vasta kesällä ensimmäisten varhaisvihannesten tullessa markkinoille.

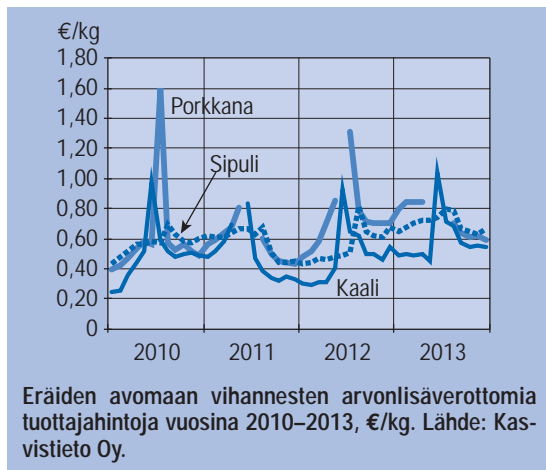
Sipulilla ja porkkanalla oli alkuvuodesta 2013 tavanomaista suuremman varastotappiot taudeista johtuen, mikä vuoksi kotimaisia varastovihanneksia oli varastossa 10 % vähemmän kuin yleensä vastaavaan aikaan. Niukat varastot pitivät alkuvuoden hinnat edellisvuotta korkeammalla tasolla. Huhtikuussa keräkaalin vienti Venäjälle alkoi, ja kotimaan hintataso pysyi kaalinkin osalta hyvänä.

Kasvukauden 2013 keräkaalisato jäi tavanomaista pienemmäksi. Kerät

olivat myös sopivan tiiviitä ja pieniä tuoremarkkinoille. Keräkaalin pisyikin loppuvuonna hyvänä.

Kasvihuonevihanneksilla esiintyy ajoittain markkinoiden ruuhkautumista. Tarjonta on silloin hetkellisesti kysyntää suurempi, ja seurauksena on tuotteiden hinnan aleneminen. Kasvukaudella 2013 tomaattimarkkinat ruuhkautuivat kesällä, kun aurinkoinen ja lämmin sää takasi hyvän sadon. Kurkkumarkkinat pysyivät koko kasvukauden hyvin tasapainossa. Loppuvuodesta 2013 kurkusta oli ajoittain jopa pulaa, mikä nosti kurkun hinnan ennätysellisen korkeaksi.

Ruukkuvihanneksilla kysyntä pysyi hyvänä läpi kesän. Ruukkuvihannesten

Eräiden avomaan vihannesten arvonlisäverottomia tuottajahintoja vuosina 2010–2013, €/kg. Lähde: Kasvistieto Oy.

tuotannossa salaattien ja yrttien nopea tuotekehitys tarjoaa kuluttajille jatkuvasti uusia tuotteita ja siten pitänyt kysynnän kasvussa.

Tuottolaskelma

Puutarhatalouden tuottolaskelma sisältää tuotetun sadon markkinahintaisen arvon sekä laskennalliset tuet puutarhakasvien tuotantoalalle ja varastoidulle tuotemäärälle.

Ennakoitu vuoden 2013 puutarhatalouden tuotto on korkein tähänastisista, 547 milj. euroa. Lähes yhtä korkea tuotto saavutettiin vuonna 2011, jolloin korkean tuoton taustalla oli ennätyksellisen suuri sato. Vuoden 2013 sato sen sijaan oli keskikertainen.

Ennätyksellisen tuoton taustalta löytyy kaksi pääasiallista tekijää. Ensimmäinen tekijä oli useiden markkina-arvoltaan

merkittävien avomaavihannesten, kuten porkkanan, sipulin ja kaalin, aiempia vuosia korkeampi hinta. Avomaavihannesten tuotto vuonna 2013 olikin tähänastisista suurin, 137 milj. euroa.

Toisena tekijänä oli kasvihuonetuotannon ruokkuvihannesten ja -yrttien tuotantomäärien kasvu edellisvuoteen verrattuna, mikä siis nosti näiden kasvien tuottoa. Kurkun ja tomaatin tuotantomäärissä ei suurta muutosta tapahtunut aiempaan vuoteen verrattuna. Mutta sen sijaan kurkun edellisvuotta korkeampi hinta osaltaan myös nosti kasvihuonevihannesten tuottoa. Kasvihuonevihanneksilla saavutettiin tähän asti suurin tuotto, 190 milj. euroa.

Koristekasvien tuotto kasvihuoneessa jatkoi pienentymistään. Vaikka koristekasvien hintataso pysyi lähes ennallaan edellisvuoteen verrattuna, leikkokukkien tuotantoalan supistuminen pienensi koristekasvien kokonaistuottoa.

Puutarhatalouden tuottolaskelma käyvin hinnoin, milj. euroa.							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013e
AVOMAATUOTANTO							
Vihannekset	99,7	96,6	102,2	106,9	130,8	109,9	136,7
Marjat ja hedelmät	46,7	55,4	54,2	48,1	66,1	66,9	64,9
Taimitarhatuotanto	31,7	30,0	32,1	34,1	34,1	27,1	28,4
Yhteensä	178,1	182,0	188,5	189,1	231,0	203,9	229,9
KASVIHUONETUOTANTO							
Koristekasvit	98,7	99,0	97,5	88,1	82,8	80,8	79,6
Vihannekset	135,9	147,7	150,4	151,9	176,1	157,2	190,0
Yhteensä	234,6	246,7	247,8	240,0	258,8	238,0	269,6
Markkinahintainen tuotto yhteensä	412,7	428,7	436,3	429,0	489,8	441,9	499,5
TUET							
Kasvihuonetuki	38,2	37,3	36,5	36,5	35,6	32,9	29,9
Puutarhatuotteiden varastointituki	1,8	2,0	2,1	2,1	2,0	2,1	2,4
Ympäristötuki	9,4	9,0	9,0	9,1	9,3	8,9	8,8
Tilatuki	2,9	3,1	3,2	3,3	3,4	3,3	3,2
LFA-tuki	2,9	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8	2,8
Muut tuet	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Yhteensä	56,1	55,1	54,5	54,8	54,1	50,9	48,0
PUUTARHALLOUDEN KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	468,8	483,8	490,8	483,8	543,9	492,8	547,5

Lähteet: Tike, Tukirekisteri ja Puutarhatilastot, Kasvistieto Oy, Kauppapuutarhaliitto ry.

EU:n maitomarkkinoiden tilanne ja näkymät

Jyrki Niemi

EU:n maidontuotanto laski vuoden 2013 alussa jyrkästi epäsuotuisien sääolosuhteiden takia, mutta toisen vuosipuoliskon vahva toipuminen johti lopulta siihen, että koko vuoden maidontuotanto oli 0,7 % suurempi kuin vuonna 2012. Kasvu oli vahvaa erityisesti vanhoissa EU-15-maissa (0,9 %), kun taas uusissa EU-13-maissa tuotanto laski (-0,7 %).

Maidontuotanto supistui vuonna 2013 erityisesti Unkarissa ja Tšekin tasavallassa. Tuotanto puolestaan kasvoi merkittävästi Virossa, Alankomaissa, Irlannissa, Tanskassa, Belgiassa ja Saksassa. Yhdeksässä EU-maassa maidontuotanto onkin ylittämässä maakohtaiset tuotantokiintiöt kaudella 2013/2014.

Kiintiöt ylittyvät erityisen paljon Alankomaissa, missä maidon hinta (0,44 €/kg joulukuussa 2013) on toiminut vahvana tuotannon kannustimena siitä huolimatta, että kiintiön ylityssakkoa on maksettava 0,28 €/kg. Puolassa, jossa maidon hinta on alempi (0,37 €/kg joulukuussa 2013), kannustin maakiintiön ylittämiseen on paljon pienempi.

Komissio arvioi EU:n maidontuotannon nousevan 1,8 % vuonna 2014. Tämän edellytyksenä on, että maidon hinta pysyy korkealla ja että rehun hinta ei nouse merkittävästi nykyiseltä tasoltaan.

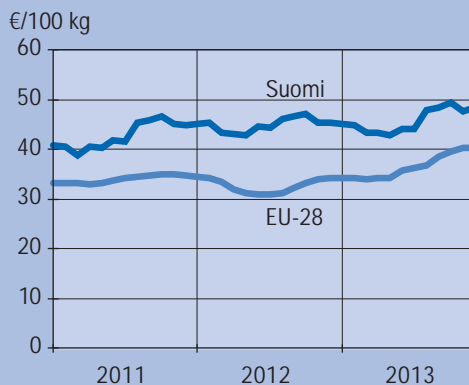
Täyttä maitokiintiötä tuottavien jäsenvaltioiden odotetaan jatkavan tuotantonsa kasvattamista myös tulevina vuosina, mikäli maidon hinnan ja rehujen hintasuhde säilyy suotuisana. Lisäksi Ranskan ja Iso-Britannian tuotannon odotetaan kasvavan, sillä nämä kaksi maata tuottavat maitoa tällä hetkellä selvästi alle tuotantokiintiönsä.

Vaikka EU:n maitokiintiöjärjestelmä lakkautetaan vuonna 2015, maidontuotannossa ei odoteta tapahtuvan dramaattisen jyrkkää nousua lähivuosina. Kasvua on jo ehtinyt tapahtua monissa jäsenmaissa, eivätkä maidon hinnat välttämättä pysyttele yhtä korkealla kuin vuosina 2013 ja 2014.

Maidon ja meijerituotteiden hinnat ennätystasolla

Joulukuussa 2013 maidon keskimääräinen hinta saavutti EU:ssa ennätystason, 0,40 €/kg, mikä ylitti 18 %:lla joulukuun 2012 tason. Meijerituotteiden hinnat ovat yhtä lailla nousseet merkittävästi vuonna 2013. Maitojauheen ja voin hinnat olivat noin 30 % korkeampia kuin vuonna 2012. Vuoden 2014 kahden ensimmäisen kuukauden aikana hinnat ovat pysytelleet edelleen korkeina, ja ainoastaan voin EU-hinnat ovat lähteneet laskuun erittäin korkeilta tasoiltaan.

Myös maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat ovat kestäneet kasvavan tuotannon aiheuttaman paineen, joka tulee maailman tärkeimmiltä maidontuotantoalueilta. Tammikuussa 2014 Yhdysvaltain tuotanto kasvoi 0,9 % edellisvuos-

Maidon tuottajahinnan kehitys EU-28:ssa ja Suomessa vuosina 2011–2013.

teen verrattuna. Uudessa-Seelannissa vuositason kasvuksi mitattiin puolestaan 4,6 %.

Maailmanmarkkinahintojen korkea taso selittyy sillä tosiseikalla, että kysyntä on pysynyt vahvana erityisesti Kiinassa, missä kotimainen maidontuotanto vähentyi 5,7 % vuonna 2013. Sen johdosta maitotuotteiden hintojen voi olettaa pysyvän vahvoina myös vuonna 2014.

Lisää lypsylehmiä EU:n maitotiloilla

Lypsylehmien määrä on kasvanut EU-15-maissa jo toista vuotta peräkkäin: vuonna 2012 kasvu oli 0,9 % ja vuoden 2013 arvio on 1,3 %. Vuonna 2013 lisäystä nähtiin erityisesti Alankomaissa (+3,6 %), Espanjassa (+3,6 %), Irlannissa (+2,1 %), Saksassa (+1,8 %) ja Ranskassa (+1,5 %). Sitä vastoin lypsylehmien määrä väheni Tanskassa, Portugalissa ja Iso-Britanniassa.

EU-13-maissa lypsylehmien arvioitu määrä on vielä laskussa (−0,9 %) meijerisektorin jatkuvien uudelleenjärjestelyiden takia. Esimerkiksi EU:n kolmanneksi suurinta nautakarjaa hoitavassa Puolassa lypsylehmien määrä vähentyi 2 %. Maidontuotanto on pysynyt Puolassa silti kasvu-uralla keskituotoksen kasvun ansiosta. Lypsylehmien määrä laskee merkittävästi myös Slovakiassa, Unkarissa ja Liettuassa. Määrä kuitenkin kasvaa Romaniassa ja Tšekin tasavallassa.

Maidontuotannon kehitys EU-jäsenmaissa vuosina 2008–2012, milj. kg.

Maa	2008	2009	2010	2011	2012	Muutos % 2008–2012
Saksa	27 466	27 461	29 076	29 764	29 703	8,1
Ranska	23 793	22 905	23 576	24 698	24 246	1,9
Iso-Britannia	13 350	13 237	13 582	13 805	13 591	1,8
Alankomaat	11 295	11 469	11 626	11 642	11 675	3,4
Italia	10 489	10 500	10 500	10 480	10 598	1,0
Puola	8 893	9 140	9 002	9 309	9 858	10,8
Espanja	5 834	5 742	5 877	5 838	6 089	4,4
Irlanti	5 090	4 944	5 327	5 536	5 379	5,7
Tanska	4 581	4 734	4 830	4 800	4 927	7,5
Belgia	2 849	2 954	3 067	3 101	3 072	7,8
Itävalta	2 717	2 716	2 771	2 896	2 964	9,1
Ruotsi	2 987	2 933	2 862	2 850	2 861	−4,2
Tšekki	2 433	2 354	2 312	2 366	2 429	−0,2
Suomi	2 254	2 281	2 289	2 255	2 254	0,0
Portugali	1 886	1 868	1 829	1 842	1 861	−1,3
Unkari	1 425	1 407	1 322	1 308	1 398	−1,9
Liettua	1 376	1 274	1 278	1 317	1 360	−1,1
Romania	1 051	992	904	897	888	−15,6
Slovakia	946	852	800	812	851	−10,0
Latvia	634	595	625	662	718	13,3
Viro	606	612	621	642	665	9,8
Kreikka	706	685	673	639	637	−9,7
Kroatia	599	675	624	626	602	0,6
Slovenia	524	517	520	526	535	2,1
Bulgaria	705	600	565	549	514	−27,1
Luxemburg	265	271	282	281	278	4,8
Kypros	152	152	151	153	154	0,9
Malta	40	40	40	40	40	0,0
EU-28	134 945	133 909	136 930	139 634	140 148	

Lähde: Eurostat.

2.4. Kotieläintuotanto

Maito

Vuonna 2013 meijereihin toimitettiin 2220 milj. litraa maitoa, mikä on 1,5 % ja 32 milj. kg edellisvuotta enemmän. Vuoden 2014 maitotuotos on Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan 2 245 milj. litraa (+ 1 %).

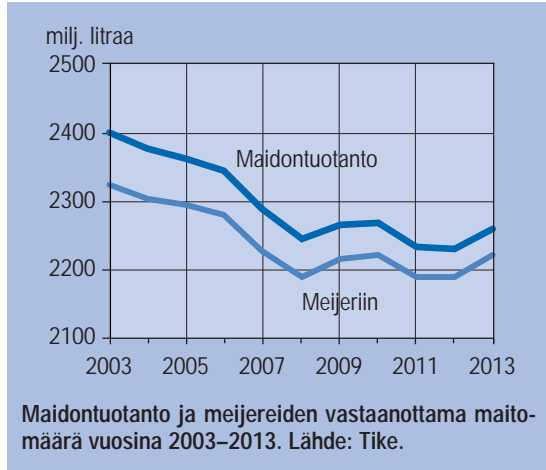
Maidontuottajien määrä vähentyi vuoden 2014 aikana 5 %, joten luopumistahti oli hieman edellisvuotta pienempi. Vuoden lopussa maitoa tuotettiin 8825 tilalla, joista 131 (-6%) oli luomutiloja. Maitotilojen määrä on vähentynyt vuosituhannen alusta lukien 61,5 %, mutta maidon tuotanto on vähentynyt vain 6,4 %.

Luomumaidon tuotanto on puolestaan lisääntynyt 153 % tällä vuosituhannella. Vuonna 2013 luomumaitoa tuotettiin vajaat 41,2 milj. litraa (+ 10 %).

Keskimääräinen karjakoko nousi 31,3 lypsylehään vuonna 2013. Noin viidenneksellä tiloista on lehmiiä 40 tai enemmän. Lehmistä noin puolet on näillä tiloilla. Yli sadan lypsylehän tiloja oli runsaat 200 kpl. Lypsylehmiiä oli toukokuun alussa 283 110 kpl, mikä on vain 500 lehmää vuodentakaisista vähemmän. Aiemmistä vuosista poiketen lypsylehmien lukumäärä lisääntyi hieman vuoden aikana. Lypsylehmien keskituotos nousi runsaalla prosentilla. Meijermaidon keskimääräinen valkuaispitoisuus nousi hieman.

Voita valmistettiin 44 milj. kg (+ 6,2 %) ja kulutettiin 19,6 milj. kg (-1,2 %). Nestemaitoa valmistettiin 713,5 milj. litraa (-0,1 %) ja kulutettiin 689,2 milj. litraa (-0,7 %). Piimää valmistettiin 59,5 milj. litraa (-4,3 %). Jogurtteja valmistettiin 123 milj. kg (-0,4 %) ja kulutettiin 123 milj. kg (-2,3 %). Kerman valmistus lisääntyi 1,6 % ja hapattettujen kermavalmisteiden 1,5 %.

Juustojen valmistus säilyi edellisvuoden tasolla ollen 102 milj. kg. Kypsytettyjä

juustoja valmistettiin 73,4 milj. kg (-5 %) ja tuorejuustoja 28,7 milj. kg (+ 15,3 %). Juustoja (sis. maustamaton rahka) kulutettiin 133 milj. kg (+ 6,5 %). Tuorejuustojen kulutus lisääntyi 22 %.

Vaikka kotimainen maidontuotanto alittaa kulutuksen, on yksittäisissä tuoteryhmissä huomattavaakin vientitarvetta. Merkittävä osa Suomessa tuotetun maidon sisältämästä rasvasta käytetään edelleen vientituotteiden valmistukseen, mikä näkyy esimerkiksi voin vientimäärissä. Sen sijaan maidon valkuaisosalle on käyttöä kotimaassa.

Viennin osuus tuotannosta on suuri etenkin voin ja maitojauheiden kohdalla. Voin vienti lisääntyi 24,6 milj. kg:an (+ 16,5 %) ja voivarastot pienivät. Jogurtteja sekä vietiin (+ 7 %) että tuotiin (+ 0,1 %) 35,2 milj. kg. Muita maitonesteitä tuotiin pakattuna lähes 15 milj. kg ja pakkaamattomana lisäksi runsaat 40 milj. l. Muiden maitonesteiden kuin jogurtin vienti lisääntyi 12,6 %.

Juustoja tuotiin 67 milj. kg (+ 10,8 %) ja vietiin 45,9 milj. kg (+ 2 %). Tuonti-juustojen osuus kulutuksesta kasvoi hieman, sillä enää noin puolet kulutetusta juustosta oli kotimaista alkuperää. Tuonti-juustojen kulutus on vahvistunut viimeisten 20 vuoden ajan yleensä 1–2 prosenttiyksikköä vuodessa. Myös tuorejuustojen kulutus on vahvistunut kypsytettyjen juustojen kustannuksella.

Naudanliha

Vuonna 2013 lihan kokonaistuotanto, johon lasketaan mukaan kaikkien eläinlajien liha, oli 386,9 milj. kg ja kokonaiskulutus 404,5 milj. kg. Naudanlihan ohella myös kalkkunanlihan tuotanto on viime vuosina painunut kulutusta pienemmäksi.

Vuonna 2013 Suomessa tuotettiin runsaat 80,3 milj. kg naudanlihaa. Määrä oli samaa tasoa kuin edellisvuonna. Naudanlihan kulutus väheni 2 % ollen 98,2 milj. kg. Kulutuksesta lähes 22 % oli tuontilihaa. Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2014 kulutetaan 97 milj. kg ja tuotetaan 81 milj. kg naudanlihaa.

Nautoja teurastettiin yhteensä 266 251 kpl (+ 0,7 %), josta 52 % oli sonneja, 32 % lehmiiä ja 15 % hiehoja. Sonneja ja lehmiiä teurastettiin hieman edellisvuotta vähemmän, mutta hiehoja teurastettiin 6,6 % edellisvuotta enemmän.

Nautojen keskiteuraspainojen nousu on hidastanut naudanlihan tuotannon vähenemistä. Vuosina 1996–2010 sonnien keskiteuraspaino nousi 71 kg, mutta on sen jälkeen laskenut. Vuonna 2013 sonnien keskiteuraspaino oli 336 kg (-0,2 kg), hiehojen 240 kg (-3,7 kg) ja lehmien 281 kg (-1,4 kg).

Naudanlihantuotantoon erikoistuneita tiloja oli runsaat 3 500 kpl, joista runsaalla 1800 tilalla oli emolehmätuotantoa. Emolehmien määrä on yli kaksinkertaistunut

tällä vuosituohannella. Toukokuussa 2013 Suomessa oli 57300 emolehmää (-1 %).

Vasikoita välitettiin noin 118600 kpl (+ 0,5 %), josta pääosa oli ternivasikoita. Välitettyjen vasikoiden keskipaino oli 113 kg.

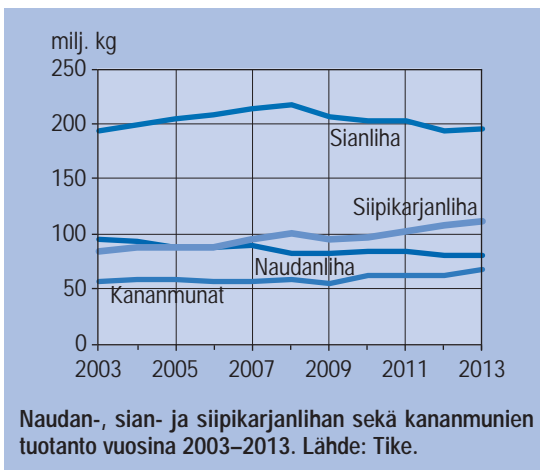
Vuonna 2013 Suomeen tuotiin 22,4 milj. kg ja täältä vietiin 1,5 milj. kg naudanlihaa. Tuonti lisääntyi 2 % ja vienti 64 %. Pakkasvarastojen määrä lähes kaksinkertaisui. Varastoissa oli vuoden lopussa 4,7 milj. kg naudanlihaa. Puolan, Tanskan, Saksan ja Alankomaiden yhteenlaskettu osuus tuonnista oli noin kolme neljäsosaa. Yli puolet naudanlihavalmisteista tuotiin edelleen Ruotsista, jossa toimii myös suomalaisia liha-alan yrityksiä. Naudanlihan vienti suuntautui lähinnä Ruotsiin ja Viroon.

Muista märehittijöistä lampaanlihan kokonaistuotanto oli 0,9 milj. kg (+ 2 %) ja kulutus 3,2 milj. kg (-10 %).

Sianliha

Vuonna 2013 Suomessa tuotettiin 194,5 milj. kg sianlihaa. Muutaman laskusuuntaisen vuoden jälkeen sianlihan tuotanto lisääntyi lähes prosentin edellisvuodesta. Sianlihan kulutus ylsi lähes edellisvuoden lukemiin ollen 193,9 milj. kg (-0,5 %). Tuotannon elpymistä edisti tuottajahintojen nousu, mutta alkuvuodesta 2014 Euroopan sikamarkkinoilla oli jälleen epäilyksiä tarjontatilanteen kiristymisestä. Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2014 sianlihan tuotanto laskee 193 milj. kg:n, mutta kulutus pysyttelee 194 milj. kg:ssa.

Suomessa teurastettiin runsaat 2,1 milj. sikaa (+ 0,1 %). Lihasikojen keskiteuraspaino nousi 88,9 kg:an (+ 0,8 kg). Keskiteuraspaino on nousut kymmenessä vuodessa lähes 7 kg. Teurastettujen emakoiden määrä vähentyi 5 %. Välitettyjen porsaiden (1,5 milj. kpl) määrä oli 1,6 % edellisvuotta suurempi. Porsaiden keskimääräinen välityspaino nousi 31,1 kg:an (-0,4 kg).

Kotieläintuotanto vuosina 2003–2013.

	Meijerimaito milj. litraa	Naudanliha milj. kg	Sianliha milj. kg	Kananmunat milj. kg	Siipikarjanliha milj. kg
2013	2 220	80	194	67	111
2012	2 188	80	193	62	107
2011	2 190	82	202	63	102
2010	2 222	82	203	62	96
2009	2 215	81	206	54	95
2008	2 188	80	217	58	101
2007	2 226	87	213	57	95
2006	2 279	85	208	57	88
2005	2 293	84	203	58	87
2004	2 304	91	198	58	87
2003	2 323	94	193	56	84

Lähde: Tike.

Huhtikuussa 2013 Suomessa oli noin 125 000 emakkoa (–6 %) ja 489 700 vähintään 50 kg painavaa lihasikaa (+2,6 %). Sikoja pidettiin vajaalla 1 600 tilalla (–8 %). Muutokset kertovat myös tuotannon tehostumisesta ja teuraspainojen noususta, sillä emakoiden määrä on vähentynyt tällä vuosituhannella 32 % ja karjujen 62 %. Samaan aikaan lihasikojen määrä on lisääntynyt 21 %. Alueellisesti tuotanto on keskittynyt Varsinais-Suomen, Satakunnan ja kolmen Pohjanmaan maakunnan alueille, joissa oli noin kolmeneljäsosaa sikatuotannosta.

Sianlihaa vietiin 33,5 milj. kg (–11 %) ja tuotiin 32,1 milj. kg (–8 %). Siten Suomi oli sianlihan osalta jälleen nettoviejä, joskin nettovienti oli melko vähäistä. Lisäksi on huomattava, että vienti ja tuonti kohdistuvat osittain eri ruhonosiin. Tärkeimpiä vientikohteita olivat edelleen Venäjä, Viro, Ruotsi, Uusi-Seelanti ja Etelä-Korea. Vienti Venäjälle lisääntyi noin 50 %.

Tuonnin osuus sianlihan kulutuksesta oli 18 %. Eniten tuotiin Saksasta ja toiseksi eniten Tanskasta, jonka tuonti elpyi. Näistä Saksa on lisännyt voimakkaasti sianlihan tuotantoaan tällä vuosituhannella. Sianlihavalmisteita tuotiin pääasiassa Saksasta ja Ruotsista.

Siipikarjanliha

Vuonna 2013 Suomessa tuotettiin 110,9 milj. kg ja kulutettiin 105,7 milj. kg siipikarjanlihaa. Siipikarjanlihan tuotanto lisääntyi 3 % ja kulutus 4 % vuodesta 2012. Noin 92 % tuotannosta oli broilerinlihaa.

Broilerinlihaa tuotettiin vajaat 102,3 milj. kg (+4 % edellisvuodesta) ja kalkkunanlihaa 7,3 milj. kg (+9 %). Kulutuksesta 96,6 milj. kg (+5 %) oli broilerinlihaa ja 8,8 milj. kg (–5 %) kalkkunan lihaa. Lisäksi tuotettiin 1,2 milj. kg muuta siipikarjanlihaa. Kalkkunanlihan tuotanto oli vain hieman yli puolet huippuvuoden 2005 tuotannosta.

Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan vuonna 2014 siipikarjan lihaa kulutetaan 109,6 milj. kg, josta 100,4 milj. kg broilerinlihaa ja noin 8,7 milj. kg kalkkunanlihaa. Siipikarjanlihan tuotantomäärä on ennusteen mukaan 114,2 milj. kg, josta 107 milj. kg broilerinlihaa ja noin 7,2 milj. kg kalkkunanlihaa. Lihantuotannossa broilerin markkinanäkymä onkin lähivuosina muita tuotantosuuntia valoisampi ja kasvupainotteinen.

Kappalemääräisesti broilereita teuras-tettiin 3,2 % vuotta 2012 enemmän. Niiden keskiteuraspaino (1,65 kg/lintu) oli edellisvuoden lukemissa. Kalkkunoiden

teurasmäärä vähentyi 11,4 % ja keskipaino (9,5 kg/lintu) nousi 0,2 kg.

Vuonna 2013 Suomeen tuotiin 13,2 milj. kg broilerin lihaa (+ 13 %) ja 3,2 milj. kg kalkkunan lihaa (-10 %). Broilerinlihaa tuotiin eniten Brasiliasta, Thaimaasta, Tanskasta, Saksasta ja Alankomaista. Lihavalmisteita tuotiin pääasiassa samoista maista. Tuonnin osuus oli lähes 14 % broilerinlihan ja peräti 38 % kalkkunanlihan kulutuksesta. Kalkkunanlihaa tuotiin eniten Puolasta ja Saksasta, jossa kalkkunatuotanto on laajamittaista. Tuontilihan jalostusaste on noussut, sillä pääosa tuonnista oli lihavalmisteita. Ruohtolihan tuonnista pääosa on luuttomia paloja.

Suomesta vietiin 19,3 milj. kg broileria (+ 8 %) ja 2,2 milj. kg kalkkunan lihaa (+ 21 %). Broileria vietiin lähinnä Venäjälle ja Baltian maihin. Kalkkunan lihaa vietiin merkittävästi myös Ruotsiin ja Puolaan. Vienti oli pääasiassa luullisia paloja. Sen sijaan tuonti painottui luuttomiin paloihin.

Kananmunat

Vuonna 2013 pakkaamoihin toimitettiin 67,5 milj. kg kananmunia (+ 8,5 %). Tämän lisäksi vajaa prosentti tuotannosta on viime vuosina mennyt muuhun käyttöön, lähinnä suoramyyntiin tai kotitarpeeksi. Tuotanto lisääntyi edellisvuodesta. Luomukananmunien tuotanto lisääntyi 16,6 %, mutta sen osuus kokonaistuotannosta oli vain 4 %. Lattiakanaloiden tuotanto lisääntyi 8 % ja häkkikanaloiden 6 %.

Kananmunista 34 % tuotettiin lattiakanaloissa ja loput 62 % virikehäkkikanaloissa. Vuoden 2012 alusta lähtien kananmunia ei ole saanut tuottaa ns. varustelemattomissa häkeissä. Vuoden 2012 alkupuoliskolla tuotanto notkahtikin keskimäärin 8 %, joten kananmunantuotannon elpyminen yli 15 prosentilla vuoden 2013 ensimmäisellä kolmanneksella voi selittyä edellisvuoden notkahduksella.

Kuorimunien kulutusmäärä oli noin 50,6 milj. kg (+ 3,5 %) ja niitä vietiin noin 7,8 milj. kg (+ 21 %). Munavalmisteisiin

Tärkeimpien kotieläintuotteiden tuottajahinnat lisineen vuosina 2003–2013 (€/100 kg, maito €/100 l)¹.

	Maito ¹	Naudanliha	Sianliha	Broilerinliha	Kananmunat
2013	47,14	310	174	154	117
2012	46,26	281	163	142	116
2011	43,90	253	146	131	96
2010	40,59	240	137	120	88
2009	40,11	247	141	124	87
2008	44,79	241	144	130	92
2007	39,05	221	132	114	77
2006	36,90	212	126	109	62
2005	35,55	205	128	114	60
2004	36,37	190	120	117	74
2003	37,31	186	115	117	80

¹ Maidon tuottajahinta on keskipitoisen maidon hinta, joka sisältää laatuosan ja muut lisät mutta ei tuotantotukia eikä kiintiömaksuja. Vuoden 2012 maidon hintaan on lisätty arvioitu jälkitili 3,4c/l.

Lähde: Tike.

käytettiin noin 7,5 milj. kg, joten kokonaiskulutus oli 58,1 milj. kg (+ 4,5 %). Munavalmisteita vietiin 3,8 milj. kg (-16,6 %). Viennin osuus oli vajaa kuudesosa kananmunien tuotannosta.

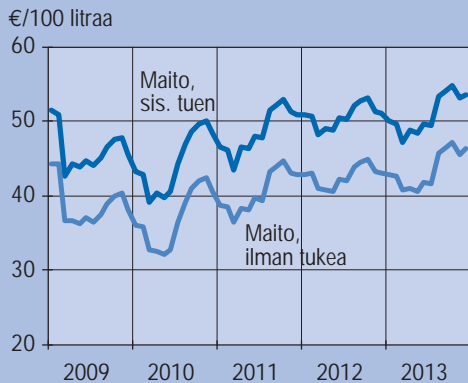
Huhtikuussa 2013 Suomessa oli 3,4 milj. munivaa kanaa (+ 8 %). Kananmunien tuotannon ennustetaan lisääntyvän hieman vuonna 2014.

Kotieläintuotteiden markkinahinnat eräissä EU-maissa vuonna 2013, €/100 kg¹.

	Maito	Sianliha	Naudanliha (sonni)	Siiipikarjanliha ²	Kananmunat ³
Suomi	44,91	178,07	407,59	269,70	118,4
Ruotsi	38,71	189,38	404,88	248,94	208,9
Tanska	37,11	159,51	399,34	256,98	178,3
Viro	32,95	173,66	305,78	181,54	103,6
Saksa	35,89	173,97	384,18	261,80	107,7
Ranska	33,86	178,07	407,59	269,70	107,9

¹ Tammi-joulukuun keskihinta, paitsi maidolla tammi-syyskuun keskihinta. Tilastointi on osittain muuttunut viime vuoden julkaisusta.

² Teurastamon myyntihinta, ³ Pakkaamon myyntihinta. Lähde: Euroopan komissio.

Maidon tuottajahinta keskimäärin vuosina 2009–2013.
Lähde: Tike.

Tuottajahinnat

Kotieläintuotteiden markkinahinnat muualla EU:ssa vaikuttavat niiden hintoihin Suomessa. Suomen hinnoissa on kuitenkin erityispiirteitä. Esimerkiksi sianlihan ja maidon markkinahinnat vaihtelevat vähemmän Suomessa kuin monissa muissa EU-maissa. Kananmunista on Suomessa ylitarjontaa ja niiden tuottajahinta on ollut matala muuhun EU:hun verrattuna. Suomalaisille maidontuottajille maksetaan hieman korkeampaa hintaa kuin EU:n tuottajille keskimäärin ja maidon hinnan kausiporrastus on Suomessa monia muita maita voimakkaampi.

Vuonna 2013 keskipitoisen maidon tuottajahinta laatulisineen oli keskimäärin 43,48 €/100 l (+2 %). Lisäksi maksettiin tuotantotukea 7,47 €/100 l. Normimaidosta maksettiin keskimäärin 39,78 €/100 l, joten erilaisten lisien osuus keskipitoisen maidon hinnasta oli 3,7 €/100 l. Maidon lopullinen hinta ratkeaa vasta meijereiden tilinpäätösten yhteydessä, jolloin päätetään meijerien tuloksen perusteella maksettavasta jälkitilistä. Vuonna 2012 jälkitili oli keskimäärin 3,66 €/100 l.

Sonninlihasta maksettiin tuottajalle vuonna 2013 keskimäärin 3,54

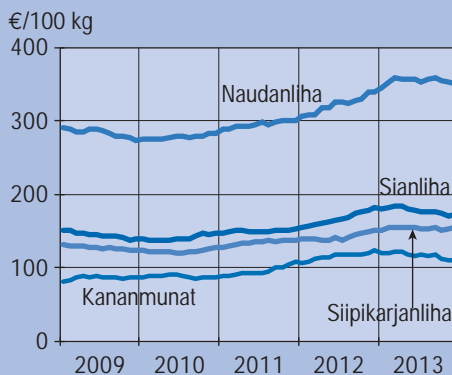
€/kg, mikä oli 10 % edellisvuotta enemmän. Kaikkien naudanlihalaatujen keskihinta oli 3,10 €/kg (+11 %). Hiehon lihasta maksettiin 2,99 €/kg ja lehmän lihasta 2,22 €/kg. Naudanlihan hinta Suomessa nousi EU:n keskihintoja korkeammalle tasolle. Pitkällä aikavälillä Suomen hinta on ollut melko lähellä EU:n keskihintaa.

Sonnivasikan hinta 151,5 €/kpl oli prosentin edellisvuotta pienempi. Sen sijaan lehmätornivasikan hinta nousi 6 % ollen 91,6 €/kpl.

Sianlihasta maksettiin keskimäärin 1,74 €/kg (+7 %). Lihasian keskihinta puolestaan oli 1,78 €/kg (+7 %). Välitysporsaasta (30 kg) maksettiin keskimäärin 66,8 euroa (-0,3 %), mikä oli edellisvuoden tasolla. Sekä välitysporsaan että lihan hinnat olivat Suomessa EU:n keskihintaa korkeampia.

Siipikarjanlihasta maksettiin keskimäärin 1,54 €/kg (+8 %). EU-hintaseurannassa seurattu siipikarjatuote (kokonainen broileri) ei edusta hyvin Suomen markkinoita.

Kananmunista maksettiin keskimäärin 1,17 €/kg (+1 %). Tuotantotapojen välillä on hintaeroja. Lattiakanojen munista maksettiin keskimäärin 11 snt/kg ja luomumunista lähes 1,56 €/kg enemmän kuin häkkikanojen munista.

Naudan-, sian- ja siipikarjanlihan sekä kananmuniain hinnat ilman tukea vuosina 2009–2013. Lähde: Tike.

2.5. Elintarvikemarkkinat

Kuluttajahinnat

Suomessa elintarvikkeiden hinnat kallistui-
vat 6,2 % vuonna 2013. Kuluttajahinta-
indeksin vuosimuutos oli 1,5 %, joten elin-
tarvikkeiden hintakehitys oli selvästi inflaa-
tiokehitystä nopeampaa.

Elintarvikkeiden hinnat lähtivät nou-
suun vuoden 2010 lopulla ja kasvu jatkui
aina toukokuuhun 2013. Hintojen nousu
kuitenkin hidastui toisella vuosipuoliskolla.
Elintarvikkeiden hintamuutokset keskit-
tyivät vuodenvaihteeseen, jolloin kaupan
ja teollisuuden neuvottelemat uudet sopi-
mukset sekä arvonlisä- ja makeisverojen
korotukset astuivat voimaan.

Lihatuotteiden kuluttajahinnat nou-
sivat 7 % vuodesta 2012 vuoteen 2013.
Sianlihan kuluttajahinta nousi yli 8 %,
naudanlihan kuluttajahinta 6 % ja siipikar-
jan lihan kuluttajahinta lähes 7 %. Kalan
ja äyriäisten kuluttajahinnat nousivat yli
10 % vuonna 2013.

Maidon kuluttajahinnassa tapahtui
puolestaan vuonna 2013 erittäin voimas-
kas hinnannousu, jonka taustalla oli Kil-

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat tammikuussa vuosina 2012–2014, €/kg.

	2012 Tammikuu	2013 Tammikuu	2014 Tammikuu
Vehnäjauhot	0,61	0,68	0,68
Ruisleipäpalat	3,83	3,80	4,01
Naudan paisti	14,26	16,56	16,87
Porsaan suikale- ja palaliha	7,88	8,98	9,45
Broilerin rintafle	12,86	13,40	13,79
Kevytmaito, €/l	0,86	0,90	1,10
Emmentaljuusto	13,33	14,09	14,13
Kananmunat	3,44	4,27	4,09
Meijerivoi	5,68	5,98	6,10
Talousmargariini	3,12	3,18	3,30
Tomaatti	3,93	3,59	4,33
Ruokaperuna	0,67	0,98	0,83

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Keskimääräisen kokonaiskuluttajahintaindeksin ja elintarvikkeiden kuluttajahintaindeksin kehitys Suomessa vuosina 2000–2013, 2000 = 100.

	Elintarvikkeiden hintaindeksi	Kuluttaja- hintaindeksi
2013	142,2	125,9
2012	133,9	124,1
2011	127,3	120,7
2010	120,9	116,7
2009	125,4	115,3
2008	122,9	115,3
2007	113,2	110,8
2006	110,9	108,1
2005	109,2	106,2
2004	108,9	105,3
2003	108,1	105,1
2002	107,4	104,2
2001	104,4	102,6
2000	100,0	100,0

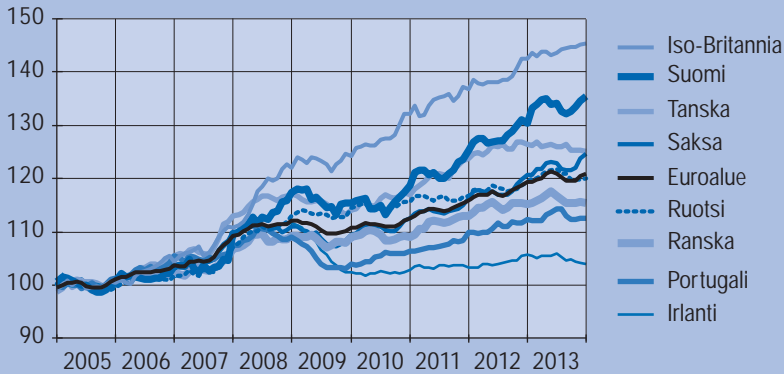
Lähde: Tilastokeskus.

pailu- ja kuluttajaviraston lausuman jälkeen toteutunut tukkuhinnan nousu. Nestemäisen maidon kuluttajahinta nousi lähes 20 % helmikuussa 2013.

Voin kuluttajahinta oli keskimäärin 3 % edellisvuotta korkeampi. Myös muiden maitotuotteiden hinnat nousivat keskimäärin 3 %. Sokerin kuluttajahinta nousi keskimäärin 6 %.

Viljatuotteiden kuluttajahinnat olivat vuonna 2013 hieman yli 4 % edellisvuotta korkeammat. Hedelmien, marjojen ja vihannesten kuluttajahinnoissa tapahtui samaan aikaan 10 % kuluttajahinnan korotus. Omenat olivat 18 % kalliimpia kuin vuotta aiemmin. Myös perunan kuluttajahinta nousi vuoden 2013 aikana hieman yli 13 %.

Kananmunien kuluttajahinnat olivat vuonna 2013 keskimäärin runsaat 7 % kalliimpia kuin vuonna 2012. Kuluttajahinnan nousu kuitenkin taittui loppuvuodesta 2013. Heinä- joulukuun välisenä aikana kananmunien kuluttajahinta laski lähes 7 %.

Elintarvikkeiden hintakehitys (arvonlisäveromuutoksista puhdistetut hinnat) Suomessa ja eri EU-maissa vuosina 2005–2013.

Elintarvikkeiden hinnat ovat 2000-luvulla kasvaneet selvästi yleistä kuluttajahintakehitystä nopeammin. Vuodesta 2000 vuoteen 2013 ruoan hinta on kallistunut runsaat 42 %. Samassa ajassa yleinen kuluttajahintaindeksi on noussut 26 %. Ansiotuloon suhteutettuna ruoka on kuitenkin halventunut selvästi, sillä palkat ovat nousseet 2000-luvulla 57 %.

Tilastokeskuksen julkaisemien kansainvälisten hintavertailuiden mukaan ruoka on Suomessa 18 % kalliimpaa kuin EU:ssa

keskimäärin. Useimmissa Pohjoismaissa ruoka on kuitenkin Suomea kalliimpaa.

Suomalaisen ruoan kalleus Keski-Eurooppaan verrattuna selittyy osin ruoan korkealla arvonlisäverolla. Se on EU 15-maista toiseksi korkein vaikka ruoan arvonlisäveroprosentti on laskenut 17:sta 14:iin. Tanskassa ruokaa verotetaan Suomeakin kovemmin.

EU:n yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä tarkasteltuna ruoan hintakehitys kiihtyi Suomessa vuonna 2013.

Eräiden elintarvikkeiden keskimääräiset kuluttajahinnat vuosina 2009–2013, €/kg.

	2009	2010	2011	2012	2013	muutos % 2012–2013
Kevytmaito, €/l	0,89	0,79	0,84	0,87	1,05	20,69
Voi	4,58	3,86	4,66	5,84	6,12	4,79
Margariini	3,12	2,76	3,04	3,12	3,20	2,56
Emmentaljuusto	12,86	12,57	13,13	13,82	14,13	2,24
Naudan paisti	12,62	12,10	13,54	15,87	16,88	6,36
Porsaan leikkeet*	12,27	11,80	11,02	12,37	13,62	10,11
Broilerin rintafile	11,68	11,28	12,47	13,12	13,75	4,80
Kananmunat	2,99	3,00	3,25	3,93	4,25	8,14
Vehnäjauhot	0,60	0,52	0,60	0,60	0,69	15,00
Ruisleipäpalat	3,79	3,59	3,83	3,85	4,05	5,19
Tomaatti	3,58	3,67	3,18	3,24	3,08	-4,94
Ruokaperuna	0,76	0,76	0,68	0,83	0,94	13,25

* Vuodesta 2011 porsaan sisäfile
Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintatilasto.

Maitotuotteiden, margariinin, lihan ja kananmunien kulutus henkilöä kohden vuosina 2001–2012, kg.

	Maito- nesteet ¹	Voi	Margariini	Juusto	Jäätelö (litraa)	Naudan- liha	Sianliha	Siipikar- janliha	Kanan- munat
2012 ^e	182,8	4,2	..	21,9	..	18,7	36,0	18,7	10,6
2011	182,8	4,0	..	20,9	12,3	18,6	36,4	18,2	10,0
2010	183,3	3,3	7,5	19,0	13,6	18,6	34,9	18,2	9,8
2009	183,9	3,0	7,5	18,7	12,9	17,8	34,4	17,5	9,5
2008	186,0	2,8	7,5	18,4	12,6	18,2	35,3	17,2	9,4
2007	189,9	2,5	7,5	17,5	13,3	18,7	34,9	17,6	9,5
2006	183,9	2,8	7,5	19,1	13,7	18,5	34,3	15,8	9,3
2005	184,0	2,6	6,6	18,6	14,0	18,6	33,5	16,1	9,4
2004	186,2	2,8	6,6	18,4	13,2	18,6	33,8	16,0	9,4
2003	185,1	2,7	6,8	16,7	13,7	18,0	33,5	15,8	9,3
2002	190,0	3,0	7,6	16,6	13,5	17,9	31,9	15,4	9,7
2001	191,7	3,5	7,8	16,5	13,3	17,9	32,7	14,5	9,7

¹ Nestemäinen maito, hapanmaitotuotteet ja kerma.

Lähteet: ETT ja Tike.

Ennen vuotta 2013 hintakehitys on seurannut melko hyvin euromaiden keskiarvoa. Tämä selittyy vuoden 2009 arvonnäköalennuksella, jonka seurauksena elintarvikkeiden kuluttajahinnat laskivat Suomessa 4,3 %. Tarkasteltaessa ruoan hintakehitystä ilman arvonnäköalennuksen vaikutusta, voidaan todeta, että EU-15 maista vain Iso-Britanniassa elintarvikkeiden hinnannousu on ollut nopeampaa kuin Suomessa.

Voimakkainta elintarvikkeiden hintojen nousu on ollut EU:n uusissa jäsenmaissa, kuten Virossa, Liettuassa, Unkarissa ja Bulgariassa, sekä talouskriisin kohteeksi joutuneessa Islannissa. Euromaissa elintarvikkeiden hinnat ovat nousseet keskimäärin 0–3 % vuosina 2006–2013. Vuonna 2013 elintarvikkeet kallisutuivat Suomessa 5 % euromaiden keskiarvoa enemmän.

Kansainvälisessä hintavertailussa on kuitenkin omat pulmansa. Niihin vaikuttavat edelleen monet kansalliset erityispiirteet ja ruokailutottumukset. Esimerkiksi se, että suomalaiset arvostavat kotimaisuutta ja ovat valmiita maksamaan korkeampaa hintaa kotimaisesta elintarvikkeesta, nostaa tilastoissa ruoan hintatasoa Suomessa.

Tukku- ja vähittäiskauppa

Tukkukaupan alalla toimii yhteensä noin 1300 yritystä, mutta näistä suurin osa on pieniä tiettyihin tuoteryhmiin esimerkiksi alkoholijuomien, tupakan tai muiden tuoteryhmien tuontiin tai jakeluun erikoistuneita. Näiden erikoistuneiden pienten tukkukauppayritysten osuus markkinoista on noin kolmannes.

Kaksi kolmasosaa tukkutoiminnan arvosta muodostuu kuitenkin laajan tavaravaliokoman tai yleistukkukauppojen kautta. Tätä kenttää hallitsee muutama suuryritys, joiden joukossa on kaksi päätoimintamallia.

Vähittäiskauppayritysten tukkuliikkeitä kuten Inex Partnersia, Ruokakeskoa ja Tuko Logistisia voidaan kutsua hankintayhtiöiksi, sillä niiden asiakaskunta on konsernien sisäisesti taattu. Toinen toimintamalli on yleistukkukauppayritykset, jotka välittävät laajan valikoiman tuotteita hotelli- ja ravintolasektorille, kioskeille tai muille yksittäisille vähittäiskauppayksiköille. Suurimpia yleistukkukauppayrityksiä ovat Heinon tukku, Metro tukku, Kespro ja Meira Nova.

Vähittäiskaupparyitysten markkinaosuuksia 2004–2013.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
S-ryhmä	34,3	35,9	39,9	41,0	42,4	43,2	44,1	45,2	45,6	45,7
K-ryhmä	35,3	35,9	33,4	33,9	33,7	34,2	35,0	35,3	34,7	34,0
Suomen lähikauppa*	10,0	10,8	11,9	11,9	11,3	10,2	9,0	7,8	7,3	7,0
Spar**	6,8	6,2	0,5	-	-	-	-	-	-	-
Lidl	2,8	3,7	4,1	4,7	5,0	5,1	4,8	4,8	5,5	6,6
Muut yritykset	10,8	9,5	10,2	8,4	7,6	7,3	7,1	6,9	6,9	6,7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Entinen Tradeka. **Vuodesta 2006 lähtien M-ryhmä; vuonna 2007–2008 on mukana muiden yritysten ryhmässä.
Lähde: AC Nielsen.

Vähittäiskaupan markkinarakente on keskittynyt jo pitkään, mutta kehitys oli melko maltillisesti ennen EU-aikaa. Kaksi johtavaa ketjua hallitsi 58 % markkinoista vuonna 1980, ja 62 % vuonna 1995.

2000-luvulla päivittäistavarakaupan alalla on tapahtunut merkittäviä suurten ketjujen keskinäisiä uudelleenjärjestelyjä. Kahden johtavan vähittäiskauppaketjun yhteenlaskettu markkinaosuus oli 66 % vuonna 2000, kasvaen lähes 70 %:in vuoteen 2005 mennessä. Viime vuosien aikana keskittyminen on kiihtynyt entisestään ja on johtanut kahden suurimman ketjun noin 80 % markkinaosuuteen.

S-ryhmä on laajentunut erityisen voimakkaasti vuoden 2005 jälkeen ja ero Keskoon nähden on kasvanut jo yli 10 prosenttiyksikköön. Vuonna 2013 S-ryhmän markkinaosuus kasvoi edelleen hieman, kun taas K-ryhmä menetti markkinaosuutta. Tutkimusyhtiö Nielsenin mukaan S-ryhmän markkinaosuus oli 45,7 % ja K-ryhmän 34 %.

Myymäläverkostoaan hiljattain 70 yksiköllä karsineella Suomen Lähikaupalla

oli vuonna 2013 tasan 7 %:n osuus markkinoista. Saksalaisketju Lidlän markkinaosuus oli Nielsenin arvion mukaan 6,6 %. Vuodesta 2012 Lidl kasvatti osuuttaan peräti 1,1 prosenttiyksikköä. Lidlän markkinaosuus lähestyykin kovaa vauhtia Suomen Lähikauppaa.

Erikoismyymälöiden, kuten leipä-, luomu- ja lähiruokakauppojen määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Viidessä vuodessa niiden määrä on lähes kaksinkertaistunut noin 900 myymälään. Vuonna 2013 erikoismyymälöiden myynti kasvoi lähes 12 %. Erikoismyymälöiden osuus koko päivittäistavaramyynnistä oli silti vain 1,7 %.

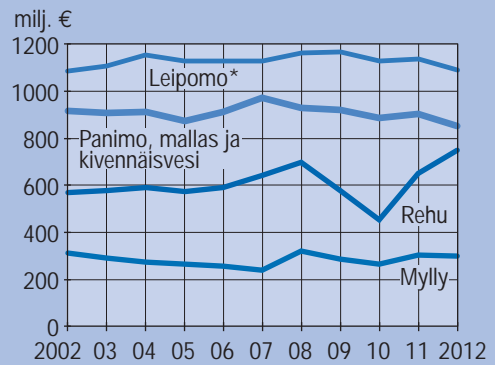
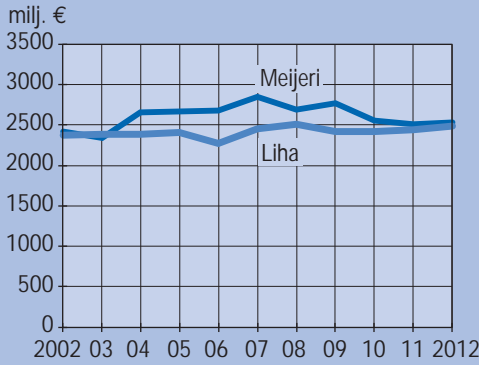
Päivittäistavarakaupan rakenteellinen kehitys näkyy myös suomalaisten ruokaostosten keskittymisessä suuriin kauppayksikköihin, jotka hoitavat vuosi vuodelta kasvavan osan päivittäistavarojen myynnistä. Hypermarkettien myynnin osuus nousi 15 %:sta 25 %:iin vuoteen 2008 ja se ylitti 27 %:a vuonna 2011, jolloin Kesko avasi kuusi ja S-ryhmä kaksi uutta hypermarkettia.

Vuoden 2012 alussa koko päivittäis-

Suomen elintarviketeollisuuden tunnuslukuja 2002–2012.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liikevaihto (käypään hintaan, mrd. €)	8,4	8,5	8,9	8,9	9,2	9,7	10,5	10,3	10,2	10,8	11,2
Liikevaihto (vuoden 2012 hinnoin, mrd. €)	10,0	10,0	10,5	10,3	10,6	10,9	11,3	11,1	10,8	11,2	11,2
Henkilöstö (tuhat)	38,0	38,2	37,5	36,7	35,9	35,7	34,6	33,5	32,6	33,2	32,5
Reaaliliikevaihto henkeä kohti vuoden 2012 hinnoin (tuhat €)	262	262	279	282	295	304	327	330	333	336	344

Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 2002–2012.

*Sisältää pehmeän leivän, näkkileivän ja keksien valmistuksen.

Suomen liha- ja meijeriteollisuuden sekä muutaman elintarviketeollisuuden toimialan liikevaihto vuoden 2012 hinnoin.

tavaraa myyviä toimipaikkoja – pois lukien erikois- ja kauppahallimyymälät – oli 3216. Maaseudun ja haja-asutusalueiden pienkauppojen eli kyläkauppojen määrä on puolittunut EU-vuosien aikana.

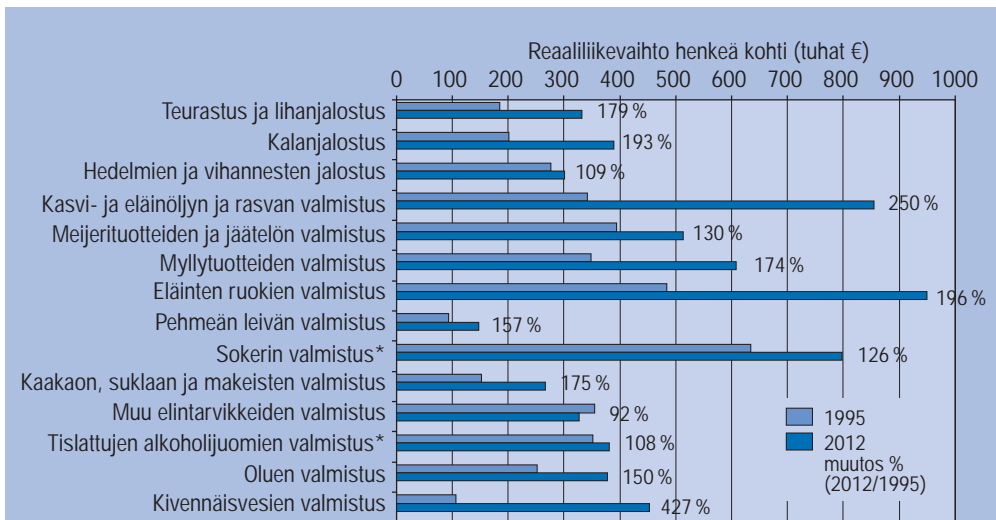
Elintarviketeollisuus

Vuonna 2012 elintarviketeollisuuden liikevaihto nousi 347 milj. eurolla ollen 11,2 mrd. euroa. Liikevaihdon

nousu johtui tulojen lisääntymisestä kotimaanmarkkinoilla, koska samanaikaisesti vienti jopa laski hieman.

Liikevaihdon nousu osoittaa sen, että vuonna 2010 alkanut viljan ja muiden raaka-aineiden ja ym. kustannusten hinnannousu saatiin vuoden 2012 tuotteiden hintoihin. Elintarvikkeiden kulutus kun ei lisääntynyt Suomessa huomattavasti.

Elintarviketeollisuuden työllisten määrä laski vuoden 2011 nousun jälkeen

* Vuoden 1995 sijalla vuoden 1997 luku.

Työvoiman tuottavuuden kehitys elintarviketeollisuuden toimialoilla. Lähteet: Tilastokeskus, Suomen yritykset 1995–2012, omat laskelmat.

vuoden 2010 tasolle. Työllistettyjä oli 667 edellisvuoden tasoa vähemmän, hiukan yli 32 500. Henkilöstömäärän kahden prosentin laskun ja kasvaneen liikevaihdon yhteisvaikutuksena reaali-liikevaihto henkeä kohti kasvoi kahdeksalla tuhannella eurolla 344 000 euroon vuonna 2012.

Liikevaihtoa henkeä kohti kehittyi melko eri tahtiin toimialoittain, mutta vuoden 1995 tasoon verrattaessa vuoden 2012 luvut näyttävät kasvua lähes joka toimialalla. Vuoden 2012 hinnoin laskettuna elintarviketeollisuuden reaali-liikevaihto työntekijää kohti on noussut kaiken kaikkiaan 230 000 eurosta 344 000 euroon EU-jäsenyyden aikana, eli lähes 50 prosenttia. Monella toimialalla kuten liha-, kala-, kasviöljy-, tai mylly- rehu-, ja makeisteollisuudessa kasvu on ollut keskimääräistä paljon vauhdikkaampaa.

Tehostuminen näkyy myös yritysten toimipaikkojen vähenemisenä, varsinkin kun valtakunnallista toimipaikkaverkostoa käsittävät suuryritykset ovat viime vuosina ryhtyneet maantieteellisesti keskittämään tuotantoaan isompiin laitoksiin sulkemalla samalla pieniä yksiköitä.

Meijeriteollisuus ja lihanjalostus ovat Suomen elintarviketeollisuuden kaksi suurinta toimialaa. Viime vuosina meijeriteollisuus on kehittynyt tasaisemmin, kun taas rehun hintojen jyrkkä vaihtelu ja vientimarkkinoiden vaikeudet ovat painaneet lihateollisuuden liikevaihdon alas vuoden 2007 huippulukemista. Maidontuotanto on selvästi vähemmän riippuvainen viljasta kuin lihan tuotanto.

Ulkomaankauppa

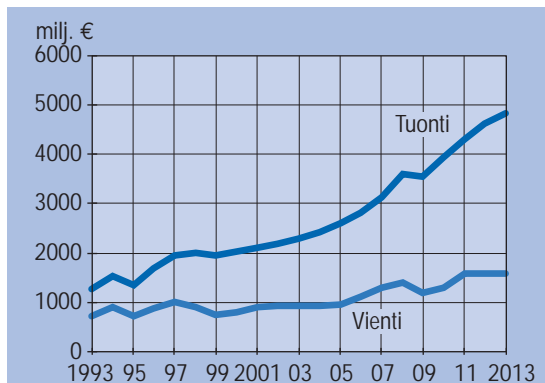
Vuonna 2013 Suomen elintarvikevienti pysyi lähes edellisvuoden tasolla jo toisena vuonna peräkkäin. Elintarvikkeita vietiin Suomesta yhteensä 1 590 milj. euron arvosta, mikä on 0,6 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna.

Suomen elintarvikevienti kasvoi 2000-luvun alkuvuosien pitkän stagnaation jälkeen uudelle tasolle vuosikymmenen lopussa. Viime vuosien aaltoileva kehitys osoittaa, että se on edelleen herkkä lähi-alueen markkinatilanteen muutoksille. Vuonna 2006 alkanut viennin nopea nousu tyrehtyi vuonna 2009 maailmanlaajuisen taluskriisin myötä. Vuosina 2010–2012 vienti elpyi Venäjän markkinoilla, mutta se hiipui perinteisillä EU-markkinoilla vuosina 2012–2013.

Tuonnin kasvu on sitä vastoin jatkunut nopeana. Vuonna 2013 elintarvikkeita tuotiin Suomeen 4825 milj. euron arvosta, mikä on edellisvuoden tuontia lähes 5 % enemmän. Tuonnin nopeasta kasvusta johtuen elintarvikekaupan alijäämä laajeni jälleen kerran jyrkästi 224 milj. eurolla, 3 011 milj. eurosta 3 235 milj. euroon.

Alijäämäisyys on perinteisesti johtunut hedelmien, vihannesten, raakakahvin, alkoholijuomien ja tupakan tuonnin laajuudesta. Muita tärkeitä tuontituotteita ovat mm. vihannekset, juustot ja viljavalmisteet. Viime aikoina Suomen elintarviketuotanto on joutunut kilpailemaan tuonnin kanssa enenevässä määrin myös niissä tuoteryhmissä, joissa on kotimaista tuotantoa kuten liha- ja kalatuotteissa.

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden ulkomaankauppaan tilastoidaan myös

Maataloustuotteiden vienti ja tuonti (CN 01–24) vuosina 1993–2013, milj. euroa. Lähde: Tullihallitus, ULJAS tietokanta.

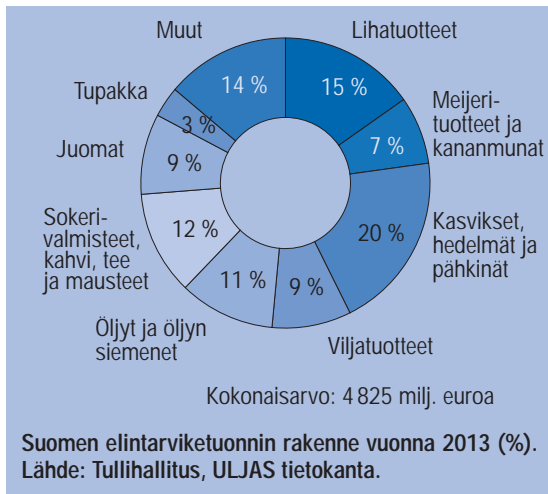
sellaisia kasviperäisiä raaka-aineita, jotka ei missään vaiheessa päädy ruokapöytään. Biopolttoainetuotantoon käytetyn palmuöljyn tuonti kahdeksankertaistui vuosien 2007 ja 2010 välillä mutta laski alle puoleen eli 100 milj. euron tasolle vuosina 2011–12.

Vuonna 2013 palmuöljyä ei juurikaan enää tuotu, koska biopolttoaineen tuotannossa on siirrytty Suomessa käyttämään eläinperäisiä rasvatahteita raaka-aineena. Palmuöljytuonnin poistuminen puolestaan lisäsi siis varsinaisten elintarvikkeiden kauppataseen alijäämäisyyttä noin sadalla miljoonalla eurolla.

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tuonnin maatiieteellinen jakautuma muuttui hieman vuonna 2013. Tuonnin kasvu oli kokonaan peräisin EU-maista, eritoten vanhoista jäsenmaista. EU:n ulkopuolisten maiden osuus laski 24 %:iin. Suurin osa, 65,8 % elintarviketuonnista oli peräisin EU:n vanhoista jäsenmaista. Elintarvikkeiden tuonnin osuus uusista EU-jäsenmaista nousi hieman ja oli noin 10 % vuonna 2013.

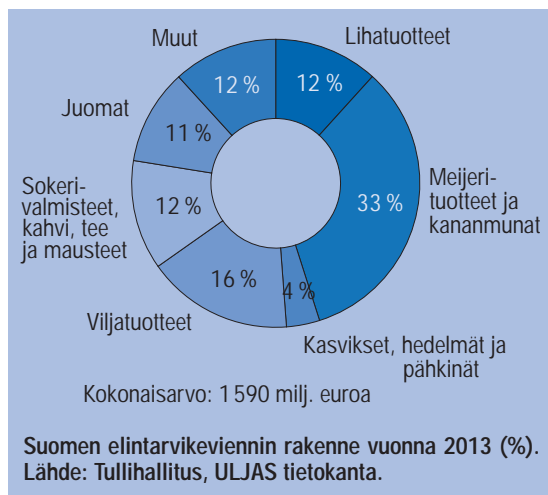
Viennin kasvun suhteen Venäjän markkinat ovat edelleen avainasemassa. Vuonna 2013 elintarvikkeita vietiin Venäjälle 442 miljoonan euron arvosta, 4 % enemmän kuin edellisvuonna. Venäjä on ollut pitkään tärkein kohdema, sen osuus viennistä on vaihdellut 20–26 prosentin välillä, vuonna 2013 se oli jo 27,8 %. Naapurimaihin on kaiken kaikkiaan kohdistunut perinteisesti yli puolet Suomen elintarvikeviennistä, vuonna 2013 yli 57 % (Ruotsiin 17,7 %, Viroon 9 % ja Norjaan 2,7 %).

Elintarvikeviennin merkittävin yksittäinen tuoteryhmä ovat meijerituotteet. Meijeriteollisuuden vienti nousi 520 milj. euroon ja alan osuus kokonaisviennistä edellisvuoden 30 %:sta vajaaseen 33 %:in. Vuonna 2013 voita vietiin 103 milj. euron, juustoa 166 milj. euron ja heraa 91 milj. euron arvosta.

Meijeriteollisuus on elintarvikesektorimme ainoa ala, joka on säilyttänyt positiivisen kauppataseen koko EU-jäsenyyden ajan. Perinteisesti taseen ylijäämä on vaihdellut 100 milj. euron yläpuolella, vuonna 2013 suotuisan hinta- ja markkinatilanteen ansiosta se kasvoi edellisvuodesta liki 30 % yltäen 134 milj. euroon.

Viljoja vietiin vuonna 2013 edellisvuotta vähemmän, noin 130 milj. euron arvosta. Sekä vehnää ja kauraa vietiin vähemmän kuin vuotta aiemmin. Ainoastaan ohran vienti nousi runsaalla 20 %:lla edellisvuodesta. Muita tärkeitä vientituotteita ovat liha, alkoholijuomat sekä sokeri- ja makeisteollisuuden tuotteet.

3. MAATALOUSPOLITIikka

Maatalouspolitiikan perustan muodostavat Suomessa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat unionin kokonaan rahoittamat suorat tuet sekä unionin osaksi rahoittamat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki.

Näitä tukia täydennetään Suomessa kansallisista varoista maksettavalla pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella ja luonnonhaittakorvauksen kansallisella lisäosalla sekä eräillä muilla tukimuodoilla.

3.1. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (YMP) on jo yli 50 vuotta vanha. Sen alkuperäisiä tavoitteita olivat maatalouden tuottavuuden parantaminen, maatalousyrittäjien kohtuullisen elintason varmistaminen, elintarvikemarkkinoiden tasapainottaminen, ruoan saatavuuden turvaaminen ja kohtuullisten kuluttajahintojen varmistaminen.

Nämä tavoitteet ovat käytännössä täydentyneet uusilla tavoitteilla, jotka liittyvät erityisesti ympäristöasioihin ja jotka heijastelevat viime vuosikymmenten aikana esiin nousseita yhteiskunnallisia vaatimuksia.

Yhteisestä maatalouspolitiikasta aiheutuvien menojen osuus EU:n budjetista on huomattavan suuri, noin 42 prosenttia budjetin kaikista varoista vuonna 2014. Samalla on kuitenkin muistettava, ettei EU:lla ole muilla sektoreilla yhtä laajalle ja syvälle edennyt integraatiota ja yhteistä politiikkaa kuin mitä maataloudessa yhteisen maatalouspolitiikan kautta toteutetaan.

Yhteisen maatalouspolitiikan rahoitus jaetaan I ja II pilariin. Suurin osa rahoituksesta (75 %) kohdennetaan I pilariin, eli lähinnä markkina- ja

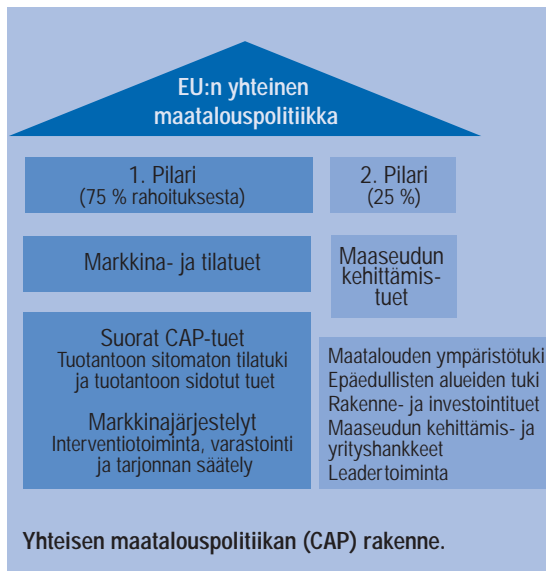
tilatukeen. Selkeästi pienempi osa (25 %) rahoituksesta käytetään II pilariin eli maaseudun kehittämistoimenpiteisiin (Rural Development Programmes, RDP).

Kahden viime vuosikymmenen aikana tehtyjen politiikkauudistusten tuloksena maatalousyrittäjille maksettavat suorat tuet muodostavat nykyisin leijonanosan EU:n maatalousmenoista. Vielä 1990-luvun alussa suurin osa yhteisen maatalouspolitiikan varoista käytettiin maataloustuotteiden vientitukiin ja muihin markkinainterventioihin.

Politiikkauudistuksia vuodesta 1992

Vuosina 1992 ja 1999 tehtyjen politiikkauudistusten myötä maataloustuotteiden interventiohintoja alennettiin EU:ssa kohti maailmanmarkkinahintoja. Hintojen alenukset kompensoitiin suorilla tuilla, minkä seurauksena eläin- ja pinta-alaperusteisten tukien asema muodostui maatalouspolitiikassa erittäin keskeiseksi.

Vuonna 2003 sovitussa politiikkauudistuksessa pääosa EU:n peltokasvi- ja kotieläintuista päätettiin puolestaan siir-

tää tuotannosta irrotettuun tilatukijärjestelmään. Tukeen liitettiin samalla uusia, ympäristöön, pellon viljelykunnan ylläpitoon, elintarviketurvallisuuteen, eläinten hyvinvointiin ja työturvallisuuteen liittyviä ehtoja.

Marraskuussa 2008 EU:n maatalousministerit päättivät maatalouspolitiikan uudistuksesta, jota myös terveystarkastukseksi kutsutaan. Päätös oli jatkoa edellisille uudistuksille ja linjauksille lisätä EU:n maatalouden markkinasuuntautuneisuutta. Se laajensi tuotannosta irrotettujen tukien määrää ja purki tuotantorajoitteita, jotta

viljelijät voivat vastata entistä paremmin markkinoiden kysyntään.

Yhteisen maatalouspolitiikan tuoreimmalle, vuonna 2013 päätetylle, uudistukselle alkusysäyksen antoi Euroopan komission tiedonanto syksyllä 2010. Tämän jälkeen alkoi EU:n toimielimien, valtioiden, EU:n kansalaisten ja erilaisten etujärjestöjen välinen keskustelu maatalouspolitiikan tulevaisuudesta. Uuteen lainsäädäntöön tähtäävä prosessi sai alkunsa, kun Euroopan komissio julkisti lokakuussa 2011 lakiehdotuksensa yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi.

EU-28:n maataloustuet jäsenmaissa keskimäärin vuodessa ohjelmakaudella 2014–2020.

Maa	I pilarin suorat tuet, milj. euroa keskimäärin vuodessa	Muutos kaudesta 2007–2013, %	II pilarin maaseudun kehittämistuet, milj. euroa keskimäärin vuodessa	Muutos kaudesta 2007–2013, %	Jäsenmaan osuus EU:n maataloustaista, %
Ranska	7 483	-4,2	1 417	14,3	15,9
Saksa	5 069	-4,9	1 173	-19,9	11,1
Espanja	4 932	-2,3	1 184	-9,7	10,9
Italia	3 785	-6,5	1 492	1,4	9,4
Iso-Britannia	3 576	-2,5	368	-5,5	7,0
Puola	3 030	-1,0	1 562	-29,0	8,2
Kreikka	2 173	-5,7	599	-5,9	5,0
Romania	1 828	2,6	1 144	-13,2	5,3
Unkari	1 270	-3,3	493	-22,0	3,1
Irlanti	1 212	-3,3	313	-23,6	2,7
Tanska	895	-6,0	90	-4,5	1,8
Tsekki	873	-3,4	309	-33,8	2,1
Bulgaria	785	-2,3	334	-22,6	2,0
Alankomaat	752	-7,4	87	-10,4	1,5
Ruotsi	698	-2,8	249	-21,2	1,7
Itävalta	682	-3,1	563	-15,0	2,2
Portugali	585	1,1	580	-12,9	2,1
Suomi	524	-2,9	341	-4,0	1,5
Belgia	518	-7,1	79	-1,2	1,1
Liettua	476	16,1	230	-20,5	1,3
Slovakia	389	-0,7	270	-17,6	1,2
Latvia	258	50,6	138	-20,0	0,7
Kroatia	202	-	332	-	1,0
Viro	150	31,3	104	-12,5	0,5
Slovenia	136	-4,6	120	-20,7	0,5
Kypros	50	-5,7	19	-30,3	0,1
Luxemburg	33	-3,2	14	-7,8	0,1
Malta	5	-8,8	14	10,7	0,0
EU-28	42 368	-3,2	13 620	-13,5	

Lähde: Little ym. 2013. European council conclusions on the multiannual financial framework 2014–2020 and the CAP.

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuoteen 2020

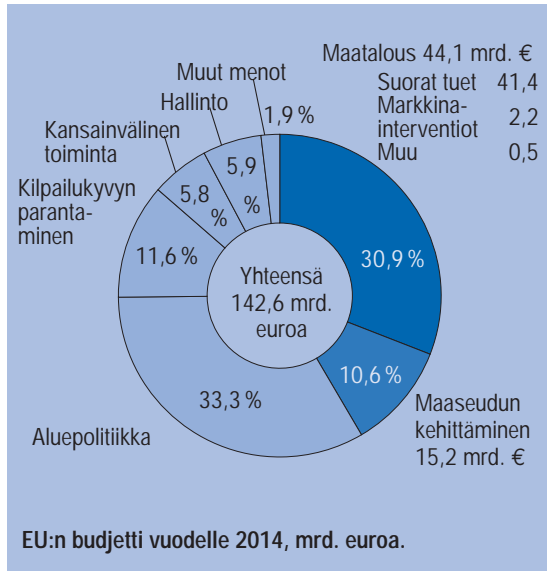
Poliittinen yhteisymmärrys yhteisen maatalouspolitiikan suunnasta ja sisällöstä vuoteen 2020 saavutettiin kesäkuussa 2013. Euroopan komissio, Eurooppa-neuvosto ja Euroopan parlamentti saivat viimein sovitettua yhteen kantansa kaksi vuotta kestäneiden ja loppua kohti yhä intensiivisemmiksi käyneiden neuvottelujen jälkeen.

Poliittisen tason päätöksentekoprosessi oli tällä kertaa erityisen kiinnostava, sillä sopimus valmisteltiin täysin uudessa toimielinrakenteessa. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun Euroopan parlamentti pääsi päättämään lopputuloksesta lähtökohdiltaan tasavertaisesta asemasta. Aikaisemmin EU:n neuvosto unionin varsinaisena päättävänä elimenä on tehnyt päätökset komission esitysten pohjalta.

Uuden yhteispäätösmenettelyn ja vuosien 2010–2011 pitkän sidosryhmien kuulemisprosessin vuoksi sopimuksen aikaansaaminen viivästyi alun perin suunnitellusta, eikä uutta politiikkaa saatu käyttöön vielä vuoden 2014 alusta. Vuonna 2014 jatketaankin pääosin nykyisten maatalouspolitiikan toimenpiteiden soveltamista.

Neuvottelujen tuloksena syntynyt sopimus luo perustan vuonna 2015 alkavalle uudelle EU:n yhteiselle maatalouspolitiikalle, joka merkitsee suorien tukien niin sanottua viherryttämistä sekä tukien jakamista aiempaa tasaisemmin eri jäsenvaltioiden kesken. Samalla se säilyttää kaikki nykyisen yhteisen maatalouspolitiikan keskeiset elementit ja jopa vahvistaa niitä.

Uudistus ei ainoastaan pysäytä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä voimistunutta liberaalisaatiokehitystä, vaan joissain suhteissa suorastaan kääntää ”kelloa taaksepäin”. Se nimittäin mahdollistaa jopa jonkinasteisen EU-tukien uudelleenkytkemisen tiettyjen hyödykkeiden tuottamiseen.

Uudistukseen sisältyy myös toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan tuottajien kaupallista edunvalvontaa ja joilla tuottajaorganisaatioiden asemaa vahvistetaan siten, että tuottajien neuvotteluvoima voisi kasvaa suhteessa ketjun loppupään toimijoihin. Uudistus antaa jäsenvaltioille lisäksi oikeuden kehittää vakuutusjärjestelmän ja tulojen vakautusvälineen EU:n osarahoituksella.

EU-maataloustukien kohdentuminen vuosina 2014–2020

EU:n maatalouspolitiikan vuosia 2014–2020 koskevassa uudistuksessa leikattiin maatalouden budjettia. Syynä budjettileikkauksiin on kiristynyt taloudellinen tilanne EU:ssa. Maatalouden EU-tukia leikattiin kokonaisuudessaan 5,9 % rahoituskauteen 2007–2013 verrattuna. Ensimmäisen pilarin suorat tuet vähenivät kokonaisuudessaan noin 3,2 %. Maaseudun kehittämiseen varattuja varoja leikattiin peräti 13 % edellisestä rahoituskaudesta.

Suomen saama EU:n suorien tukien määrä vähenee 2,9 % vuosien 2007–2013 rahoituskaudesta. Tämä on vähemmän kuin EU-maissa keskimäärin. Suomen saamista maaseudun kehittämistä leikattiin yhteensä 4 %.

Ainoastaan Viro, Latvia, Liettua ja Malta saavat rahoituskautella 2014–2020 aikaisempaan kauteen verrattuna enemmän maataloustukea. Maatalouden tukisumma kasvaa Latviassa noin 12 %, Virossa 7,7 %, Maltassa 5,3 % ja Liettuassa 0,3 %.

Suurimmat leikkaukset kohdistuvat Kyproksen, Tšekin ja Puolan maatalouden EU-rahoitukseen. Tämä selittyy ensisijassa maatalouden kehittämistukien vähenemisellä ohjelmakaudella 2014–2020. Suhteellisesti eniten maaseudun kehittämisen tukisumma pienenee Tšekeissä, jossa toisen pilarin tukien määrä on noin kolmanneksen pienempi kuin edellisellä kaudella. Euromääräisesti maataloustuet vähenevät eniten Puolassa, jossa maaseudun kehittämistukien merkitys koko maatalouden tukisummasta on merkittävä.

Suurten jäsenmaiden, Ranskan, Saksan, Italian, Espanjan ja Iso-Britannian osuus kaikista EU:n maataloustuista on edelleen yli puolet. Näistä maista eniten maataloustukea uudistuksessa leikattiin Italialta, jonka saamat suorat tuet alenevat 6,5 % edelliseen rahoituskauteen verrattuna. Absoluuttisesti eniten EU:n maataloustukia saa Ranska.

3.2. EU-maataloustuet Suomessa

Vuonna 2014 Suomen maatalous saa yhteisen maatalouspolitiikan mukaista tukea yhteensä 1 322 milj. euroa. Tuki koostuu peltokasvien ja kotieläinten ns. CAP-tulotuesta (530 milj. euroa), epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaittakorvauksesta (423 milj. euroa) ja ympäristötuesta (369 milj. euroa). Tuot ovat joko EU:n kokonaan rahoittamia tai EU:n ja Suomen yhteisesti rahoittamia.

CAP-tulotuet liittyvät kiinteästi yhteisen maatalouspolitiikan markkinajärjestelmien toimintaan, ja ne rahoitetaan kokonaisuudessaan EU:n budjetista. Luonnonhaittakorvauksesta ja ympäristötuesta EU maksaa runsaan neljänneksen. Loput mak-

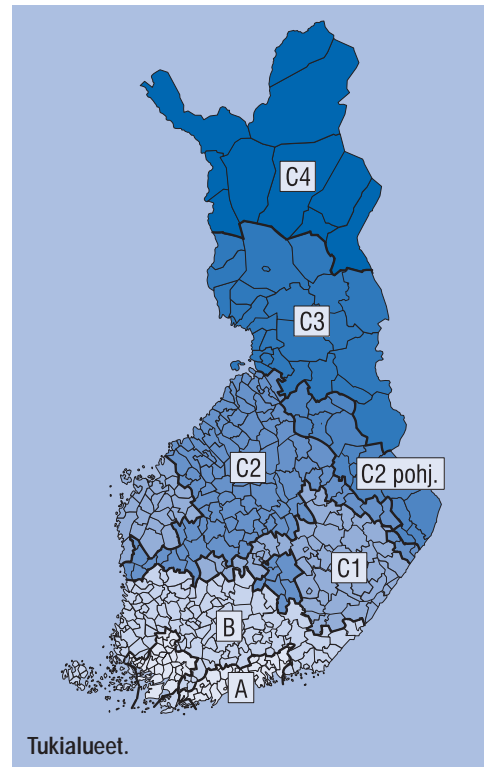
setaan kansallisista varoista.

EU-tukien lisäksi suomalaisille maataloille maksetaan vuonna 2014 kansallista tukea yhteensä noin 499 milj. euroa. Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta (310 milj. euroa), Etelä-Suomen kansallisesta tuesta (62 milj. euroa), luonnonhaittakorvauksen kansallisesta lisäosasta (119 milj. euroa) ja eräistä muista kansallisista tukimuodoista (6,7 milj. euroa).

Tukien kohdentamiseksi Suomi on jaettu seitsemään tukialueeseen. Koko maassa maksettavia tukia ovat CAP-tuki, ympäristötuki sekä luonnonhaittakorvaus ja sen kansallinen lisäosa.

Pohjoista tukea maksetaan C-tukialueella. Tuen porrastusta varten pohjoisen tuen alue on jaettu viiteen osaan. Tukialueilla A ja B maksetaan Etelä-Suomen kansallista tukea eli ns. vakavien vaikeuksien tukea.

Koska EU:n maatalouspolitiikkaa ei ole suunniteltu pohjoiselle pientilavaltai-

selle maataloudelle, Suomi joutuu maksamaan kansallisista varoista lähes 60 % maataloutensa tarvitsemasta tuesta ja vain runsas 40 % tulee EU:n maatalousbudjetista. Suomen voidaan silti sanoa menestyneen EU-maatalousrahoituksen saannissa kohtuullisen hyvin. Suomi saa kaudella 2014–2020 keskimäärin noin 865 milj. euroa EU:n maataloustukia vuodessa, joista noin 39 % on maatalouden kehittämistukia.

CAP-tuet

Pääosa EU:n kokonaan rahoittamista ns. CAP-tulotuista maksetaan Suomessa EU:n vuonna 2003 hyväksymän tilatukijärjestelmän kautta. Järjestelmä toteutetaan Suomessa yhdistelmämallin pohjalta. Entisistä CAP-tuista on muodostettu tukioikeuksia, jotka muodostuvat alueellisesta tasatuki-osasta ja tilakohtaisesta lisäosasta.

CAP-tuen saamisen ehtoihin sisältyy täydentävien ehtojen noudattaminen. Ehtojen mukaan pelto on pidettävä hyvässä viljelykunnossa ja lisäksi on huolehdittava tietyistä eläinten hyvinvointiin ja ympäristön tilaan liittyvistä vähimmäisvaatimuksista.

Vuonna 2013 sovitun uudistuksen myötä suorien CAP-tukien ehtoihin sisällytetään vuodesta 2015 alkaen myös niin sanottuja viherryttämistoimenpiteitä, joilla tarkoitetaan perustason ylittäviä ympäristötoimenpiteitä. Viherryttämiseen varataan 30 % kunkin maan suorien tukien kansallisesta enimmäismäärästä. Tuen saamisen ehtona on, että tilalla on viljeltävä

vähintään kahta/kolmea kasvia ja viljelyalasta on jätettävä vähintään 5 % ekologisiksi alaksi.

CAP-tulotuesta 90 % on maksettu Suomessa tuotannosta irrotettuna tilatukena. Suomi sai yhteisen maatalouspolitiikan terveystarkastuksessa vuonna 2008 luvan maksaa 10 % tuesta tuotantosidonnaisena vuoteen 2013 asti. Tuotantosidonnaisen CAP-tuen merkitys on Suomessa suuri erityisesti kotimaisen naudanlihan tarjonnassa.

Tuotantosidonnaista tukea maksetaan emolehmien ja sonnien lisäksi uuhille. Osana tilatukijärjestelmää myös eräille peltokasveille maksetaan tuotantosidonnaista tukea 9,2 milj. euroa vuodessa.

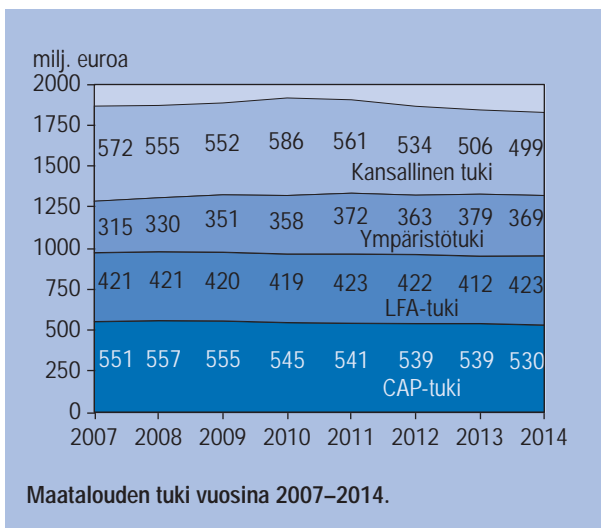
Mahdollisuus tuotantosidonnaisiin tukiin säilyy EU:n maatalouspolitiikassa edelleen. Vuoden 2013 uudistus mahdollistaa tulevina vuosina jopa tukien uudelleenkytkemisen tiettyjen hyödykkeiden tuottamiseen. Suomessa tuotantoon sidottujen tukien osuus CAP-tuen kokonaisuudesta nousee 20 prosenttiin vuonna 2015, josta se alenee 18 prosenttiin rahoituskauden 2014–2020 lopulla.

Luonnonhaittakorvaus (LFA)

Tietyt maaseutualueet on luokiteltu EU:ssa epäsuotuisiksi alueille. Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki on tarkoitettu turvaamaan maaseutuelinkeinojen jatkuvuus näillä alueilla ja säilyttämään samalla maaseutu asutuna. Suomessa tuki kattaa koko viljellyn peltoalan (2,16 miljoonaa hehtaaria).

CAP-tuen rakenne vuodesta 2015 alkaen.

Tukimuoto	Valinnanvapaus	Määrä
Tuen perusosa	Pakollinen	Jäljelle jäävä osa
Viherryttäminen	Pakollinen	Kiinteä 30 % osuus
Luonnonhaittaosa	Valinnainen	Enintään 5 %
Nuorten viljelijöiden tuki	Pakollinen	2 % saakka
Tuotantoon sidottu tuki	Valinnainen	Enintään 8 % tai 13 %, mahdollisuus 2 % valkuaiskasvilisään
Pienten tilojen tuki	Valinnainen	Enintään 10 %

Luonnonhaittakorvauksen tavoitteena on maataloustuotannon jatkuminen pohjoisesta sijainnista aiheutuvista epäsuotuisista ilmasto-oloista huolimatta, tilalukumäärän hallittu kehittyminen sekä taloudellisesti elinvoimaisten maatalayksiköiden säilyttäminen ja tätä kautta maaseudun työllisyyden ylläpitäminen ja maaseutualueiden taloudellisen kehityksen edistäminen.

Maatalouspolitiikkauudistuksen myötä epäsuotuiset alueet (lfa) ovat vastedes luontorajoitteisia (nca, nature constricted area). Koko Suomi on edelleen oikeutettu luonnonhaittakorvaukseen. Tuen enimmäismäärä nousee ns. vuoristoalueella eli Suomessa pohjoisen C-alueella 210 eurosta 450 euroon hehtaarilta. Muualla se on 250 €/ha. Nykyisin tukea maksetaan A-alueella 150 €/ha, B- ja C1-alueella 200 €/ha ja C2–C4 alueella 210 €/ha.

Vuosina 2007–2013 luonnonhaittakorvausta on maksettu Suomessa keskimäärin 421 milj. euroa vuodessa. Vuodelle 2014 tukea on budjetoitu maksettavaksi 423 milj. euroa. Rakennerahastokaudella 2007–2013 EU:n keskimääräinen rahoitusosuus luonnonhaittakorvauksesta oli Suomessa 28 prosenttia. Suomi maksoi loput 72 prosenttia tuesta kansallisesta budjetistaan.

Ympäristötuki

Vuonna 1995 käyttöönotetulla maatalouden ympäristötuelle korvataan tuotannon vähenemisestä ja kustannusten lisääntymisestä aiheutuneet tulonmenetykset viljelijöille, jotka sitoutuvat maatalouden ympäristökuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin.

Tuki jakautuu perustoitimenpiteisiin, lisätoimenpiteisiin ja erityistukisopimuksiin. Tuen keskeinen tavoite on vesistökuormituksen vähentäminen. Lisäksi pyritään rajoittamaan päästöjä ilmaan, vähentämään torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia riskejä sekä huolehtimaan maaseutumaisemasta ja luonnon biologisesta monimuotoisuudesta.

Ohjelmakaudella 2007–2013 ympäristötukea on maksettu Suomessa keskimäärin 320 milj. euroa vuodessa. EU:n rahoitusosuus ympäristötuesta on ollut keskimäärin 28 %. Vuodelle 2014 ympäristötukea on budjetoitu maksettavaksi 369 milj. euroa, josta kansallinen osuus on noin 262 milj. euroa.

Vuodesta 2015 alkaen ympäristötukea nimitetään ympäristökorvaukseksi. Samalla nykyisestä kolmiportaisesta perus-, lisä-, ja erityistukitoimenpiteet sisältävästä järjestelmästä siirrytään lohkohtaisiin toimenpiteisiin.

Nykyistä ympäristötukijärjestelmää sekä uutta ympäristökorvausjärjestelmää tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.2 (sivut 72–75).

3.3. Kansallinen tuki

Kansallisista varoista maksettavat pohjoinen tuki, Etelä-Suomen kansallinen tuki ja luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa sekä eräät muut tukimuodot muodostavat kokonaisuuden, jolla pyritään varmis-

tamaan suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset maan eri osissa ja eri tuotantosuunnissa. EU-jäsenyysneuvottelujen yhteydessä sovittiin peruseriaatteista, joita sovelletaan kansallisen tuen tasoa ja alueellista jakoa määritettäessä. Tuen avulla ei saa lisätä tuotantoa eikä tuen määrä saa ylittää liittymistä edeltänyttä kokonaistukitasoa.

Pohjoinen tuki

Suomen liittymissopimus (artikla 142) sisältää oikeuden maksaa kansallista pohjoista tukea 62. leveyspiirin pohjoispuolisille ja siihen rajoituville alueille eli C-tuki-alueille. Runsas 1,4 milj. ha eli 55,5 % Suomen viljelykelpoisesta peltoalasta on määritelty tukeen oikeutetuksi alueeksi.

Pohjoinen tuki koostuu maidon tuotantotuesta, kotieläinten lukumäärän perusteella maksettavista tuista ja viljelyalaan perustuvista tuista. Pohjoisen tuen järjestelmä sisältää myös kasvihuonetuotannon tuen ja puutarhatuotteiden, metsämarjojen ja -sienten varastointituen sekä porojen eläinkohtaisen tuen.

Vuonna 2014 pohjoista tukea maksetaan yhteensä noin 310 milj. euroa. Merkittävimmät yksittäiset tukimuodot ovat maidon pohjoinen tuotantotuki (161 milj. €)

ja pohjoinen kotieläinyksikkötuki (100 milj. €).

Pohjoisen tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti viiden vuoden väliajoin. Vuonna 2007 EU:n komissio teetti arvion siitä, ovatko pohjoiselle tuelle asetetut tavoitteet saavutettu ja ovatko järjestelmässä käytettävät keinot edelleen tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Arviointitulosten perusteella komissio ja Suomi kävivät vuonna 2008 neuvottelut tuen jatkosta ja kehittämistarpeista.

Joulukuussa 2008 saavutetun neuvotteluratkaisun myötä sika- ja siipikarjatalouden tuet irrotettiin tuotannosta vuoden 2009 alussa. Nautakarjatalouden 142-tuet maksetaan edelleen tuotantosidonnaisina tukina.

Etelä-Suomen kansallinen tuki

Etelä-Suomen eli AB-tukialueen kansallinen tuki perustui vuoteen 2013 asti Suomen liittymissopimuksen artiklaan 141. Artikla on mahdollistanut kansallisen tuen maksamisen liittymisestä aiheutuviin vakaviin vaikeuksiin. Artikla 141 ei kuitenkaan määrittele vakavia vaikeuksia eikä rajaa tuen kestoaikaa. Suomalaiset ovat tulkinneet artiklan tarkoittavan valtuutusta pitkäaikaisen tuen maksuun. EU:n komissio

EU:n rahoittamat ja osarahoitteiset tuet Suomessa, milj. euroa.

	2009	2010	2011	2012	2013 ^e	2014 ^{arvio}
Yhteensä	1 323	1 322	1 335	1 324	1 330	1 322
CAP-tulotuki	552	545	541	539	539	530
Luonnonhaittakorvaus	420	419	423	422	412	423
EU:n osuus	118	117	118	118	115	118
Kansallinen osuus	302	302	304	304	297	304
Ympäristötuki*	351	358	372	363	379	369
EU:n osuus	98	101	107	107	112	107
Kansallinen osuus	253	257	265	256	267	262
EU:n osuus yhteensä	768	763	766	764	766	755
Kansallinen osuus yhteensä	555	559	569	560	564	566

*Ympäristötukeen on sisällytetty myös eläinten hyvinvointiin ja el-tuotannollisiin investointeihin liittyvät tuet.

Maatalouden kansallinen tuki Suomessa, milj. euroa (tuotantovuoteen kohdistuvat tuet).						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ^{arvio}
Yhteensä	552,0	586,1	560,8	534,3	505,8	498,8
Pohjoinen tuki	327,5	335,3	333,5	328,2	317,7	310,3
Etelä-Suomen kansallinen tuki	89,6	86,2	83,4	74,9	62,4	62,4
LFA-tuen kansallinen lisäosa	119,3	119,0	119,3	119,4	119,4	119,4
Muut kansalliset tuet	15,6	45,6	22,4	11,8	6,3	6,7

on puolestaan nähnyt sen lähinnä määrääkaisuena ratkaisuna.

Suomi on neuvotellut artiklan 141 perusteella maksettavan tuen käyttämisestä komission kanssa määräajoin. Marraskuussa 2007 saavutetun neuvottelutuloksen perusteella Suomi on myöntänyt vuosina 2008–2013 sekä kansallisia suoriatukia että korotettua investointitukea Etelä-Suomen kotieläintaloudelle ja puutarhatuotannolle.

Märehtijöiden tuet on maksettu tuotantosidonnaisina tukina koko tukikauden 2008–2013 ajan. Sika- ja siipikarjatalouden tuet on sitä vastoin maksettu vuodesta 2009 alkaen tuotannosta irrotettuna tilakohtaisena tukena, joka perustuu tilan vuoden 2007 tuotantomääriin.

Vuonna 2013 tuen yhteismäärä oli 62,4 miljoonaa euroa, mikä on noin 30 % vähemmän kuin vuonna 2009 maksettu 89,6 miljoonaa euroa. Tukikauden kahden viimeisenä vuotena 141-tuen kokonaismäärä aleni voimakkaammin, leikkausten kohdistuessa etenkin sika- ja siipikarjatiloihin.

141-tuen kausi päättyi vuoden 2013 lopussa. Tämän takia Suomi toimitti komissiolle lokakuussa 2013 esityksensä Etelä-Suomen kansallisista maatalouden tulotuista ja rakennetuista vuosille 2014–2020. Esityksessä otettiin huomioon uudistuva EU-maatalouspolitiikka ja Suomelle aiempaa paremmin sopivat EUTukivälineet. Suomen ja komission välisissä neuvotteluissa päästiin sopimukseen marraskuussa 2013.

Sopimuksen mukaan vuonna 2014 kansallisia tulotukia maksetaan Etelä-Suomessa samalla tukirakenteella ja rahoitussella kuin vuonna 2013. Vuodesta 2015 alkaen Suomi sitä vastoin siirtää merkittävän osan tuotekohtaisista Etelä-Suomen tuista osaksi EU:n kokonaan rahoittamia suoriatukia. Tämän myötä Etelä-Suomen maidon- ja naudanlihatuotantoa, lammasta ja vuohitaloutta sekä tärkkelysperunan ja avomaanvihannesten viljelyä tuetaan jatkossa pääosin EU-tukiin pohjautuvalla järjestelmällä. Etelä-Suomen kansallinen tulotuki vastaavasti alenee tässä yhteydessä noin 62,9 miljoonan euron tasolta noin 29,2 miljoonaan euroon.

Nykymuotoista kansallista tulotukea Etelä-Suomessa maksetaan edelleen sika- ja siipikarjataloudelle ja puutarhatuotannolle. Tukien maksaminen ei kuitenkaan perustu enää liittymissopimuksen artiklaan 141, vaan uuden ohjelmakauden artiklaan 214a eli niin sanottuun Suomi-pykälään. Tämä uusi yhteisöläinsäädäntöön perustuva oikeusperusta Etelä-Suomen kansallisen maataloustuen jatkolle hyväksyttiin EU:n toimielimissä syksyllä 2013. Tuen määrä alenee 17,40 miljoonaan euron tasolle vuonna 2020.

Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa

Luonnonhaittakorvauksen kansallista lisäosaa on maksettu koko maassa vuodesta 2005 alkaen. Lisäosasta sovittiin alustavasti Suomen ja komission välisissä 141-neuvot-

teluissa vuonna 2003. Lisäosan pohjaosaa maksetaan peltoalalle tukialueilla A, B ja C1 enintään 20 €/ha ja alueilla C2–C4 enintään 25 €/ha. Lisäksi kotieläintilojen peltoalalle maksetaan kotieläinkorotusta enintään 80 €/ha. Vuonna 2009 tukea maksettiin noin 95 % hehtaarikohtaisesta maksimimäärästä. EU-osarahoitetun luonnonhaittakorvauksen ja kansallisen lisäosan määrä voi olla yhteensä keskimäärin enintään 250 €/ha.

3.4. Maatalouden rakennetuet ja lomituspalvelut

Investointituet ja varhaiseläkejärjestelyt

Maatalouden investointituilla ja varhaiseläkejärjestelyillä pyritään edistämään yrityskoon kasvua tuotantokustannuksia alentamalla. Näitä rakennetuen muotoja ovat käytännössä korkotuet, avustukset ja valtion takaukset. Korkotukilainoja, joita myönnetään pääasiassa maatilojen tuotantorakennusten rahoittamiseen sekä nuorten viljelijöiden aloitustukeen liittyviin kiinteistö- ja irtaimistohankintoihin, voidaan myöntää vuonna 2014 enintään 250 milj. euroa. Korkotuesta valtiolle aiheutuvat kustannukset ovat vuonna 2014 noin 31 milj. euroa.

Vuonna 2014 kotieläintalouden raken-

tamisinvestoinnit, nuorten viljelijöiden tilanpidon aloitustuki, kasvihuoneiden rakentamisinvestoinnit sekä eräät uusiutuvan energian tuotantoon liittyvät rakentamisinvestoinnit rahoitetaan EU osarahoitteisesti. Muiden investointikohteiden avustukset rahoitetaan kokonaan kansallisin varoin. Varhaiseläkejärjestelmillä tarjotaan ikääntyville viljelijöille mahdollisuus tilasta tai tuotannosta luopumiseen. Vuonna 2014 rakennetukiin kuuluvien kansallisten avustusten määrän arvioidaan olevan 87 milj. euroa.

Nuorten viljelijöiden aloitustuella tuetaan elinkeinon siirtymistä sukupolvelta toiselle. Vuonna 2014 tuella arvioidaan rahoitettavan noin 500 tilanpidon aloittamista. Vuonna 2013 myönnettyjen aloitustukien määrä oli 597 kpl, mikä on suunnilleen yhtä paljon kuin vuonna 2012 ja 2011.

Lomituspalvelut

Päätöimisillä kotieläintalouden harjoittajilla on oikeus saada 26 lomapäivää vuodessa. Lomituspalveluiden johtamisesta, valvonnasta ja ohjauksesta vastaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Lomituspalveluiden tarkoitus on turvata maatalousyrittäjien keskeytymätön toiminta yrittäjän loman aikana ja turvata sijaisavun saanti esimerkiksi sairauden tai tapaturman takia. Vuonna 2014 maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalveluihin käytetään varoja noin 225 milj. euroa.

Eräiden rakennetukikohteiden määrä ja niihin sidotut varat vuosina 2009–2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Avustuspäätöksiä, kpl	3289	2771	2537	2205	2461
– lypsykarjatalouden rakentaminen	415	292	295	276	293
– lihakarjatalouden rakentaminen	151	106	94	87	83
– puutarhatalouden investoinnit	92	67	63	55	51
Tilanpidon aloitustuki, kpl	495	542	535	544	597
Myönnetty rahoitus yhteensä	98,1	95,7	77,3	73,1	92,2

Lähde: MMM

Kilpailu kiristyy maitokiintiöiden poistuessa

Csaba Jansik

Vuonna 2015 EU-maiden maidontuotanto vapautuu, kun maitokiintiöjärjestelmä poistuu käytöstä. Muutokseen on valmistauduttu kiintiöiden asteittaisella nostolla, joten sen rajoittava vaikutus on jäänyt vähäiseksi ja koskenut vain muutaman maan tuotantoa.

Kohti markkinavetoista elintarviketuotantoa

Kiintiöistä luopuminen on osa EU-komission pitkäaikaista strategista linjanvetoa, jonka tavoitteena on maatalouspolitiikan ohjauksen vähentäminen ja samanaikaisesti markkinoiden ohjaavan roolin lisääminen. Taustalla ovat vaikuttaneet niin EU:n ulkoiset kuin sisäisetkin paineet liittyen kaupan vapauttamiseen, kansainvälisiin kauppasuhteisiin ja oman maatalousbudjetin keventämisen tarpeeseen. Vuosien varrella tehdyt uudistukset kuten interventiojärjestelmän supistaminen, vientitukien alasajo, sokerireformi ja uusimpana maitokiintiöiden poistaminen ovat kaikki tarkoitettu edesauttamaan politiikan ohjauksen siirtoa markkinoille.

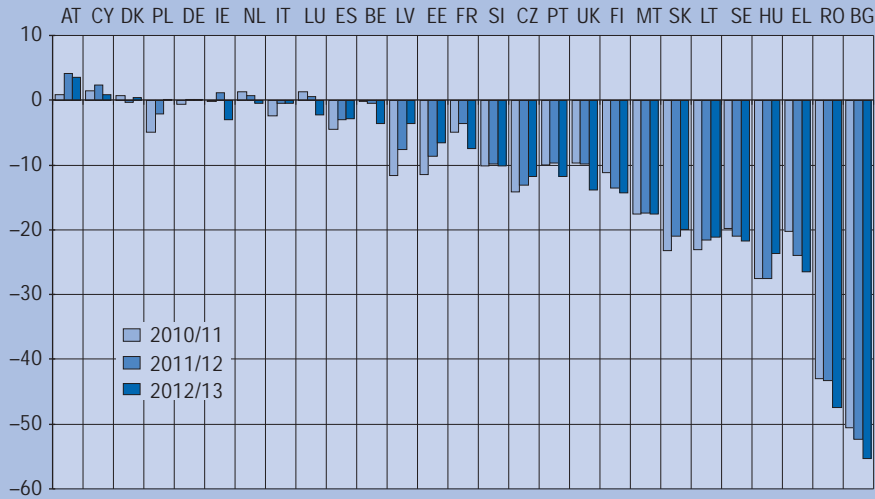
Vientitukien ja interventiojärjestelmän muutokset onnistuttiin ajoittamaan suotuisaan maailmanmarkkinatilanteeseen, korkeiden maailmanmarkkinahintojen aikaan. Samalla tavalla onnekaasti näyttää sattuvan myös maitokiintiöiden poistamisen kohdalla. Vuosien 2008–09 maailmanmarkkinahintojen heilumisen jälkeen maitotuotteiden hinnat ovat jälleen ennätyskorkealla.

Vaikka hinnat saattavatkin muuttua vielä vuoteen 2015 mennessä, perusmarkkina-asetelma ei muutu lähivuosien aikana. Kehittyvien maiden kuten Kiinan ja Intian maitotuotteiden kulutuksen nopea kasvu pitää kysynnän korkealla. Johtavien ennustelaitosten (OECD, FAO, Rabobank) mukaan kehittyvien maiden omasta laajenevasta tuotannosta huolimatta tarjonta ei tule pysymään kysynnän vauhdissa. Tuleville vuosille ennustetut kysyntävetoiset meijerituotteiden markkinat sopivat hyvin suurimmille viejille kuten Uudelle-Seelannille ja EU:lle. Tämä on siten parasta mahdollista aikaa toteuttaa maitoreformi.

Kiintiöiden poiston seurauksena voittajia ja häviäjiä

Sokerireformin kokemukset viittaavat siihen, että maitoreforminkin tapauksessa unionin jäsenmaat jakautuvat voittajien ja häviäjien joukkoon. On odotettavissa, että maat, joilla on kilpailukyysisimmät maitoketjut, kasvattavat tuotantoaan ja nostavat vientiään. Samalla heikoimpien maiden maitosektoreiden suhteellinen merkitys vähenee ja jopa absoluuttinen volyyymi supistuu.

Vaikka maitokiintiöiden täyttäminen on vuosi vuodelta menettänyt merkitystään, ilmentävät ne edelleen tuotannon eri kasvumahdollisuuksia jäsenmaiden keskuudessa. Maat, jotka ovat jatkuvasti kamppailleet kiintiön asettamien rajoitusten kanssa tai ylittäneet lähelle sen tasoa, ovat muuttumassa EU:n tehotuottajiksi. Kiintiöiden poistoa odotetaan innolla varsinkin Hollannissa, Tanskassa ja Irlannissa, joissa maitoketjuille on luotu kovia kasvutavoitteita ja meijeriteollisuuden johtavat yritykset ovat vahvasti vieniin suuntautuneita. Maidontuotannon ja meijerituotteiden viennin kasvupotentiaali on suuri myös Saksassa ja Puolassa, vaikka näiden meijeriteollisuuden rakenne on varsin

Maitokiintiöiden täyttyminen EU jäsenmaissa (Lähde: Versteijlen, H. 2013).

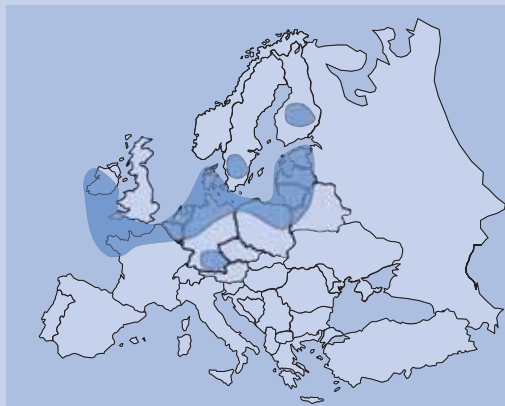
hajanainen tasavahvojen ja keskisuurten yritysten kilpaillessa suurilla kotimarkkinoilla.

Vaikkei kiintiön kattoa ole kaikkialla saavutettukaan, nouseva täyttymisprosentti on merkki kasvumahdollisuuksista. Itämeren maista etenkin Viro ja Latvia saattavat kasvattaa maidontuotantoaan nopeasti lähivuosina. Sen sijaan kiintiön täyttymisprosentin heikkeneminen viittaa tuotannon mahdolliseen supistumiseen. Maidon tuotanto saattaa siis vähetä entisestään useissa Etelä-Euroopan maissa, Ruotsissa ja myös Suomessa. Tämä tarkoittaa lähes poikkeuksetta voimistuvaa tuontia.

Euroopan maidontuotantovyöhyke

Muutosten myötä Eurooppaan on muodostumassa uusi maitovyöhyke, joka ulottuu Atlantin valtameren ja Itämeren rannikkoalueilla Irlannista Ranskan Bretagnen kautta Baltian maihin. Yhtäältä ilmasto-olosuhteet ovat aina suosineet maidontuotantoa ja laiduntamista nimenomaan rannikkoalueilla. Toisaalta viime vuosien hinnannousu on lisännyt viljan ja öljykasvien kannattavuutta Keski-Euroopassa ja tilat siirtyneet enenevässä määrin kasvinviljelyyn. Kun maidontuotannon painopiste työntyy kasvinviljelyn tieltä mantereen sisäosista pohjoiseen ja länteen, syntyy EU:hun yhä selkeämmin eri tuotantosuuntiin erikoistuneita alueita.

Alueellinen erikoistuminen on tietenkin suhteellista, eikä se tarkoita maidontuotannon häviämistä muualta Eurooppaa. Esimerkiksi Saksan Baijeriin, Ruotsin keskilääneihin ja Suomen pohjoisella C-tukialueelle

Euroopan maidontuotantovyöhyke.

on muodostumassa maitovyöhykkeen kaltaisia erikoistuneita maidontuotantosaarekkeita. Samanlaisia alueita on mm. Keski- tai Etelä-Euroopan vuoristoseuduilla.

Kilpailu raaka-aineesta ja kuluttajan eurosta

Kilpailukyky mitataan onnistumisella markkinoilla ja kasvava maidontuotanto on ehdottomasti maitoketjun kasvun perusedellytys. Meijeriyritykset, joilla on pääsy hyvälaatuisen ja edulliseen raaka-aineeseen, tulevat pärjäämään kiintiön jälkeisinä vuosina parhaiten. Markkinoilla ei kilpailla enää vain kuluttajan eurosta, vaan yhä selkeämmin myös raakamaidosta. Maitoa viedään ja tuodaan kasvavissa määrin rajojen yli jalostettavaksi.

Ulkomaankauppa lisääntyi kertaheitolla vuoden 2004 laajentumisen jälkeen EU:n yhteiselle markkina-alueelle ilmaantuneiden suurten hintaerojen takia. Viime aikoina nopeimmin kasvavat meijeriyritykset varmistavat asemiaan ja raaka-aineensa saatuutta yrityskaupoilla sekä tuomalla maitoa naapurimaista. Baltian maissa on käyty varsinainen maitosota, jossa vahvat liettualaiset meijerit ovat ostaneet jo neljäsosan Viron ja yli kolmasosan Latvian maidosta.

Kilpailu on kuitenkin edelleen kireintä lopputuotteiden markkinoilla. Suurimmat eurooppalaiset meijerit tavoittelevat maailman kasvavia juusto- ja jauhemarkkinoita, mutta EU:ssa toimii sadoittain mejereitä, jotka valmistautuvat kiintiön jälkeisen ajan taisteluun sisämarkkinoilla. Jatkossa pyritään yhä voimakkaammin muiden jäsenmaiden markkinoille. Vähittäiskaupan alan uudet megatrendit, halpakauppaketjujen ja kaupan omien merkkien (private label) suosion reipas kasvu vahvistavat ja luovat väyliä ulkomaankaupalle.

Suomen tulevaisuus on auki

Suomessa maitoketju on ollut yksi koko maatalous- ja elintarvikesektorin vetureista. Meijeriala on ollut Suomen elintarviketeollisuuden vahva linnake, joka on keskittynyt korkean lisäarvon tuotteisiin ja menestynyt myös vientimarkkinoilla. Se on ainoa ala, jonka ulkomaankaupan tase on pysynyt positiivisena koko EU-jäsenyyden ajan. Suurella osalla pohjoista C-tukialuetta maidontuotanto on ainoa varteenotettava tuotantosuunta.

Rakennekehitys on ollut nopea. Maitotilojen määrä on pudonnut alle kymmeneen tuhanteen. Tuotannon kokonaisvolyyymi on laskenut kuitenkin vain loivasti, vaikka tilojen määrä on puolittunut aina kymmenen vuoden välein.

Kiintiöiden seurauksena syntyvän markkinamyllerryksen vaikutukset tulevat heijastumaan varmasti myös Suomeen. Tuonnin osuus meijerituotteiden – etenkin juustojen – kulutuksesta on noussut tasaisesti yltäen viime vuonna jo yli 50 %:in. Ensi vuodesta eteenpäin tuonnin paine lisääntyy entisestään. Vähittäiskaupan Euroopan laajuiset trendit voimistuvat Suomessakin, kaupan omat merkit valloittavat yhä suurempia osuuksia useissa maitotuoteryhmissä. Kuluttajan hintaherkkyys on kasvanut ja lojaalisuus kotimaisia tuotteita kohtaan on ollut koetuksella.

Kiintiöjärjestelmästä luopuminen EU:ssa on merkittävä virstan pylvä maitotuotteiden markkinakehityksen näkökulmasta. Yksittäisillä jäsenmailla, alueilla ja yrityksillä on hyvin erilaiset valmiudet ja lähtökohdat osallistua nyt alkavaan ”kilpajuoksuun”. Koko maitoketjun kilpailukykyä ja mahdollisuuksia tarkasteltaessa Suomi ei ole aivan kärkeimaiden joukossa, muttei häntäpäässäkään, vaan runsaslukuisessa keskiryhmässä. Nyt on tärkeiden päätösten aika. Ne vaikuttavat suomalaisen maitosektorin tulevien vuosien sijoitukseen kilpailukykyvertailussa.

4. MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TILA

4.1. Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys

MTT Taloustutkimus laskee vuosittain kirjanpitoltilojen tuloksiin perustuen maa- ja puutarhatalouden tulos- ja kannattavuuskehityksen. Tulokset lasketaan noin 900 kirjanpitoltilan tuloksista painottamalla siten, että keskiarvotulokset kuvaavat noin 38 900 suurimman suomalaisen maatalous- ja puutarhayrityksen keskimääräisiä tuloksia. Nämä yritykset tuottavat yli 90 % Suomen maataloustuotannosta. Tulokset on laskettu siten, että tulo- ja menoerät sekä tuet kohdennetaan suoriteperusteen mukaisesti tuotoiksi ja kustannuksiksi sille vuodelle, jolloin tuotanto on saatu aikaan. Vuosittaiset sadot ja tuotantomäärät sekä hintojen ja tukien muutokset vaikuttavat näin suoraan tarkasteluvuoden tuloksiin.

Hinnat ja markkinat heiluvat

Viime vuosina maa- ja puutarhatalouden toimintaympäristössä on koettu aikaisempaa enemmän epävakautta. Globaalit talouden suhdanteet ja säävaihtelut ovat heiluttaneet maataloustuotteiden ja raaka-aineiden hintoja ja markkinoita. Tämä näkyy erityisesti viljan ja monien tuotantopanosten hinnoissa vuoden 2007 jälkeen.

Tuotantopanosten hinnat ovat pitkään nousseet tuottajahintoja nopeammin, mikä on lisännyt kustannuksia ja heikentänyt kannattavuutta. Varsinkin energian, lannoitteiden ja rehujen hinnat ovat nousseet voimakkaasti. Viimeisen parin vuoden aikana talouden taantuma on hillinnyt panoshintojen nousua samalla kun tuotteiden hinnat ovat jopa vahvistuneet. Viljan ja öljykasvien hinnat kääntyivät kuitenkin jyrkkään laskuun vuoden 2013 syksyllä. Markkinahintojen vaikutus viljelijöiden tuloihin ja yritysten kannattavuuteen on

merkittävä.

Viime vuosina myös sadot ovat vaihdelleet suuresti. Vuoden 2009 viljan ennätys sadon jälkeen korjattiin seuraavana vuonna vuosikymmenen pienin viljasato. Vuoden 2011 sato oli normaalia parempi ja vuoden 2012 viileä ja sateinen kasvukausi aiheutti paikoin pahoja satovahinkoja.

Viljatuotto nousussa

Epäedulliset hintasuhteet ja huono markkinatilanne painoivat maatalouden kannattavuuden erittäin heikoksi viime vuosikymmenen lopulla. Varsinkin kasvinviljely-, sika- ja nautakarjatilojen taloustilanne heikkeni. Viljan hintojen vahvistuminen ja maltillinen kustannuskehitys paransivat vilja- ja kasvinviljelytilojen tuloksia vuonna 2010, mutta lihantuotannossa heikot hintasuhteet pitivät talouden heikkona.

Vuonna 2012 maatalous- ja puutarhayritysten kokonaistuotto kasvoi 9 % keskimäärin 136 400 euroon tilaa kohti. Viljan, öljykasvien ja perunan tuottajahinnat nousivat vuoden lopulla ennätystasolle, mikä kasvatti kasvinviljelyn myyntituottoja 14 %. Viljatuotto kasvoi kolmanneksen edellisvuodesta. Myös lihan tuottajahintojen nousu jatkui, mikä osaltaan nosti kotieläintalouden myyntituottoja 10 %. Muut myyntituotot laskivat hieman ja tukien määrä nousi lähes 8 % keskimäärin 50 900 euroon. Tukien osuus kokonaistuotoista oli 37 % vuonna 2012. Tukiin on laskettu mukaan myös investointien käyttövuosille jaksotetut investointiavustukset.

Kustannusten kasvu hidastui

Maatalouden tuotantokustannukset kasvoivat 9 % vuonna 2012 keskimäärin 161 600 euroon. Tuotantopanosten hintojen nousu hidastui ja oli vuositasolla noin 4 %. Lannoitteiden ja polttoaineiden hin-

nat nousivat yli 7 % ja ostorehujen hinnat 5 %. Kasvaneet lannoite- ja polttoainemenot kasvattivat tarvikekustannusta keskimäärin 13 %. Tarvikkeiden osuus koko tuotantokustannuksesta nousi keskimäärin 24 %:iin. Palkatun työvoiman käyttö lisääntyi ja sen kustannus nousi 15 %:iin koko työkuukustannuksesta. Pääoman korkokustannus nousi 16 % pääoman määrän ja oman pääoman laskentakorkokannan nousun seurauksena.

Kustannusten vähentämisen jälkeen yrittäjäperheen työn ja oman pääoman korvaukseksi jäävä yrittäjätulo nousi 5,5 % keskimäärin 21 900 euroon tilaa kohti. Yrittäjätulo jäi korvaukseksi maa- ja puutarhataloudessa käytetyille omille resursseille, 2 030 tunnin työpanokselle ja yritykseen sijoitetulle 318 400 euron omalle pääomalle.

Kun yrittäjätulosta vähennetään näiden kustannukset, saadaan kaikki tuotantokustannukset huomioon ottava yrittäjänvoitto, mikä oli -25 300 euroa. Tappio kasvoi 2 400 euroa vuodesta 2011. Kustannukset ylittivät tuotot keskimäärin 18 %:lla. Oman työn palkkakustannus on laskettu työtuntikirjanpidon työtuntien ja maataloustyöntekijöiden 14,50 euron tuntipalkan perusteella.

Oman pääoman laskentakorkokanta on vuodesta 2010 lähtien määritetty yritys-kohtaisesti riskittömän koron ja tilakohtaisen riskipreemion summana. Riskittömänä korkona käytetään Suomen valtion 5 vuoden obligaatioiden tuottoa. Yrityskohtainen riskipreemio määräytyy tietyn laskentamenetelmän mukaisesti liiketulosprosentin vaihtelukertoimen, omavaraisuusasteen ja suhteellisen velkaantuneisuuden perusteella. Oman pääoman laskentakorkokanta oli vuonna 2011 keskimäärin 5,3 % ja vuonna 2012 5,7 %.

Kannattavuus laahaa

Maa- ja puutarhatalouden kannattavuus on viimeiset kolme vuotta polkenut paikallaan. Vuoden 2009 syvän notkahduksen jälkeen

on palattu viimeisen 10 vuoden keskiarvotasolle. Yrittäjätulo ei ole juuri noussut ja reaalisesti se on laskenut pari prosenttia vuodessa. Kannattavuuskerroin oli vuonna 2012 keskimäärin 0,47. Tunnusluku saadaan jakamalla yrittäjätulo palkka- ja korkovaatimuksen summalla. Maatalousyrittäjät saavuttivat siten 47 % palkka- ja korkotavoitteista. Yrittäjätulo riitti 6,7 euron tuntipalkkaan ja 2,6 %:n tuottoon omalle pääomalle.

Lypsykarjatilojen yrittäjätulo nousi 16 % 47 300 euroon ja kannattavuuskerroin parani 0,60:een. Kokonaistuotto oli 16 % ja tuotantokustannus 14 % edellisvuotta suurempi osin suuremmasta yritys-koosta johtuen. Tarvike- ja pääoman korkokustannus kasvoivat viidenneksen, mutta muuten kustannukset pysyivät kurissa. Emolehmä- ja lihakarjatilojen kannattavuus kohentui edellisvuodesta, mutta on edelleen selvästi lypsykarjatiloja heikompi.

Sikatilojen kannattavuus on viime vuosina kärsinyt heikoista hintasuhteista ja tukijärjestelmän muutoksesta. Markkinoiden ja hintojen kohentuminen näyttää nyt hieman parantavan sikatilojen taloutta. Yrittäjätulo nousi 40 900 euroon ja kannattavuuskerroin 0,56:een vuonna 2012. Sikatilojen reaalin yrittäjätulo nousi viimeisen 10 vuoden keskiarvon yläpuolelle. Tulokset parantuivat eniten porsaiden ja lihantuotantoon erikoistuneilla sikatiloilla.

Viljanviljelyn kannattavuus on viime vuosina vaihdellut rajusti viljan hintojen mukana. Viime vuosikymmenen lopun huonojen vuosien jälkeen kannattavuus on parantunut, mutta on edelleen vaatimaton. Viljan markkinahinnat lähes kaksinkertaisuivat satovuonna 2010/11 ja ovat sen jälkeen pysyneet korkeina. Viljan hinnat nousivat ennätystasolle vuoden 2013 alussa.

Viljan hintojen nousun tuoma hyöty on osin valunut kasvaneisiin kustannuksiin. Vuonna 2012 viljatilojen yrittäjätulo nousi 9 % 11 000 euroon ja kannattavuuskerroin 0,39:een. Muilla kasvinviljelytiloilla yrittäjätuloa jäi 7 900 euroa tilaa kohti ja kannattavuuskerroin oli 0,31.

Kannattavuuseroja

Samaa tuotantoa harjoittavien tilojen välillä ei ole kovin suuria kannattavuuseroja eri tukialueiden välillä. Kannattavuuserot johtuvat pääosin alueiden erilaisesta tuotantorakenteesta. Keskimääräistä parempi kannattavuus saavutettiin A-, C2p- ja C3-tukialueilla. Paras kannattavuus saavutettiin C2p-tukialueella, jossa kannattavuuskerroin oli 0,70.

Kannattavuudeltaan parhaiden tilojen eli hyvät-ryhmän yrittäjätulo oli keskimäärin 42 400 euroa ja kannattavuuskerroin oli 0,83. Kokonaispääomalle saatiin 3 %:n tuotto. Huonoimman eli heikot-ryhmän yrittäjätulo oli negatiivinen -2 600 euroa, joten omalle työlle ja pääomalle ei saatu lainkaan korvausta. Hyvät-ryhmän tilojen viljelyalat ja eläinmäärät ovat selvästi heikot-ryhmää suurempia.

Kannattavuuserot ovat huomattavia myös saman tuotantosuunnan ja kokoluokan tiloilla. Keskimääräisillä lypsykarjatililla hyvät-ryhmän kannattavuuskerroin oli 0,94 mutta heikot-ryhmässä jäätiin 0,33:een. Suurimpien lypsykarjatilojen hyvät-ryhmässä kannattavuustavoite saavutettiin ja kannattavuuskerroin oli 1,38. Saman kokoluokan heikoimman neljänneksen kannattavuuskerroin jäi kuitenkin vain 0,33:een.

Tuntipalkka ja pääoman tuotto

Kun yrittäjätulosta vähennetään oman pääoman korkovaatimus, jäi työansioksi vuonna 2012 keskimäärin 4 200 euroa. Kun se jaetaan yrittäjäperheen 2 030 työtunnilla, saadaan työtuntiansioksi 2,1 euroa. Tätä työlle saatua tuntipalkkaa voidaan verrata palkansaajien tuntiansioihin. Työansion reaalin taso on ollut vuodesta 2005 keskimäärin 7 700 euroa ja työtuntiansio 3,3 euroa. Vuonna 2013 työansion nousu tuloseennusteen mukaan lähemmäksi viime vuosien keskiarvoa eli 7 000 euroon ja työtuntiansio 3,6 euroon.

Kun yrittäjätulosta vähennetään oman

työn palkkakustannus, saadaan oman pääoman tuotoksi jäävä nettotulos, joka oli keskimäärin -7 500 euroa. Oman pääoman tuottoprosentti oli -3,3 %. Maa- ja puutarhatalouden tuloveroja ei ole vähennetty kuluina nettotuloksessa.

Maa- ja puutarhatalouden kokonaispääoman tuotto oli -4 500 euroa vuonna 2012. Se saadaan lisäämällä nettotulokseen maksetut korot. Tilikauden keskimääräinen pääoman määrä oli 413 300 euroa, joten kokonaispääoman tuotoksi saadaan -1,1 %. Pääomalle ei saatu keskimäärin tuottoa lainkaan. Tuotantosuunnittain pääoman tuotto vaihteli 0,7 %:sta -14,7 %:iin.

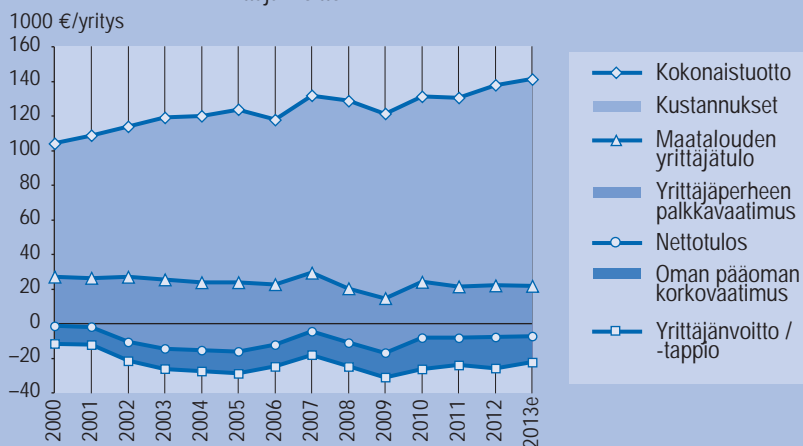
Vakavaraisuus

Maatalous- ja puutarhayritysten pääoma oli vuonna 2012 keskimäärin 422 100 euroa, josta omaa pääomaa oli 318 400 euroa eli 75 %. Yrityskoon kasvu on lisännyt tarvittavan pääoman määrää. Yrityskohtainen pääoma on nyt 1,4 kertaa suurempi kuin vuonna 2005. Investointien rahoitus nojaa pitkälti vieraaseen pääomaan ja investointivastuksiin. Velkojen määrä on kasvanut lähes pääoman kasvua vastaavasti, mutta vauhti on viime vuosina selvästi hidastunut. Vakavaraisuus on pysynyt hyvänä samalla kun suhteellinen velkaantuneisuus on kääntynyt laskuun.

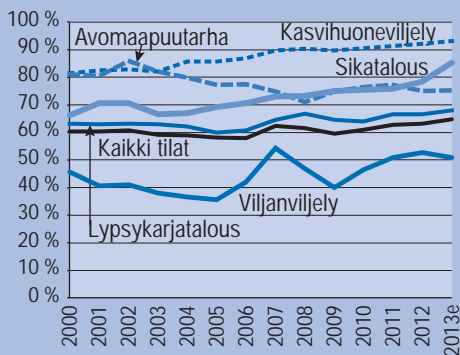
Yritysten koko pääomasta on omaa pääomaa keskimäärin 75 %. Omavaraisuusaste oli korkein viljailoilla 85 % ja alhaisin kasvihuoneyrityksissä 38 %. Pääoma- ja velkamäärät olivat keskimääräistä suurempia siipikarja- ja sikatiloilla, velkaa on eniten kasvihuoneyrityksissä.

Velkojen suhde tuottoihin eli suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi 2000-luvun alun 60 %:sta 83 %:iin vuonna 2009. Sen jälkeen velkaantuneisuus on kääntynyt laskuun, kun tuotot ovat kasvaneet velkojen kasvua nopeammin. Tunnusluku kertoo yritysten rahoitusriskistä, jota alhaalla pysyneet lainakorot ovat toisaalta helpottaneet.

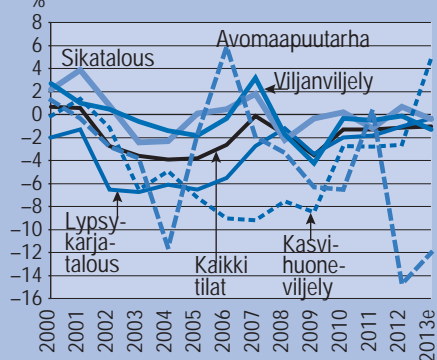
Yrittäjänvoitto

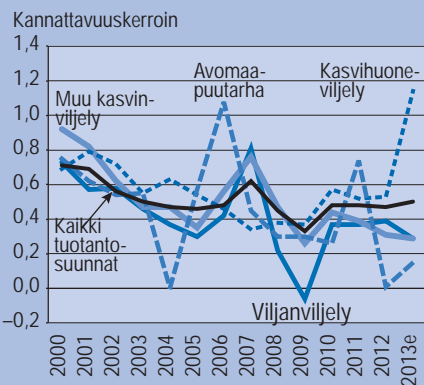
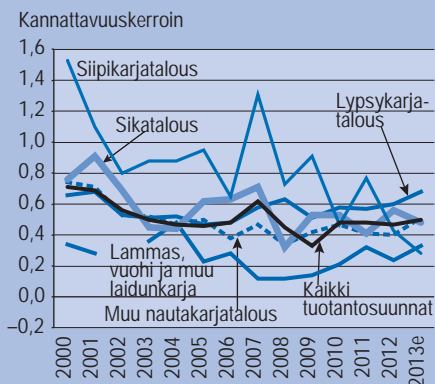
Myyntituotot kokonaistuotosta

Kokonaispääoman tuottoprosentti

Kannattavuuskerroin tuotantosuunnittain

Maatalous- ja puutarhayritysten tulos- ja kannattavuuskehitys vuosina 2000–2013e.

Erot velkaisuudessa tilojen ja tuotantosuuntien välillä ovat suuria. Velkaantuneisuus on korkein muilla nautakarjajaloilla (88 %) ja alhaisin sikajaloilla (54 %). Vajaalla 10 %:lla tiloista velkojen määrä on yli kaksinkertainen tuloihin verrattuna.

Taseessa omaisuuserät on arvostettu käypiin arvoihin eikä investointiavustuksia tai käytettyjä varauksia ole vähennetty omaisuusarvoista. Investointiavustuksilla hankitun käyttöomaisuuden arvo sisältyy kokonaan poistopohjaan ja avustukset jakotetaan tuotoiksi vastaavien omaisuuserien poistojen tahdissa. Näin tilinpäätöksistä lasketut tunnusluvut antavat oikean kuvan sekä yritysten pääoman määrästä että vakavaraisuudesta ja kannattavuudesta.

Maksuvalmius

Maa- ja puutarhatalouden maksuvalmiuden tarkastelu perustuu kassavirtalaskelmiin. Kassatulot kasvoivat 7 % vuonna 2012 keskimäärin 131 600 euroon. Tukien osuus tuloista oli 38 %. Lyhytvaikutteiset tuotannon menot kasvoivat 88 900 euroon eli 10 % edellisvuodesta. Näiden erotuksena toimintajäämäksi jäi 42 700 euroa, mikä on 1 % edellisvuotta enemmän.

Rahoitusjäämä pieneni 2 %:lla 33 500 euroon, kun rahoitusmenoihin ja verojen maksuun meni rahaa edellisvuotta enemmän. Rahoitusjäämä on tulorahoitusta, joka on käytettävissä investointeihin, lainojen lyhennyksiin ja yksityistalouden menoihin.

Investointeihin käytettiin rahaa nettomääräisesti 22 700 euroa yritystä kohti eli 9 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Investointien määrä on ollut viime vuosina samalla tasolla. Uusien lainojen nostot kasvoivat 10 % ja lainojen lyhennykset 5 %, joten lainojen nettomuutos kasvoi.

Kassan ylijäämä pieneni 8 %, keskimäärin 14 700 euroon yritystä kohti. Tämä summa jäi maa- ja puutarhatalouden yritystoiminnasta käytettäväksi yrittäjäperheen yksityiseen kulutukseen.

MTT:n tulos- ja kannattavuusennuste

Tässä esitetyt vuotta 2013 koskevat tulos- ja kannattavuusluvut perustuvat kirjanpitoaineistosta laskettuihin yrityskohtaisiin ennusteisiin. Niissä on otettu huomioon tuote- ja panoshintojen ja tukien muutokset sekä alueittaiset kasvien keskisatojen muutokset. Maatalouden tuet ovat ennusteessa vuoden 2013 toteutuneita tukia. Yrityskoon, tuotanto- ja panosrakenteen on oletettu pysyvän samana kuin edellisvuonna, joten laskentamalli ei ota huomioon ennustevuonna tapahtunutta tuottavuuskehityksen vaikutusta tuloksiin.

Yrityskohtaiset ennusteet on painotettu alueittain, tuotantosuunnittain ja kokoluokittain kuvaamaan noin 37 800 suurimman maatalous- ja puutarhayrityksen keskiarvotuloksia. Painotuksessa on käytetty MMM:n Tiken rakennetilaston mukaista yritysrakennetta, minkä ansiosta rakennemuutoksen vaikutus tulee otettua ennusteessa huomioon.

Ennustevuoden painotusaineisto perustuu kannattavuuskirjanpidon rakenne-ennustemallin tuloksiin. Ennuste lasketaan regressioanalyysillä aikajänteen 1998–2012 perusteella. Tilamäärä alenee kun tuotannosta luopuu pääosin pienempiä yrityksiä, jolloin vuoden 2013 ennusteessa suuremmat kirjanpitotilat saavat suuremmat painokertoimet. Näin rakenne- ja tuottavuuskehitys tulee otettua huomioon tulosenusteissa.

Vuoden 2013 ennakkotulokset

Vuoden 2013 ennakkotuloksissa yritysten kokonaistuotto kasvoi 4 % yltäen 142 100 euroon. Myyntituotot nousivat 85 600 euroon, mikä on 6 % enemmän kuin vuonna 2012. Viljan hintojen lasku pudotti viljatuottoja noin 8 %. Tukien määrä aleni hieman 50 800 euroon yritystä kohti. Panoshintojen nousu jäi viime vuonna pariin prosenttiin, mikä hillitsi kustannusten nousua. Kustannukset ilman

palkka- ja korkovaatimusta nousivat 5 % edellisvuodesta. Kustannuksia nostivat eniten lannoite- ja viljelykulut sekä ostorehujen kustannukset.

Yritysten tulokset paranivat hieman vuodesta 2012. Yrittäjätulo pysyi lähes ennallaan, mutta kannattavuuskerroin nousi 0,47:stä 0,50:een. Oman pääoman laskentakoron alentuminen laski korkovaatimusta. Kun yrittäjätulosta vähennetään omasta työstä ja pääomasta aiheutuneet 44 100 euron kustannukset, saadaan yrittäjänvoitoksi -22 100 euroa. Tappio pieneni 3 200 euroa.

Kannattavuus heikkeni eniten viljailuilla ja sika- ja siipikarjailuilla. Tuottajahintojen lasku painoi näiden kannattavuutta vaikka kustannusten kasvu hidastui selvästi. Muilla nautakarjailuilla ja puutarhatuotannossa tulokset paranivat edellisvuodesta. Sikatilojen kannattavuus kääntyi uudelleen laskuun. Lypsykarjailojen yritystulo nousi lähes viidenneksen ja kannattavuuden parantuminen jatkui. Maidon hinta on pysynyt hyvänä ja kustannusten kasvu kohtuullisena. Ennuste laskee mukaan myös yritys rakenteen kehityksen, mikä on lypsykarjataloudessa ripeää.

Sika- ja lihakarjailojen kannattavuus on ollut heikko viime vuosina. Sian- ja naudanlihan hintojen vahvistuminen parin viime vuoden aikana on hieman helpottanut tilannetta. Viljan hintojen lasku vähentää painetta rehukustannusten osalta, mutta muuten kustannukset jatkavat nousuaan. Muiden nautakarjailojen yrittäjätulo ja kannattavuus paranivat, mutta sikatilojen tulokset heikkenivät selvästi viime vuonna. Sianlihan ja rehun hintasuhde on edelleen huono, vaikka viljan hinta on laskenut. Vuoden 2012 keskimääräistä hieman parempi tulos näyttää sikatiloilla jäävän tilapäiseksi.

Ennusteessa laskettu kannattavuuskerroin oli lypsykarjailuilla 0,68, muilla nautakarjailuilla 0,51, sikatiloilla 0,48, siipikarjailuilla 0,28, avomaapuutarhoilla 0,15, kasvihuoneyrityksillä 1,14, viljailuilla ja muilla kasvinviljelytiluilla 0,29.

EU-typologia ja painotus

Kannattavuuskirjanpidon tuloksissa yritysten tuotantosuunnat ja kokoluokat määritetään ns. EU:n maatilatypologian avulla. Typologia uudistettiin vuonna 2010, jolloin siirryttiin luokittelun perustana olleista standardikatteista (SGM) tuotteiden tuottoihin perustuvaan luokitteluun (SO = standard output). Luokittelu perustuu maakunnittain (NUTS3-alue) lasketuihin kasvi- ja eläin kohtaisiin tuottoihin. Tuotot muodostuvat alueen keskisatojen, eläintuotosten ja hintojen perusteella.

Yrityksen tuotantosuuntaa ja kokoluokkaa määritettäessä viljelykasvien viljelypinta-alat ja kotieläin keskieläinmäärät kerrotaan niiden alueittaisilla standardituotoilla. Tulojen summana saadaan yrityksen taloudellinen koko euroina. Tuotantosuunta määräytyy sen mukaan, mistä tuotteista yrityksen standardituotto muodostuu.

Tulosten laskennan painotuksessa käytetään Tiken maatilojen rakennetilaston tietoja. Lammas-, vuohi- ja muu laidunkarja -tuotantosuunnan laskentaa tarkennettiin siten, että kirjanpitoiloja painottavasta tilajoukosta jätettiin pois ravi- ja ratsastustallit. Tämä paransi olennaisesti lammas- ja vuohitilojen tulosten edustavuutta. Taloustohtorissa ja tässä esitetyt tulokset on laskettu uuden typologian ja painotuksen mukaan koko tarkastelujaksolta.

Maa- ja puutarhatalouden tulokset Taloustohtorista

Maa- ja puutarhatalouden sekä porotalouden tulokset ovat nähtävissä Taloustohtorin verkkopalveluissa. Palveluista on saatavissa mm. eri tuotantosuuntia ja tilakokoja edustavien yritysten keskiarvotulokset käyttäjän valitsemia alueluokituksia käyttäen vuodesta 1998 lähtien. Taloustohtorin esittämät tulokset lasketaan kirjanpitoilojen luvuista painotettuina, jolloin tulokset ovat yleistettävissä kuvaamaan tarkasteltavan alueen keskiarvotuloksia.

Maitolitrان tuotantokustannuksen tunteminen auttaa kehittämään kannattavuutta

Arto Latukka ja Marja Vilja

Tuotantokustannuksella tarkoitetaan tuotteen tuottamisesta aiheutuvaa kustannusta. Kun se jaetaan tuotantomäärällä, saadaan yksikkökustannus. Sen tuntemisesta on hyötyä esimerkiksi silloin, jos tuottaja pääsee hinnoittelemaan tuotteen. Hinnan pitää olla markkinoilla kilpailukykyinen, mutta samalla mahdollisimman korkea, että se yhdessä tukien kanssa kattaisi edes pääosin tuotteesta aiheutuneet yksikkökustannukset.

Laskentajärjestelmä

MTT:ssä on kehitetty 77 eri maataloustuotteen yksikkökustannukset tuottava laskentajärjestelmä. Se määrittää yksikkökustannukset MTT:n kannattavuuskirjanpitotiloilta tilakohtaisesti ja tuloksista painotetaan alueittain, tuotantosuunnittain ja tilakokoluokittain yleistettävät keskiarvotulokset. Tulosraporteissa tarjotaan tuotantokustannusten, tuotantomäärien ja niiden suhteena laskettavien yksikkökustannusten lisäksi myös kunkin tuotteen yksikkökustannusrakenne.

Järjestelmä kohdentaa kirjanpitotiloittain maksimissaan 540 kustannuserää suoraan viljelykasveille ja tuotantoeläimille, kaikkiaan 77 eri tuotteelle. Järjestelmässä on mukana kaikki keskeiset maatalous- ja puutarhatuotteet. Kustannuseriin sisältyvät erillisinä muuttuvat panokset (15 kpl), eläinten hankintakustannukset (25 kpl), ostetut rehut (46 kpl), tilalla tuotetut välituotteet jaoteltuina raaka-ainetuotteen ja käyttökohteen mukaan (229 kpl) sekä maatalouden sekä puutarhatalouden koneet ja rakennukset, molemmissa 100 eri erää. Kustannuserät on jaettu tuotteittain tuotemäärillä, jolloin kukin 540 kustannuserää on siis laskettu tuoteyksikköä kohti. Nämä kustannuserät summataan järjestelmäraporteissa 24 eri kustannuserään, jolloin näiden perusteella voidaan tarkastella yksikkökustannusten rakennetta. Tuotteiden yksikkökustannukset saadaan näiden erien summana.

Kustannuserien kohdentamisessa tuotteille on käytetty pohjana ProAgrian mallilaskelmia. Näistä haetaan suhteita, joilla panokset kohdennetaan tuotteille. Kustannukset tulevat yritysten omista taloustiedoista. Järjestelmä on kehitetty lisäksi siten, että kohdentamissuhteissakin voidaan hyödyntää tilakohtaista tietoa panoskäytöstä eri tuotteille. Välituotteiden, kuten rehujen ja hiehojen, yksikkökustannukset lasketaan tilan tuotantoon perustuen, ja niillä hinnoitellaan välituotekäyttö, jonka kustannus sisältyy lopputuotteen eli esimerkiksi maidon kustannuksiin.

Maidon yksikkökustannus

Maitotiloilla maitolitrان yksikkökustannus oli keskimäärin 0,81 euroa vuonna 2012. Tulokset on esitetty tilakokoluokittain. Tilakokoa kuvaa konkreettisesti kunkin luokan keskilehmämäärä. Keskimäärin tiloilla oli 32 lehmää.

Suurimpiin kustannuseriin keskittymällä pystytään parhaiten alentamaan yksikkökustannusta ja kehittämään kannattavuutta ja kilpailukykyä. Työkustannus on 16,8 senttiä maitolitraa kohti. Se sisältää pelkästään kotieläintöihin käytetyn yrittäjäperheen työn ja palkkatyön. Esimerkiksi rehuntuotannon työkustannus sisältyy kunkin rehun

omiin tuotantokustannuksiin. Nämä työkustannukset ja muutkin rehuntuotannosta aiheutuvat kustannukset huomioon ottaen saadaan kunkin rehun yksikkökustannukset, joilla hinnoitellaan rehukäyttö. Keskimäärin lehmille käytetyistä omista rehuista aiheutuva kustannus oli 17,4 senttiä maitolitraa kohti. Ostorehujen osuus maidon yksikkökustannuksesta oli puolestaan noin 9 senttiä.

Ostoläimistä ja hiehojen kasvatuksesta aiheutuva uudistuskustannus oli 9,1 senttiä maitolitraa kohti. Tämä erä sisältää niin ikään myös hiehon hoitotyöstä ja rehuista aiheutuvat kustannukset. Rakennuksista ja koneista aiheutuvien poisto- ja korkokulujen osuus on 8,7 senttiä sekä näiden korjauskulut 4,4 senttiä. Polttoaine-, sähkö- ja lämmityskulujen osuus oli 3,0 senttiä ja vakuutus, vuokrat ja muut menot noin 8 senttiä. Rehuntuotantoon ja muuhun kasvintuotantoon liittyviä kuluja ei kohdenneta suoraan maidolle, vaan ne kohdentuvat rehukäytön kautta.

Suurilla tiloilla alhaiset työkustannukset

Maitoliträn yksikkökustannus vaihteli 8 lehmän tilakokoluokan 1,29 eurosta 139 lehmän tilakokoluokan 68 senttiin. Tilakoon kasvaessa erityisesti työkustannukset alenevat merkittävästi, 8 lehmän tilan 43 sentistä 139 lehmän tilan noin 9 senttiin. Myös omien rehujen tuotantokustannukset alenevat lähes puoleen. Rakennusten poistot ja korot kasvavat, mutta kuitenkin vain muutamia senttejä maitolitraa kohti.

Yksikkökustannukset olivat A-tukialueella hivenen muuta maata alhaisemmat, 0,77 euroa maitolitralla ja C4-tukialueella puolestaan selvästi korkeammat, 1,01 euroa maitolitralla. Tilakoko on kuitenkin A-alueella muuta maata suurempi ja C4-tukialueella puolestaan selvästi pienempi. Tämä osaltaan selittää tukialueittaisia yksikkökustannuseroja. Lehmää kohti laskettuna tuotantokustannukset olivat Suomessa keskimäärin vuonna 2012 noin 6 680 euroa vuodessa.

Yksikkökustannustulokset tullaan tarjoamaan MTT:n Taloustohtori -sivustolla (www.mtt.fi/taloustohtori) omassa verkkopalvelussa vaihteittain yleisimmistä maataloustuotteista alkaen. Ensimmäisenä julkistetaan maidon ja keskeisten viljojen yksikkökustannustulokset. Tulokset lasketaan taannehtivasti viimeisen 10 vuoden ajalta, jolloin päästään tarkastelemaan yksikkökustannusten kehitystä.

Maidon tuotantokustannukset maitolitraa kohti eri tilakokoluokissa vuonna 2012.

Lypsykarjatilaja edustettuna	8 980	760	3 350	3 870	860	130
Lehämäärä keskimäärin	32	8	17	35	78	139
	keskiarvo					
Tuotantokustannus, € / yritys	214 994	85 237	124 528	236 792	493 775	798 446
Tuotantomäärä, litraa	266 584	66 283	139 941	294 917	668 481	1 172 325
Yksikkökustannus, € / litra	0,81	1,29	0,89	0,80	0,74	0,68
Ostorehut, snt / ltr	9,1	10,5	8,6	8,9	9,7	9,2
Omat rehut, snt / ltr	17,4	25,9	19,7	18,1	14,4	13,4
Muut kotieläinmenot, snt / ltr	3,6	3,9	3,9	3,7	3,2	3,3
Eläinten kasvatusta ja ostot, snt / ltr	9,2	13,3	8,5	9,0	10,1	8,7
Polttoaine, sähkö, lämmitys, snt / ltr	3,0	3,9	3,2	3,1	2,9	2,5
Rakennus- ja konekorjaus, snt / ltr	4,4	5,3	4,0	4,1	4,9	6,0
Vakuutus, vuokrat, muut menot, snt/ltr	8,0	14,8	9,8	8,0	6,5	6,4
Työkustannus, snt / ltr	16,8	43,2	25,2	16,6	10,1	8,7
Koneiden poistot ja korot, snt / ltr	4,4	4,9	3,8	4,3	5,3	3,8
Rakennusten poistot ja korot, snt / ltr	4,3	2,4	1,8	4,2	6,3	5,7

4.2. Suomen maa- ja puutarhatalouden talouskehitys

Suomen maa- ja puutarhatalouden tuotto- ja kustannuserien sekä varallisuuden kehittymistä kokonaistasolla seurataan MTT:ssä maatalouden kokonaislaskenta-järjestelmällä. Siinä Suomen maa- ja puutarhataloutta kuvaavat kokonaistulokset lasketaan yrityskohtaisesta kannattavuuskirjanpitoaineistosta painottamalla ja summaamalla.

Toteutuneiden tulosten lisäksi laskeaan ennusteet vuodelle 2013, jotka perustuvat kannattavuuskirjanpidon ennustejärjestelmällä tehtyihin yrityskohtaisiin ennusteisiin (ks. luku 4.1). Jatkuvasti päivitettävät ennustetulokset ovat nähtävissä MTT:n taloustohtori -sivuston maatalouden kokonaislaskenta -verkkopalvelussa (www.mtt.fi/taloustohtori/kokonaislaskenta).

Tuloskehitys

Maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotto on ennusteen mukaan vuonna 2013 noin 5,6 mrd. euroa. Tuotantokustannukset ovat noin 6,7 mrd. euroa. Kokonaistuotteiden ja tuotantokustannusten erotuk-

senä saatava absoluuttista kannattavuutta kuvaava yrittäjänvoitto oli negatiivinen, -1,1 mrd. euroa.

Kun yrittäjäperheen työstä ja omasta pääomasta aiheutuvat kustannukset jätetään pois tuotantokustannuksista, saadaan näille panoksille katteeksi jäävä yrittäjätulo. Ennuste yrittäjätulosta vuodelle 2013 on 733 milj. euroa, joka on 4 % heikompi kuin vuonna 2012. Vuoden 2007 ennustetasosta jäätiin 25 %:ia, mutta toisaalta vuoden 2009 pohjanoteeraus ylitettiin 39 %:illa.

Yrittäjätulo vaihtelee vuodesta toiseen erityisesti kasvinviljelypainotteisilla tukialueilla. Esimerkiksi A-tukialueella vuoden 2013 yrittäjätuloennuste on 113 milj. euroa, kun yrittäjätulo vuonna 2009 oli 36 milj. euroa ja vuonna 2007 noin 195 milj. euroa.

Tuottoerittely

Maa- ja puutarhatalouden vuoden 2013 kokonaistuotto on ennusteen mukaan 5,6 mrd. euroa, josta 1,96 mrd. euroa eli 35 % tulee tukena. Tuet sisältävät myös aiempien vuosien investointiavustuksista vuodelle 2013 jaksottuvat erät, jotka jaksotetaan

Maa- ja puutarhatalouden talouskehitys (milj. euroa) sekä kannattavuuskerroin ja kokonaispääoman tuotto-%.

Vuosi	Tiloja edustettuna	Kokonais-tuotto	Tuotanto-kustannus	Yrittäjän-voitto	Yrittäjä-tulo	Yrittäjätulo vuoden 2013 hinnoin	Kannattavuus-kerroin	Kokonais-pääoman tuotto-%
2013e	53 608	5 614	6 724	-1 110	733	733	0,40	-2,4
2012	56 793	5 577	6 848	-1 275	755	774	0,37	-2,5
2011	59 294	5 427	6 601	-1 167	813	864	0,41	-2,3
2010	60 550	5 316	6 605	-1 286	877	971	0,41	-2,8
2009	62 139	5 076	6 555	-1 479	527	629	0,26	-4,7
2008	63 607	5 240	6 603	-1 359	632	772	0,32	-3,8
2007	64 885	5 190	6 225	-1 030	978	1 195	0,49	-2,1
2006	67 310	4 740	5 970	-1 225	763	966	0,38	-4,1
2005	67 583	4 729	6 021	-1 291	808	1 023	0,39	-5,0
2004	70 196	4 635	5 940	-1 304	800	1 024	0,38	-5,2
2003	71 940	4 714	5 948	-1 234	900	1 136	0,42	-4,9
2002	73 407	4 787	5 877	-1 088	1 035	1 309	0,49	-4,0

tuotoiksi samalla tahdilla kuin ko. omaisuusosista lasketaan poistoja. Myynti- ja muiden tuottojen määrä on yhteensä 3,66 mrd. euroa vuonna 2013.

Kotieläintuottojen osuus kokonaistuotosta on 37 % ja kasvinviljelytuottojen 12 %. Kasvinviljelytuotto ei kuitenkaan sisällä välituotteita, esimerkiksi rehuja. Ne tuloutuvat vasta kotieläintuotteita myytäessä.

Puutarhatuoton osuus on 10 % kokonaistuotosta. Tämä sisältää myös välitettyjen tuotteiden myyntituloja. Niin kasvinviljely-, kotieläin- kuin puutarhatuottoihin hinnoitellaan myös maatalous -toimialan ulkopuolelle luovutetut ja yrittäjäperheen omaan käyttöön otetut tuotteet.

Tuloslaskennassa tulo- ja menoerät sekä tuet kohdennetaan suoriteperiaatteen mukaisesti tuotoiksi ja kustannuksiksi sille vuodelle, jolla tuotanto on aikaansaatu. Vuosittaiset sato- ja tuotosvaihtelut sekä hintojen ja tukien muutokset heijastuvat näin välittömästi tarkasteluvuoden tulok-

siin. Myyntien tai tukimaksatusten siirtyminen seuraavalle tilivuodelle ei vaikuta tuloksiin.

Kustannuserittely

Maa- ja puutarhatalouden tuotantokustannukset olivat vuoden 2013 ennusteen mukaan noin 6,7 mrd. euroa. Tämän tarkastelun kustannusryhmittelyssä suurin kustannuserä on 2,2 mrd. euron tarvikekustannukset, jotka muodostavat 32 % tuotantokustannuksesta. Poistokustannukset 0,95 mrd. euroa, muodostavat noin 14 % tuotantokustannuksesta.

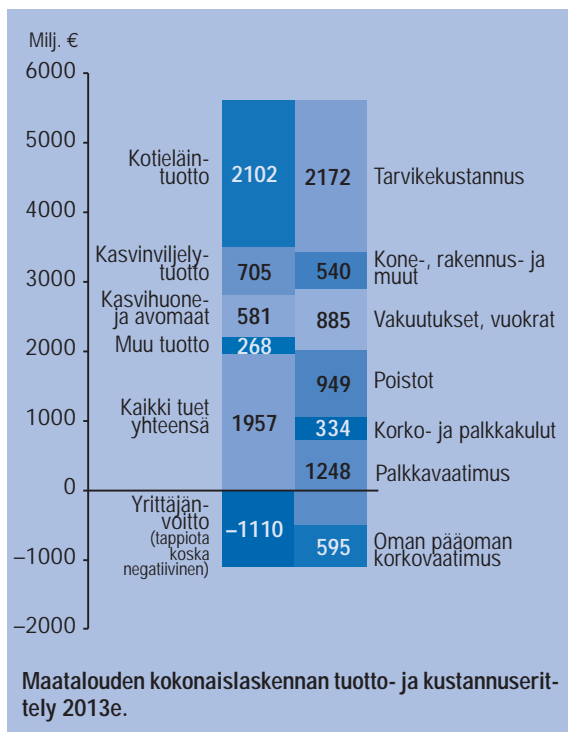
Yrittäjäperheen omasta työpanoksesta 14,9 euron tuntipalkkavaatimuksella laskettu palkkakustannus oli noin 1,25 mrd. euroa eli vajaat 19 %:ia tuotantokustannuksesta. Tämän suuruinen kustannuserä yrittäjälle aiheutuisi, mikäli hän teettäisi työt palkkatyönä. Palkkavaatimuskustannus on ainoa kustannuserä, joka on alentunut vuodesta toiseen. Tämä selittyy työtuntimäärän alenemisella.

Kannattavuuskirjanpidossa tilivuonna 2010 käyttöön otetun uudistuksen myötä oman pääoman korkovaatimus -kustannus laskettiin kirjanpitoiltojen yrityskohtaiseen riskiin perustuvan korkoprosentin mukaisesti (ks. luku 4.1). Kaikkien yritysten keskimääräinen korkoprosentti oli noin 4,7 prosenttia, minkä mukainen korkokustannus on vuoden 2013 ennusteessa 595 milj. euroa.

Tarkempi erittely kustannuserien ja myös tuottoerien kehityksestä on sivulla 92.

Kannattavuuskehitys

Vuoden 2013 noin 733 milj. euron yrittäjätulon tulisi kattaa yrittäjäperheen omasta työstä ja pääomasta aiheutuvat kustannukset. Yrittäjäperheen työtuoneista 14,9 euron

tuntihinnalla aiheutuu 1,25 mrd. euron palkkakustannus sekä noin 13,2 mrd. euron omasta pääomasta 595 milj. euron korkokustannus.

Kannattavuuskerroin 0,4 saadaan, kun yrittäjätulo jaetaan palkka- ja korkovaatimuskustannusten summalla. Yrittäjätulo siis kattaa 40 %:ia palkka- ja korkovaatimuskustannuksesta. Tasoltaan Suomen koko maatalouden kannattavuuskerroin on ollut vuosittain noin 0,1 yksikköä alhaisempi kuin kannattavuuskirjanpitoluosten Suomen 39 000 suurimman tilan keskiarvokannattavuus.

Mikäli 733 milj. euron yrittäjätulosta vähennetään täysimääräisenä 1,25 mrd. euron tuntipalkkavaatimus, jää omalle pääomalle negatiivinen korvaus ja oman pääoman tuottoprosentti painuu negatiiviseksi, -4 prosentin tasolle. Kokonaispääoman tuottoprosentti oli myös negatiivinen, -2,4 %.

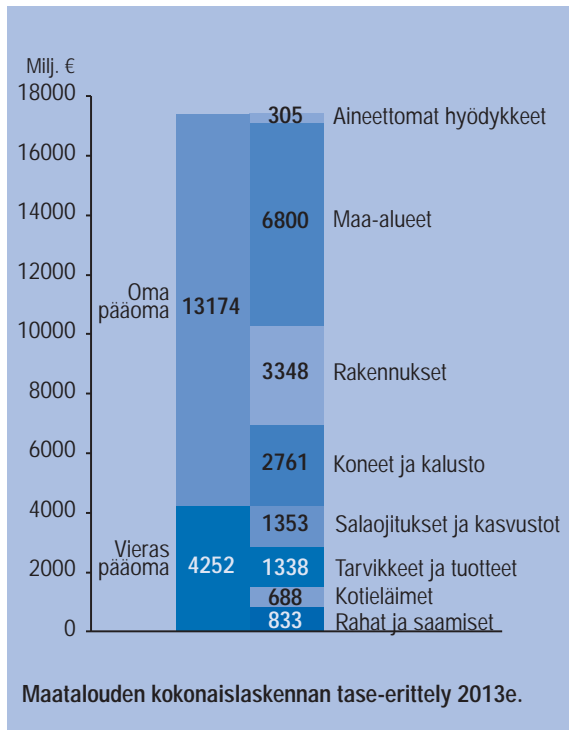
Vakavaraisuuskehitys

Maa- ja puutarhatalouteen sitoutunut pääoma on 17,4 mrd. euroa tilivuoden 2013 lopussa. Omaisuuserät on arvostettu käypiin arvoihin eikä investointiavustuksia tai käytettyjä varauksia vähennetä omaisuusarvoista. Investointiavustuksilla hankitusta käyttöomaisuudesta lasketaan poistokustannus ja avustukset jaksotetaan poistojen tahdissa tuloslaskelmassa tuotoiksi.

Kokonaispääomasta on yrittäjän omaa pääomaa 13,2 mrd. euroa ja sen osuus yritysten koko pääomasta oli keskimäärin 76 %. Vierasta pääomaa oli vuoden 2013 lopussa noin 4,3 mrd. euroa. Yrittäjäperheen mahdolliset velat metsätaloudesta, muusta yritystoiminnasta ja yksityistaloudesta eivät sisälly maatalouden velkoihin. Maatalouden velkojen suhde kokonais-tuottoon eli suhteellinen velkaisuus oli niin ikään 76 %:ia.

Luokittelu- ja painotusjärjestelmä

Kokonaislaskennassa koko maan tulokset saadaan laskemalla kannattavuuskirjanpitoluokkien tulokset yhteen. Koska koko maassa maatalousyrityksiä on 55 000 kappaletta, otetaan kunkin 900 kirjanpitoluokan mukaan kokonaissummaan monta kertaa kullekin kirjanpitoluokalle määrätyn painokertoimen mukaisesti. Painokertoimet määrätään koko maan tiloille kerralla siten, että tuotantosuuntien, tilakokoluokkien ja tukialueiden painottamalla lasketut tilamäärät vastaavat todellisia tilamääriä, ja että lisäksi tukialueiden painottamalla lasketut viljelyalat vastaavat todellisia kokonaisviljelyaloja. Sekä tätä tilojen luokittelujärjestelmää että myös painokertoimien laskentamenetelmää uudistettiin vuonna 2014 entistä tarkemmaksi ja tämä muutos vietiin taannehtivasti koko 2000-luvulle tuloskehityksen vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi.

5. MAATALOUS JA YMPÄRISTÖ

5.1. Maatalouden ympäristövaikutukset

Maataloudella on merkittävä rooli ruoantuotannon ohessa monimuotoisuuden ylläpitäjänä sekä maaseutumaiseman ja virkistyspalveluiden tarjoajana. Myönteisten vaikutustensa lisäksi maatalous aiheuttaa kuitenkin myös haitallisia ympäristövaikutuksia, jotka kohdistuvat maaperään, vesistöihin ja ilmakehään. Vesistöjen rehevöitymisen ehkäiseminen on tutkimusten mukaan suomalaisista erityisen tärkeää.

Maaperä

Maaperän laadulla, viljelyominaisuuksilla ja viljelykierrolla on keskeinen merkitys pellon ympäristökuormituksessa. Suomalaisessa viljelymaassa ei ole raskasmetalleja, sen fosforipitoisuus on keskimäärin tyydyttävä, happamuus on lisääntymässä, ja orgaanisen aineksen pitoisuus on laskusuunnassa.

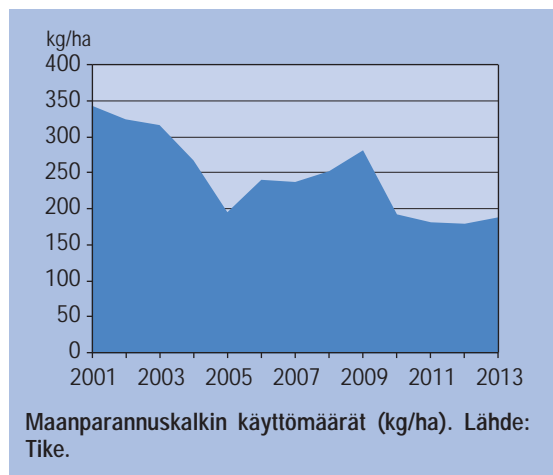
Viljelymaan fosforipitoisuus on sekä peltojen tuottokyvyn että ympäristökuormituksen mittari. Suomessa peltojen fosforipitoisuudet ovat nousseet aina näihin päiviin saakka, vaikka fosforilannoitusta on vähennetty tuntuvasti mm. ympäristötukijärjestelmän lannoiterajoittein. Tällä hetkellä ostolannoitteiden mukana tuleva vuotuinen fosforilisäys on alle 6 kg/ha, joka on vain noin yksi neljäsosa vuoden 1995 määrästä. Karjanlannan mukana pelloille tuleva fosforimäärä (n. 8 kg/ha) on suurempi kuin ostolannoitteiden sisältämä fosforimäärä, eikä siinä ole tapahtunut olennaista pienenemistä EU-jäsenyyden aikana.

Tutkimusten mukaan kokonaisfosforilannoitusta (ostolannoitteet + karjanlanta) voitaisiin edelleen jonkin verran vähentää satotasojen pientymättä kaikkein fosforiköyhim-

piä peltolohkoja lukuun ottamatta. Peltojen fosforitaseen kääntäminen negatiiviseksi on tämänhetkisen tiedon valossa tehokain keino hillitä vesistöjen fosforikuormitusta pysyvästi.

Maan rakenne vaikuttaa osaltaan peltoviljelyn aiheuttamaan vesistökuormitukseen. Maan tiivistyminen huonontaa maan vedenläpäisevyyttä sekä lisää ravinteiden pintahuuhtoutumisen ja eroosion riskiä. Se huonontaa myös kasvien ravinteiden ottoa, mikä alentaa lannoitteiden hyväksikäyttöastetta. Maan vedenläpäisevyyden huonontuessa myös kasvihuonekaasujen vapautuminen voi lisääntyä.

Suomen pinta-alasta vain noin 7 % on peltomaata. Peltomaan omistussuhteilla on keskeinen vaikutus maan pitkän aikavälin tuotto-ominaisuuteen. Tutkimusten mukaan perusparannuksia tehdään merkittävästi vähemmän vuokrapelloilla kuin viljelijän omistuksessa olevilla pelloilla. Esimerkiksi käytetyn maanparannuskalkin määrä on pellonvuokrauksen lisääntyttyä vähentynyt puoleen siitä, mitä se oli ennen EU-jäsenyyttä. Maanparannuskalkin keskimääräinen käyttömäärä on laskenut alle 200 kg:aan/ha/vuosi, joka ei riitä ylläpitämään pellon tuottokykyä.

Maatalouden vesistökuormitus

Ravinteita huuhtoutuu pelloilta ojiin, jokiin, järviin ja meriin, joissa ne aiheuttavat vesistöjen rehevöitymistä. Rehevöityminen ilmenee muun muassa veden samenemisena, levien lisääntymisenä sekä kesäisinä sinilevien massaesiintymisinä. Vaikka hehtaarikohtaisia ravinteiden käyttömääriä on saatu vähennettyä merkittävästi, vesien rehevöityminen on jatkunut eikä vesien tilassa ole tapahtunut mittauksin havaittavaa parantumista.

Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan noin 50 % vesistöjen typpikuormituksesta ja 60 % fosforikuormituksesta on peräisin maataloudesta. Suomen maatalouden osuus Itämeren koko ravinnekuormituksesta on 3,8 % fosforista ja 3,7 % typestä. Saaristomeren ja rannikkovesiemme kuormituksesta maatalouden osuus on huomattavasti suurempi.

Vesistökuormitusta aiheuttavat sekä peltoviljely että kotieläintuotanto. Kotieläintuotannon keskittymisen seurauksena lannan tuotanto on monilla paikkakunnilla liian suuri käytettävissä olevaan peltoalaan ja viljeltävien kasvien tarpeisiin nähden. Varsinkin lannan sisältämästä fosforista on tullut ongelma.

Torjunta-aineiden käyttö

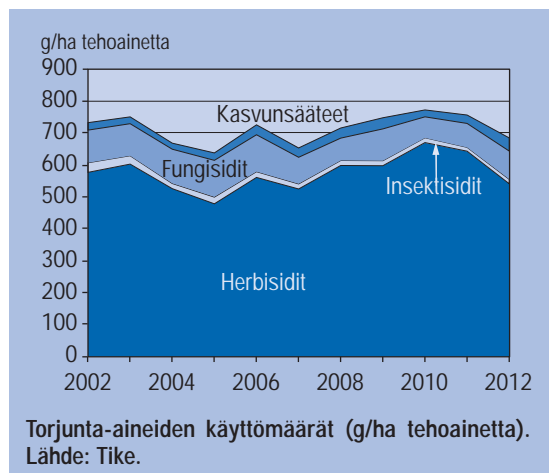
Torjunta-aineiden käyttömäärät ovat kasvaneet Suomessa koko EU-jäsenyyden ajan. Suurin osa käytetyistä torjunta-aineista on rikkakasvien torjuntaan käytettyjä valmisteita. Tärkein syy rikkakasvien torjunta-aineiden käytön lisääntymiseen on yksipuolisen viljanviljelyn lisääntyminen ja suorakylvön yleistyminen. Lisäksi pienannosaineista on siirrytty käyttämään suurempia annoksia edellyttäviä torjunta-aineita. Silti torjunta-aineiden käyttö Suomessa on edelleen melko maltillista muihin Euroopan maihin verrattuna.

Maatalouden päästöt ilmaan

Ilmastonmuutos asettaa haasteita myös Suomen maataloudelle. Sopeutumiseen tähtäävät toimenpiteet muuttavat lajien ja lajikkeiden voimasuhteita sekä eri viljelykasvien ja -menetelmien suhteellista kannattavuutta. Maatalous vaikuttaa myös itse ilmastonmuutokseen. Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt ovat noin 9 % maamme kokonaispäästöistä. Ne syntyvät pääasiassa nautaeläinten ruoansulatuksessa sekä turvemaiden orgaanisen aineksen ja kotieläinten lannan hajotessa.

Pienempiä päästölähteitä ovat typpilannoitus, peltojen kalkitus ja fossiilisten energialähteiden käyttö maataloudessa. Yhteistä kaikille maatalouden päästöille on se, että niitä on vaikea vähentää vaikuttamatta samalla ratkaisevasti maataloustuotannon määrään.

Päästökaupan ulkopuolisena sektorina Suomen maataloudelle on asetettu tavoitteeksi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 13 %:lla vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 päästömääriin verrattuna. Ympäristötuen toimenpiteiden avulla turvemaita on yritetty saada pois jatkuvasta viljanviljelmästä pitkäaikaiseen nurmiviljelyyn. Myös muilla maalajeilla pyritään entistä kevyempiin muokkaustapoihin tai ilman muokkausta tapahtuvaan viljelyyn.

Maatalousympäristön monimuotoisuus

Luonnon biologisella monimuotoisuudella tarkoitetaan lajien runsautta, elinympäristöjen monimuotoisuutta sekä lajien sisäistä perinnöllistä muuntelua. Monimuotoisuuden vähenemistä pidetään vakavana ympäristöongelmana, koska biologinen monimuotoisuus luo perustan elollisen luonnon toiminnalle. Biologinen monimuotoisuus on myös edellytys ekosysteemien kyvyllä sopeutua ympäristömuutoksiin, kuten ilmastomuutokseen.

Luonnon monimuotoisuuden lisäksi myös ekosysteemien toiminnan ja niiden tuottamien ekosysteemipalvelujen turvaamista pidetään tärkeänä. Ekosysteemipalvelut ovat ihmisten luonnosta saamia aineellisia ja aineettomia palveluja. Ne jaetaan tuotanto-, kulttuuri-, ylläpito- ja säätelypalveluihin. Luonnon monimuotoisuus muodostaa pohjan myös ekosysteemipalveluille.

Maataloustuotanto perustuu luonnon monimuotoisuuden hyödyntämiseen. Vastaavasti monet luonnonvaraiset kasvi- ja eläinlajit ovat vuosisatojen kuluessa sopeutuneet hyödyntämään ihmisen luomia maatalousympäristöjä.

Maatalouden biologista monimuotoisuutta lisäävä vaikutus oli suurimmillaan aikana, jolloin karjan rehu tuotettiin niityillä ja luonnonlaitumilla. 1950-luvulla alkanut tilakoon kasvu ja viljelyn panosintensiteetin lisääntyminen sekä tilakohtainen ja alueellinen erikoistuminen ovat heikentäneet maatalousympäristöjen monimuotoisuutta ja lisänneet uhanalaisten lajien ja luontotyyppien lukumäärää.

Joillekin maatalousympäristöjen lajeille maatalouden tuotantomenetelmien muutoksesta ja tehostumisesta seuranneet elinympäristömuutokset ovat olleet liian suuria ja nopeita, eivätkä ne ole pystyneet sopeutumaan muuttuneisiin olosuhteisiin. Erityisesti metsälaitumista, niityistä ja kedoista riippuvainen eliöstö on taantunut ja uhanalaistunut karjanlaidunnuksen ja kar-

jatilojen vähenemisen takia. Luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnin tulosten mukaan luontotyyppien lukumäärästä laskettu uhanalaisten luontotyyppien osuus oli suurin nimenomaan perinnebiotoopeilla, joista 93 % oli uhanalaisia.

Maatalouden ylläpitämissä elinympäristöissä elää kuitenkin edelleen runsaasti luonnonvaraisia kasvi- ja eläinlajeja, jotka hyötyvät maatalouden harjoittamisesta, peltojen avoimuudesta, karjanlaidunnuksesta sekä monista maatalouden ympäristötukeen ja ei-tuotannollisiin investointeihin liitetystä toimenpiteistä.

Peltoluonnon maisema- ja virkistysarvot

Maaseutu ja kaupunkien maaseutumaiset reuna-alueet peltoineen tarjoavat virkistysympäristön kansalaisille. Maatalousympäristöllä on merkitystä ulkoilukohteenä erityisesti niillä paikkakunnilla, joilla maatalousmaan suhteellinen osuus on suuri. Maatalousympäristöä käytetäänkin paljon lähivirkistykseen etenkin Etelä-Suomessa.

Suomalaisille aikuisille kertyy ulkoilukertoja kodin lähialueilla keskimäärin 170 vuodessa, joista noin 35 % kohdistuu maatalousympäristöön. Tämä tarkoittaa vuosittain yhteensä noin 230 miljoonaa ulkoilukertaa. Maatalousmaata käytetään lähilukoilun ohella virkistykseen tehtäessä yöpymisen sisältäviä matkoja. Luontomatkoja tehdään keskimäärin kahdeksan vuodessa, ja matkapäiviä kertyy keskimäärin 25. Suosituin kohde on vapaa-ajan asunto. Luontomatkoista noin neljäsosa kohdistuu alueille, joilla harjoitetaan metsätalouden ohella myös maataloutta. Vuosittaisina luontomatkapäivinä tämä tarkoittaa noin 10 miljoonaa matkapäivää maatalousympäristössä.

Koska maaseutumatkailusta toivotaan varteenotettavaa elinkeinoa maaseudulle, olisikin tärkeää miettiä kuinka maatalousympäristöä voitaisiin kehittää, jotta siitä saataisiin vetovoimatekijä maaseutumat-

kailukohteisiin. Maisema-arvoja ja ulkoilijoiden liikkumista maatalousmaalla voidaan edistää mm. maatalouden ympäristöohjelmalla. Maisema-arvoja ja ulkoilua tukevien viljelykäytäntöjen myötä myös jokamiehen oikeudella tapahtuvan ulkoilun tuottamat hyödyt kasvavat. Tutkimuksissa on osoitettu, että maatalousmaisan arvostusta nostaa erityisesti laiduntavien eläinten näkyminen maisemassa ja peltoaukeilla sijaitsevien talousrakennusten kunnostaminen. Molemmat maisematekijät ovat yhä harvinaisempia maatalouden tehossa ja tuotantomuotojen eriytyessä alueellisesti.

5.2. Maatalouden ympäristöohjaus

Vuonna 2015 alkavalla EU:n uudella ohjelmakaudella maatalouden ympäristönsuojelun perustason asettavat edelleen täydentävät ehdot, jotka muodostuvat hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista sekä lakisäateisistä hoitovaatimuksista. Ympäristönäkökulmasta keskeisintä maatalouspolitiikan uudistuksessa on maataloustuikien nykyistä vahvemman ympäristökytkennän esiintuominen ja tunnustaminen kaikkia eurooppalaisia viljelijöitä velvoittavaksi.

Suorasta tuesta 30 % kohdennetaan jatkossa ns. viherryttämistoimiin, jotka sisältävät ehtoja ekologisesta alasta, viljelyn monipuolistamisesta ja pysyvän nurmen säilyttämisestä. Käytännön toimenpiteenä viljelijöiden on jätettävä 5 % maatalousmaasta ekologisiksi alaksi, peltoviljelyä on monipuolistettava viljelemällä vähintään kolmea kasvia ja pysyvät nurmialueet tulee säilyttää siinä laajuudessa kuin niitä oli vuonna 2003. Luomutuotannon katsotaan täyttävän viherryttämisen ehdot, jolloin se on oikeutettu viherryttämistukeen ilman edellä lueteltuja toimenpiteitä.

Viherryttämisestä jätettiin lukuisia määriä kommentteja ja parannusehdotuksia, joita käsiteltiin niin komissiossa kuin parlamentissakin. Budjettikehyksestä päästiin yhteisymmärrykseen vasta vuoden 2013 lo-

pussa, joten maatalousuudistuksen aloitus siirtyi vuoden 2014 sijasta vuoden 2015 alkuun. Uudistus mahdollistaa ympäristöperusteisen korvauksen maksamisen yhteisen maatalouspolitiikan ykköspilarista, jolloin kakkospilarin maaseudun kehittämissuunnan kautta rahoitettava 'ympäristökorvaus' kohdennetaan Suomessakin jatkossa ympäristöherkimmille viljelyalueille.

Maatalouden ympäristötuki 2007–2013 ja sen jatko vuodelle 2014

Manner-Suomen maaseudun kehittämistä rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta ja kansallisin varoin seitsemän vuoden aikana julkisilla varoilla yhteensä noin 6,6 mrd. eurolla, josta kolmasosa on EU-rahaa. Ohjelmassa on neljä toimintalinjaa, joista toimintalinja 2 sisältää maatalouden ympäristötuet ja luonnonhaittakorvaukset sekä eituotannollisten investointien ja tuotantoeläinten hyvinvoinnin tuet. Toimintalinjan 2 osuus kokonaisrahoituksesta on noin 2,3 mrd. euroa.

Vuonna 2007 käyttöön otettu kolmas ympäristötukiohjelma on toimenpiteiltään hyvin samankaltainen kuin edellisinkin ohjelmat. Ohjelma koostuu perustuesta, lisätoimenpiteistä ja erityistuista. Perustoimenpiteiden lisäksi A- ja B-tukialueilla vaaditaan lisäksi 1–4 lisätoimenpidettä. C-tukialueella ei lisätoimenpiteitä tarvitse ottaa lainkaan ja enimmillään niitä saa valita kaksi. Suosituimpia lisätoimenpiteitä ovat olleet typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys eri muodoissaan sekä ravinnetaseiden laskenta.

Ympäristötukeen osallistuvien tilojen lukumäärä laski hieman edellisestä ohjelmakaudesta, mutta ympäristötuen piiriin tuli edelleen yli 95 % peltoalasta. Tuen keskeinen tavoite on ollut vesistökuormituksen vähentäminen. Suurin osa ympäristötukivarjoista käytetäänkin vesienpuhdistuslaitosten rahoittamiseen. Tuen merkitys monimuotoisuuden edistäjänä on kui-

tenkin sen rahoitusosuutta suurempi, sillä muutamat ensisijaisesti vesiensuojelua hyödyttävät toimenpiteet (kuten pientareet, suojakaistat, suojavyöhykkeet ja kosteikot) ylläpitävät myös monimuotoisuutta.

Ympäristötuen tehokkuutta on pyritty lisäämään uusilla tukitoimenpiteillä. Vuonna 2008 tukeen lisättiin lietelannan sijoittaminen peltoon-, turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely- ja ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen -toimenpiteet. Vapaaehtoinen luonnonhoitopelto-toimenpide kehitettiin korvaamaan tilatuen kesannointivelvoitteen poistumisesta johtuvia luonto- ja ympäristöarvojen menetyksiä vuonna 2009. Luonnonhoitopeltoja ovat monivuotiset nurmipellot ja monimuotoisuuspellot. Monimuotoisuuspellot jaetaan edelleen riista- ja maisemapeltoihin sekä niittykasvien siemenillä perustettuihin peltoihin. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) tietojen mukaan vuonna 2013 luonnonhoitopeltoja oli yhteensä 138 200 ha.

Vuonna 2010 erityistukiin tehtiin seuraavanlaiset muutokset: Monivaikutteisen kosteikon hoitosopimuksen solmiminen tuli mahdolliseksi myös Merenkurkkuun ja Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueilla. Pienialaisten (5–30 aarin suuruisen) arvokkaiden perinnebiotooppien kohdekohtainen hoitotuki nostettiin 200 euroon vuodessa, kun aiemmin vuotuinen tuki oli 135 €/kohde. Lisäksi erityistukisopimusten hyväksyttäviä enimmäiskustannuksia tarkistettiin (VNa 46/2010, Liite 2).

Vuonna 2010 ei-tuotannollisten investointien enimmäistukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen korotettiin 11 500 euroon ha:lta ja vaikutusalueetta laajennettiin Merenkurkkuun ja Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueille. Pienissä (0,3–0,5 ha:n) kosteikko-kohteissa investointituki on kiinteä: 3 226 €/kohde. Ei-tuotannollisten investointien tuki arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen porrastettiin perinnebiotooppien pinta-alan mukaan. Investointituen suuruus on 1 179 €/ha enin-

tään 3 ha:n kohteille, 910 €/ha yli 3 ha:n mutta enintään 10 ha:n kohteille ja 750 €/ha yli 10 ha:n kohteille.

Ei-tuotannollisten investointien tukia monivaikutteisen kosteikon perustamiseen ja arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen sekä erityistukia monivaikutteisen kosteikon hoitoon ja perinnebiotooppien hoitoon voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille, mikäli he toimivat Leader-toimintatavan mukaisesti.

Syysviljat hyväksyttiin täyttämään ympäristötuen kasvipeitteisyyssehtoa talvikaudesta 2010–2011 lähtien. Vuonna 2014 vanhoja ympäristötukisitoumuksia on mahdollista jatkaa yhdellä vuodella vanhoihin ehdoin. Uuden ohjelmakauden mukaisia ympäristökorvausitoumuksia tehdään vuodesta 2015 alkaen.

Arvioita ympäristötuen vaikutuksista

Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seuranta tutkimuksen (MYTVAS 3) vuonna 2010 julkaistusta väliraportista käy ilmi, että ravinnetaseilla mitattu maatalouden ravinnekuormituspotentiaali on ympäristötukikausien aikana jatkuvasti vähentynyt sekä fosforin että typen osalta ennen kaikkea keinolannoitteiden käytön vähentämisen ansiosta. Ravinnekuormituspotentiaalinen väheneminen ei kuitenkaan kaikilta osiltaan ole heijastunut maatalouden vesistökuormitukseen.

Typpikuormitus on kasvanut lähes kaikilla mallinuksessa mukana olevalla 22:lla Itämereen laskevalla jokivaluma-alueella. Typpikuormituksen nousuun näyttävät vaikuttavan peltoalan kasvu, kotieläintuotannon keskittyminen eli lantamäärien paikallinen lisääntyminen, lannan pintaläivityksen lisääntyminen sekä kotieläinten ruokinnan muuttuminen väkirehuvaltaisemmaksi, mikä puolestaan lisää lannan typpipitoisuutta.

Sen sijaan fosforikulkeuma jokien valuma-alueilta Itämereen on pienentynyt koko analysoitun ajanjakson (1985–2006) ajan

kaikkialla muualla paitsi Saaristomeren alueella. Ominaisvaikutuksiltaan potentiaalisimmin vesistöjen ravinnekuormitusta vähentävät perustoimenpiteistä peltokasvien lannoitus ja luonnonhoitopellot sekä kasvi-
peitteisyyden ja lannoituksen liittyvät lisätoimenpiteet.

Suurimmat uhat luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvat varsinaisen viljelykäytön ulkopuolella olevien avoimien tai puoliavoimien alueiden vähenemisestä. Maatalousluonnon monimuotoisuuden kannalta ominaisvaikutavuudeltaan parhaimmat toimenpiteet löytyvät erityistukisopimusten joukosta sekä ei-tuotannollisista investoinneista. Pelkät perus- ja lisätoimenpiteet eivät sanottavasti edistä maatalousluonnon monimuotoisuuden säilymistä. Väkiraportin yleisenä johtopäätöksenä on, että ympäristötuen tavoitteet, toimenpiteet ja tukitasot pitää enenevässä määrin sovittaa ja räätälöidä alueellisesti, tuotantosuunta- ja tilakohtaisesti, koska maatalousympäristön tila ja yhteiskunnan tarpeet vaihtelevat huomattavasti alueittain.

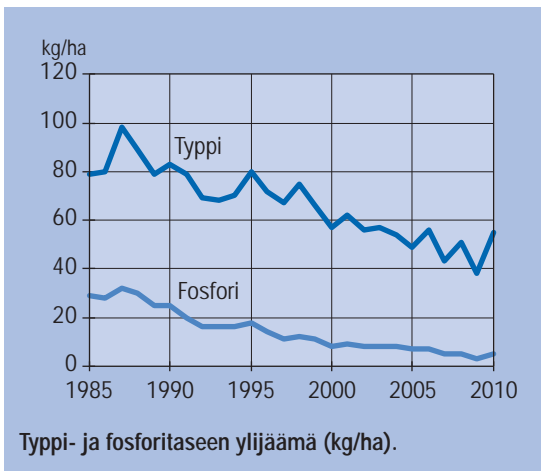
Luonnonhoitopelltojen ympäristöhyötyjä arvioitiin vuonna 2012 valmistuneessa tutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan luonnonhoitotoimenpiteen suosion ja monipuolisuuden ansiosta luonnonhoitopelltojen avulla on mahdollista edistää monimuotoisuutta paremmin kuin kesannointivelvoitteen avulla. Erityisesti niittypellot

sekä vanhat niittymäiset nurmet, joiden kasvillisuus koostuu suurelta osin luonnonvaraisista lajeista, lisäävät selvästi luonnon monimuotoisuutta maatalousympäristöissä. Ne eivät kuitenkaan korvaa esimerkiksi perinnebiotooppeja, koska luonnonhoitopelloilla esiintyy vain niukasti harvinaisia kasvilajeja. Lisäksi tällä hetkellä valtaosa luonnonhoitopelloista on samankaltaisia kuin tavanomainen tuotantonurmi tai viherlannoitusnurmi, jolloin luonnonhoitopelltojen ympäristöhyödyt saattavat jäädä vähäisiksi.

Uusi ympäristökorvausjärjestelmä käyttöön vuonna 2015

Virkatyönä valmisteltu uusi ympäristökorvausjärjestelmä alkaa olla poliittista valtioneuvosto- ja komissiokäsittelyä vaille valmis. Uudessa järjestelmässä luovutaan nykyisestä perustuen, lisätoimenpiteiden ja erityistukisopimusten mallista ja siirrytään lohko-kohtaiseen järjestelmään. Uudessa järjestelmässä viljelijä toteuttaa ns. aloituspaketin mukaan maan viljavuuden seurannan ja sitoutuu noudattamaan kasvi- ja maalajikohtaisia taulukkoarvoja typpi- ja fosforilannoituksesta. Tämän lisäksi valittavana on lohko-kohtaisesti toteutettavia ympäristötoimia talviaikaisesta kasvi-
peitteisyydestä, luonnon monimuotoisuuden parantamisesta sekä lanta- ja kierrätysravinteiden käytöstä.

Erillisiä sopimuksia tehdään yksilöidymmistä ja kohdennetummista ympäristötoimenpiteistä ravinnehuuhtoumien pienentämiseksi, monimuotoisuuden lisäämiseksi ja ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Talviaikainen kasvi-
peitteisyys- ja suojavyöhyketoimenpiteissä otetaan käyttöön toimenpiteiden kohdentaminen vesiensuojelullisella perusteella siten, että mereen laskevien jokien valuma-alueella toimenpiteet ovat vaativampia ja niistä maksetaan suurempi korvaus viljelijöille.

Typpi- ja fosforitaseen ylijäämä (kg/ha).

Ohjelman valmistelu on edennyt siten, että se on menossa valtioneuvoston käsittelyyn vuoden 2014 alkupuolella ja tämän jälkeen komission hyväksyttäväksi. Ohjelma otetaan käyttöön vuoden 2015 alusta uusien toimien mukaisesti, mutta vuonna 2014 tehdyt vuoden jatkositoumukset rahoitetaan jo tämän uuden ohjelman rahoitusbudjetista. Valmisteluun tulleesta vuoden jatkoajasta huolimatta ohjelman valmistelu on edennyt hitaasti osin muun lainsäädännön viivästyemisestä johtuen.

Manner-Suomen maaseutuohjelman rahoitus vuosille 2014–2020 on 7092 miljoonaa euroa. Ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden osuus tästä on 1626 miljoonaa euroa eli vuodessa noin 200 miljoonaa, mikä on jonkin verran vähemmän kuin ohjelmakaudella 2007–2013. Luomutuotannon edistämiseen on varattu 326 miljoonaa euroa ja eläinten hyvinvoinnin edistämiseen 458 miljoonaa euroa. Ohjelman valmistelussa eniten keskustelua on virinyt vanhoista tutuista aiheista: typpi- ja fosforilannoitusrajat, kotieläinten lannan käyttökelpoisuusprosentit, starttifosforin käyttö viljavuudeltaan hyvillä mailla ja toimenpiteiden kohdentaminen ympäristöherkimmille alueille.

5.3. Vesiensuojelun suuntaviivat

Vuonna 2006 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä vesiensuojelun suuntaviivoista asetettiin tavoitteeksi maatalouden ravinnekuormituksen vähentäminen vuoteen 2015 mennessä vähintään kolmanneksella vuosien 2001–2005 keskimääräisestä tasosta (fosforin osalta noin 3 000 t/vuosi sekä typpikuormituksen osalta noin 30 000 t/vuosi). Valtioneuvoston periaatepäätöksen lisäksi EU:n vesipuitedirektiivi asettaa vielä tarkemmat vesistöaluekohtaiset laatuvaatimet.

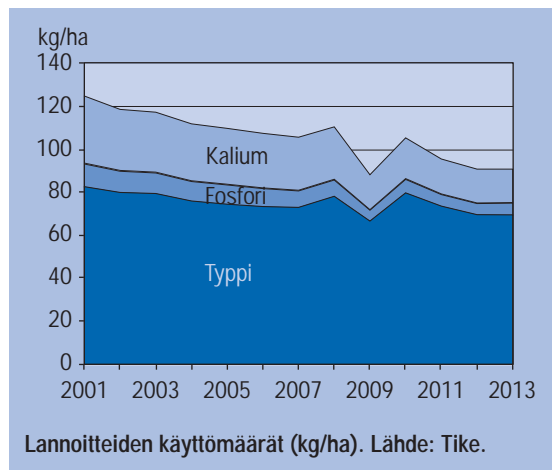
EU:n laajuisen vesipuitedirektiivin tavoitteina on estää pinta- ja poh-

javesien tilan heikkeneminen sekä taata vesien hyvä kemiallinen ja ekologinen tila viimeistään vuoteen 2015 mennessä, rajoittaa ongelmallisten aineiden pääsyä vesiin sekä vähentää tulvien ja kuivuuden haittoja. Tavoitteisiin pyritään velvoittamalla jäsenmaat huolehtimaan näistä tavoitteista vesistöaluekohtaisesti. Suomi on jaettu kahdeksaan vesienhoitoalueeseen, joille on laadittu yksilöidyt vesienhoitosuunnitelmat.

Mitä tavoitteet merkitsevät maataloudelle?

Maatalouden ravinnekuormitus on haja-kuormitusta, joka koostuu yhteensä runsaan miljoonan ominaisuuksiltaan vaihtelevan peruslohkon kuormituksesta. Fysikaalisesti merkittävien ominaisuuksien, kuten kaltevuuden ja maalajin lisäksi lohkojen vesistökuormitukseen vaikuttavat sääolot sekä viljely- ja maanmuokkauskäytännöt. Vesipuitedirektiivin myötä vesien tilaa arvioidaan vertaamalla nykytilaa arviointiluonnontilasta.

Koska lannoituksella on kiistaton vaikutus maatalouden ravinnekuormitukseen, se on yksi kuormituspotentiaalain mittareista. Lannoitteiden myynti viljeltyä hehtaaria kohden on vähentynyt vuosina 1995–2013 typen osalta 92 kg:sta 70,0 kg:aan ja fosforin osalta 16 kg:sta 5,7 kg:aan. Samalla ajanjaksolla hehtaarisadot eivät ole

laskeneet, jolloin ravinnetaseet ovat parantuneet huomattavasti. Ravinnekuormituksen vähentämistavoitteet ja maatalouden kannattavuus huomioon ottaen kehityssuunta on oikea. On kuitenkin muistettava, että hehtaarikohtainen keskiarvo kätkee sisälleen erilaisia lannoitusmääriä, joiden kuormituspotentialiaali on moninkertainen eroosioherkillä lohkoilla. Tietyt riskialueet kuormittavat vesistöjä selvästi keskimääräisiä lukuja enemmän. Kun Suomessa vielä arvioidaan 90 % kuormituksesta syntyvän kasvukauden ulkopuolella, ei ole yudentekevää mitä lohkolle tapahtuu sadonkorjuun ja kylvön välillä. Myös tässä suhteessa kehityssuunta on ollut oikea, sillä vapaaehtoisen ympäristötukijärjestelmän ja lainsäädännön muutoksen myötä eroosiota vähentävä talviaikainen kasvipeitteisyys on lisääntynyt ja lannan syyslevitys vähentynyt.

Koska ympäristötuki maatalouden ympäristöpolitiikan tärkeimpänä ohjauksena on säilynyt pääsääntöisesti ennallaan jo kohta 20 vuotta ja vesienpuojelussa on siirrytty vesistöalueittain yksilöityihin tavoitteisiin, voidaan ennakoita, että kuormituspotentialin nykyinen kehitys ei tule riittämään maatalouden voimakkaimmin kuormittamilla vesistöalueilla vesistön hyvän tilan saavuttamiseksi vuoteen 2015 mennessä. Erityisesti fosforin osalta maaperä reagoi hitaasti muutoksiin. Tällöin merkittävään vähennykseen vuotuisessa ravinnetaseessa eivät heijastu välittömästi kuormitukseen.

Osaltaan tavoitteiden saavuttamista vaikeuttavat kotieläintalouden keskittyminen ja kasvava yksikkökoko. Lannan kuljettaminen on kallista, ja levityspäätökset tehdään monesti halvimmalla menetelmällä eduksi ja useimmiten viljelykasvin typpi-lannoitustarpeen perusteella. Tällöin lannasta tulee fosforia kasvien tarpeeseen nähden liikaa, ja kuormituspotentialiaali kasvaa. Samalla maatalouden yleinen kannattavuuskehitys asettaa paineita tuotannon tehostamiseen ja yksikkökokojen kasvuun.

Uuden uhkan vesistöjen laadulle tuo ilmastomuutos, jonka on arvioitu lisäävän sademääriä kasvukauden ulkopuolella.

5.4. Puheenaiheita ja tulevaisuuden näkökulmia

Suomen TEEB

Kansallinen ekosysteemipalveluiden taloudellisen merkityksen arviointi -hanke (eli Suomen TEEB hanke) tuottaa vuoden 2014 aikana arvion Suomen tärkeimpien ekosysteemipalvelujen nykytilasta ja tulevasta kehityksestä sekä näiden ekosysteemipalveluiden taloudellisesta merkityksestä ja roolista vihreän talouden edistämiseksi. Hanke toteutetaan Suomen ympäristökeskuksen, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen ja Euroopan ympäristöpolitiikan instituutin (IEEP) yhteistyönä. Ekosysteemien tuottamien hyötyjen rahallinen arvottaminen on hankalaa, mutta niiden arvioimatta jättäminen saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa ekosysteemipalvelut sivuutetaan kokonaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Vihreä talous ja vihreä kasvu

Sanaparit vihreä talous ja vihreä kasvu esiintyvät usein julkisessa keskustelussa ja niihin liittyviä aloitteita on tehty kansainvälisillä foorumeilla. Niitä ovat muun muassa YK:n ympäristöohjelman vihreän talouden aloite ja OECD:n vihreän kasvun strategia. Vihreä talous on talousjärjestelmä, jonka rakenteet tukevat taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hyvinvointia. Tavoitteena on vähähiilinen, luonnonvara- ja energiatehokas yhteiskunta, joka ylläpitää luontopääomaa ja sen tarjoamia hyötyjä ja parantaa samalla myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Vihreä kasvu merkitsee vähähiilisyys- ja resurssitehokkuuteen perustuvan taloudellisen kasvun edistämistä turvaamalla luonnonvarojen ja ekosysteemipalveluiden saatavuus.

Neomehi-hanke

MTT:n ja Eviran yhteisessä Neomehi-hankkeessa tutkitaan öljykasvien kasvinsojeluissa käytettävien neonikotinoidien käytön vaikutuksia mehiläisiin. Neonikotinoideja sisältäviä kasvinsojeluaineita käytetään tavanomaisen rypsin ja rapsin viljelyssä siementen peittaukseen torjumaan taimivaiheen tuhohyönteisiä. Peittausaineissa ei ole tällä hetkellä korvaavia vaihtoehtoja neonikotinoideille. Tutkimuksen taustalla on Euroopan komission vuonna 2013 tekemä päätös rajoittaa kolmen neonikotinoideja sisältävän kasvinsojeluaineen käyttöä EU-maissa. Komissio tarkistaa neonikotinoidien käyttöä koskevan päätöksensä perustelut ja jäsenmaista tulleet uudet tutkimustiedot vuonna 2015, jolloin myös Neomehi-hankkeen tulokset valmistuvat. Hankkeen ensimmäisten tulosten perusteella neonikotinoideja sisältävien peittausaineiden käytöstä ei näyttäisi olevan akuuttia haittaa mehiläisille.

Bionurmi-hanke

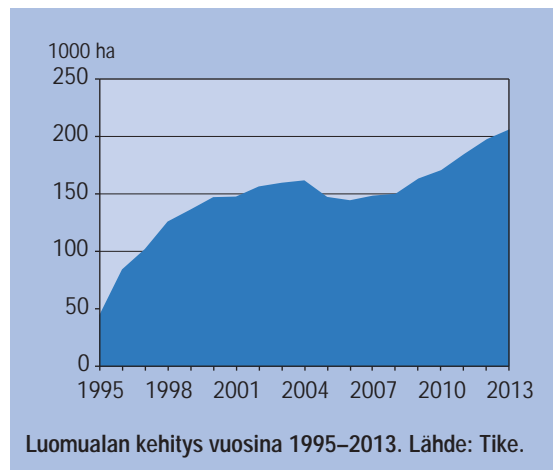
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Bionurmi-hankkeessa tutkittiin vuosina 2010–2014, millä edellytyksillä nurmea voisi tuottaa kestävästi biokaasun raaka-aineeksi Hämeessä, Uudellamaalla ja Kaakkois-Suomessa. Tutkimustulosten mukaan nurmea riittäisi kaasun raaka-aineeksi noin kymmenelle tuotantoteholtaan 10–15 megawatin laitokselle ilman että tuotantoala olisi pois ruoantuotannosta. Biokaasun tuotannon kannalta toimintaympäristö Suomessa on vielä kehittymätön, mutta kaasutoimisten autojen kannan kasvassa biokaasu lisäisi uusiutuvan energian osuutta liikennepolttoaineissa ja parantaisi Suomen ulkomaankaupan vaihtotasetta. Lisäksi nurmirehun hyötykäyttö eteläisessä Suomessa lisäisi peltojen talviaikaista kasvipeitteisyyttä ja vähentäisi ravinnehuuhtoumia vesistöihin. Viljatilien viljelykier-

rossa nurmi parantaisi maata ja vähentäisi kasvitautien torjuntatarvetta.

Luomutuotannon kehittäminen

Luomuviljely on saavuttanut Suomessa jo varsin vankan jalansijan, mistä kertoo noin yhdeksän prosentin tuotantopinta-ala kokonaisviljelyalasta. Luomutuotteiden markkinaosuus on kuitenkin vain kahden prosentin luokkaa, mikä viittaa siihen, että tuotantoketju ei toimi ongelmitta. Maa-brändityöryhmä asetti vuonna 2010 tavoitteeksi Suomen luomuviljelyalan nostamisen puoleen koko viljelyalasta vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi maatalouden kehittämisen standardiksi tulisi asettaa luomutuotantomenetelmä. Tehokas luomutuotanto ja ravinnetalous vaatisivat kasvi- ja kotieläintuotannon kiinteämpää vuorovaikutusta ja ravinnekierroksen nykyistä parempaa järjestämistä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti oman realistisemman tavoitteensa nostaa Suomen luomuala vuoteen 2020 mennessä kahteenkymmeneen prosenttiin viljelyalasta. Vuosiksi 2014–2020 suunniteltuun uuteen maaseudun kehittämisohjelmaan on varattu luomutuotannon tukemiseen rahoitusta 326 miljoonaa euroa ja luomutuotannon tuet nousevat hieman. Vuonna 2013 luomutuotannossa tai luomutuotantoon siirtymässä oli noin 206 000 ha peltoa.

Maatalouden ympäristöpolitiikan vaiheet Suomessa

Kauko Koikkalainen

Maatalouden vesiensuojelukeskustelu alkoi jo 1970-luvun lopulla, mutta toimenpiteitä vaativina ympäristöongelmina haitalliset ympäristövaikutukset esitettiin vasta 1980-luvulla. Varsinaiset ympäristönsuojelutehtävät rajoittuivat lähinnä torjunta-aineiden käytön valvontaan. DDT:n käyttö kiellettiin 1976. Hallinto muuttui, kun ympäristöministeriö perustettiin vuonna 1983.

Ensimmäisessä vuoteen 1995 ulottuneessa vesiensuojelun tavoiteohjelmassa asetettiin maataloudelle 50 % fosforikuormituksen vähentämistavoite, joka vastasi suhteellisesti samansuuruista vesistökuormituksen vähentämistä kuin muultakin vesistöjä pilaa-valta toiminnalta vaadittiin.

Ennen Suomen liittymistä EU:hun maatalouden ympäristöpolitiikka perustui neuvontaan, koulutukseen ja hyvien viljelymenetelmien vapaaehtoiseen noudattamiseen. Viljelijöitä sitovia velvoitteita oli hyvin vähän. Joitakin maatalouden vesistökuormituksen vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä oli jo kuitenkin käytössä. Lannoitusta tarkennettiin ja vähennettiin, avokesannoista siirryttiin viherkesannoointiin, perustettiin suojavyöhykkeitä ja karjanlannan käyttöä tehostettiin sekä erilaisia viljelytekniisiä ratkaisuja tuotiin viljelijöiden tietoon neuvontahankkeiden kautta 1980-luvulta alkaen. Maatalouspolitiikassa oli käytössä lannoiteverot ylituotannon markkinoimisen rahoittamiseksi ja tietyn suuruisille kotieläinyksiköille piti hakea ympäristölupa.

EU-jäsenyyden alku ja ensimmäinen ympäristötukikausi 1995–1999

EU-jäsenyys toi uusia tuulia maatalous- ja ympäristöpolitiikkaan. EU:n keskeisin väline maatalous- ja ympäristöpolitiikan yhteensovittamiseksi oli vuosiksi 1992–1999 käyttöön otettu maatalouden kehittämisohjelman osana ollut ympäristötukijärjestelmä. Se asetti yhteiset raamit, mutta jätti jäsenmaille mahdollisuuden luoda omat tukiohjelmansa kansallisten ja paikallisten olojen mukaisesti.

Ympäristötukiohjelma muutti tilojen viljelykäytäntöjä ympäristön kannalta merkittävästi parempaan suuntaan, vaikka sillä olikin osittain tulotuen luonne liittymissopimuksen mukaisesti. Tuen ehdoissa edellytettiin mm. viljelyn ympäristösuunnittelua ja -seurantaa, lannoitteiden käytön rajoittamista, pientareiden ja suojakaistojen jättämistä ojen ja vesistöjen varsille sekä kasvinsuojeluaineiden käytön tarkentamista. Ensimmäisen ohjelmakauden aikana lannoitus väheni, lannan käyttö tarkentui, luomuviljely lisääntyi, vesistöjen varsille jätettiin suojakaistat, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys lisääntyi ja kosteikkoja, laskeutusaltaita sekä suojavyöhykkeitä perustettiin monin veroin ennen ympäristötukea olleeseen aikaan verrattuna. Toimenpiteistä huolimatta maatalouden vesistökuormituksen vähentämiselle asetettuja kunnianhimoisia tavoitteita ei saavutettu. Ympäristötuen ennakoitiin vähentävän maataloudesta vesistöihin kulkeutuvan kokonaisfosforin määrää 40 % ja kokonaistypen määrää 30 %. Vähennykset jäivät kuitenkin typen osalta 4–15 %:iin ja fosforin osalta 5–13 %:iin.

Toinen ympäristötukikausi 2000–2006

Maatalouden ympäristöasioissa laajat teemat säilyttivät asemansa. 1990-luvulla oltiin huolissaan vesistöjen fosfori- ja typpikuormituksesta, ammoniakki- ja maaseu-

tumaisemasta, kasvinsuojeluaineiden käytöstä ja ruoan laadusta. 2000-luvulle tultaessa painotettiin samoihin teemoihin liittyviä asioita. Vuonna 1998 astui voimaan kaikkia viljelijöitä koskenut nitraattiasetus, joka otettiin käyttöön nitraattidirektiivin perusteella. Sen tarkoituksena oli suojella pohjavesiä maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta. Asetuksella annettiin määräyksiä mm. lannan varastoinnista ja levityksestä, lannoitemääristä sekä kotieläinsuojien ja jaloittelalueiden sijotuksesta ja hoidosta. Asetuksen noudattaminen oli pakollista kaikille viljelijöille koko maassa riippumatta siitä, kuuluiko viljelijä ympäristötuen piiriin vai ei.

Suomen toinen ympäristötukijärjestelmä oli voimassa ohjelmakaudella 2000–2006. Ympäristötukiohjelmassa oli edelleen perus- ja lisätoimenpiteet sekä ympäristön kannalta tehokkaampia ympäristönsuojelu- ja hoitotoimia edellyttäviä erityistukitoimia. Perustuki haluttiin kohdentaa mahdollisimman kattavasti suurelle osalle viljelijöistä, ja ohjelmakaudella tuen piiriin kuuluikin noin 91 % tiloista ja 96 % peltopinta-alasta. Erityistukien osuus jäi suunniteltua pienemmäksi alle 10 %:iin kokonaisrahoituksesta. Vuosina 2000–2006 toteutettu ympäristötukijärjestelmä oli perusrakenteeltaan samankaltainen aiemman järjestelmän kanssa. Järjestelmässä voitiin ottaa jossain määrin huomioon paikalliset olosuhteet ensimmäistä järjestelmää paremmin. Lisätoimenpiteiksi voitiin valita kullekin alueelle eniten ympäristökuormitusta vähentävät toimet laajasta toimenpidevalikoimasta. Lisääntyneestä valinnan vapaudesta huolimatta viljelyä jatkettiin tälläkin ohjelmakaudella pitkälti samanlaisin menetelmin kuin aikaisemmin.

Kolmas ympäristötukikausi 2007–2013

Vuonna 2007 käyttöön otettu kolmas ympäristötukiohjelma oli toimenpiteiltään samankaltainen kuin edellisetkin ohjelmat. Ohjelma koostui perustuesta, lisätoimenpiteistä ja erityistuksista. Edelliseen ohjelmakauteen verrattuna muutoksia oli kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käytön perusvaatimuksissa, sitoumusajoissa sekä tuensaajien kohderyhmässä. Perustoimenpiteiden lisäksi osassa maata piti toteuttaa vähintään yhtä lisätoimenpidettä. Ympäristötukeen osallistuvien tilojen lukumäärä laski hieman edellisestä ohjelmakaudesta, mutta ympäristötuen piiriin tuli edelleen yli 95 % peltoalasta.

Maatalouden ympäristötuen keskeinen tavoite oli vesistökuormituksen vähentäminen. Suurin osa ympäristötukivaroista käytettiin vesiensuojelutoimenpiteiden rahoittamiseen. Esimerkiksi ensisijaisesti luonnon monimuotoisuutta edistäviin toimenpiteisiin käytettiin vain 2–3 % ympäristötukimenoista. Ympäristötuen merkitys monimuotoisuuden edistäjänä on kuitenkin sen rahoitusosuutta suurempi, sillä muutamat ensisijaisesti vesiensuojelua hyödyttävät toimenpiteet kuten kosteikot ja suoja-vyöhykkeet ylläpitävät myös monimuotoisuutta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hyväksymisen jälkeen vuonna 2008 ympäristötuen uudistamista ja kehittämistä jatkettiin lisäämällä ohjelmaan uusia erityistukia luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi ja ilmastomuutoksen torjumiseksi.

Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen väliraportista käy ilmi, että ravinnetaseilla mitattu maatalouden ravinnekuormituspotentiaali on ympäristötukikausien aikana jatkuvasti vähentynyt sekä fosforin että typen osalta ennen kaikkea keinolannoitteiden käytön vähentämisen ansiosta. Ravinnekuormituspotentiaalihin väheneminen ei kuitenkaan kaikilta osiltaan ole heijastunut maatalouden toteutuneeseen vesistökuormitukseen.

6. SUOMEN MAASEUDUN SOSIO-EKONOMINEN KEHITYS

Suomalainen maaseutu on käynyt läpi lukuisia muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Väestö on keskittynyt asutuskeskuksiin ja eteläiseen Suomeen sekä maakuntakeskuksiin tai niiden lähialueille. Kuntien sisällä keskittyminen on tapahtunut ensin siirtymisenä haja-asutusalueilta kyliin ja sittemmin kirkonkyliin. Voimakkaimmoin ovat kasvaneet yli 100 000 asukkaan taajamat ja seuraavaksi eniten 1000–100 000 asukkaan taajamat. Kasvunopeus on ollut suuri myös alle 1000 asukkaan taajamissa, mikä kuvaa väestön keskittymistä kuntien sisällä kunta-keskuksiin. Erityisesti harvaan asutut alueet ovat olleet väestöään menettäviä.

Eurooppalaisessa vertailussa lähes koko Suomi erottuu kuitenkin edelleen harvan asutuksen maana, jonka eteläisessä osassa on pieni kaupunkimaisen asutuksen vyöhyke. Vain pääkaupunkiseutu sijoittuu EuroStatin tai OECD:n kaupunki-maaseutu -luokittelussa kaupunkimaisimpaan luokkaan. Alhaisen väestötiheyden lisäksi Suomea kuvaa muihin Euroopan maihin nähden maaseutumaisen alueiden osuus ja pitkät etäisyydet suhteellisen pienien kaupunkien välillä. Poikkeuksellista moniin muihin keskimäärin harvaan asuttuihin maihin verrattuna se, että lähes koko maa on asuttu ja syrjäinenkin maaseutu on verrattain elinvoimaista.

Maaseutualueiden kolmijako

Maaseudun sosio-ekonomisen kehityksen alueellisia erityispiirteitä on havainnollista tarkastella maaseutualueiden ominaislaadua tyyppittelevän aluejaon avulla. OECD:n maaseutuluokituksen perusteella 400 kuntaa Suomen 432 kunnasta määriteltiin vuonna 2002 maaseutukunniksi sillä perusteella, että näissä kunnissa väkitiheys oli alle 150 asukasta neliökilometriä kohden.

Eurooppalaisessa vertailussa Suomi sijoittuu viiden kärkeen niin maaseudun osuudella kokonaispinta-alasta, kokonaisväkiluvusta kuin kokonaisbruttokansantuotteesta.

Suomen laajalle maaseutualueelle ominaisten erojen ja erityispiirteiden jäsentämiseksi on kehitetty erilaisia maaseututyyppejä kuvaava maaseutualueiden kolmijako, joka on Suomen maaseutupolitiikassa yleisesti käytetty kuntatyyppittely. Tyyppitys perustuu monivaiheiseen menetelmään, jossa vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa kuntien maaseutumaisuutta kuvaavat muuttujat, työssäkäyntialueet sekä aluerakennetta, elinkeinorakennetta, maatilataloutta ja kehitysongelmia kuvaavat muuttujat. Kolmea maaseututyyppiä voidaan luonnehtia seuraavasti:

Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Aluetyyppi sijoittuu erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomeen, joissa on parhaat edellytykset maataloudelle ja maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistamiselle. Monet tämän alueen kunnista ovat muuttovoittoalueita. Etenkin lapsiperheet suosivat tätä aluetyyppiä. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupungeja, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti taloudellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa.

Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotannon aluetta. Paikoittain siellä on myös teollisuuden toimialakeskittymiä sekä erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä, kuten sika-, siipikarja- ja turkistaloutta sekä kasvi-huonetuotantoa. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toiminnoiltaan

monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijaitsevat erityisesti Etelä- ja Länsi-Suomessa.

Harvaan asuttu maaseutu on aluekehittämisen kannalta haasteellisinta aluetta. Sosio-ekonomista kehitystä uhkaa usein noidankehä, jossa nuoret muuttavat pois, palvelut katoavat, maatalous vähenee, uudet työpaikat eivät riitä korvaamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky heikkenee. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehdot rajoittavat alkutuotannon kehittämisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Väestökehitys erityyppisillä maaseutualueilla

Alueen väestön ikärakenne on keskeinen tekijä aluekehittämisen ja -kehityksen kannalta. Esimerkiksi palvelut ja infrastruktuuri sekä elinkeinon edistäminen vaativat eri alueilla erilaisia ratkaisuja väestön perusoikeuksiin kuuluvien hyvinvointipalveluiden takaamiseksi.

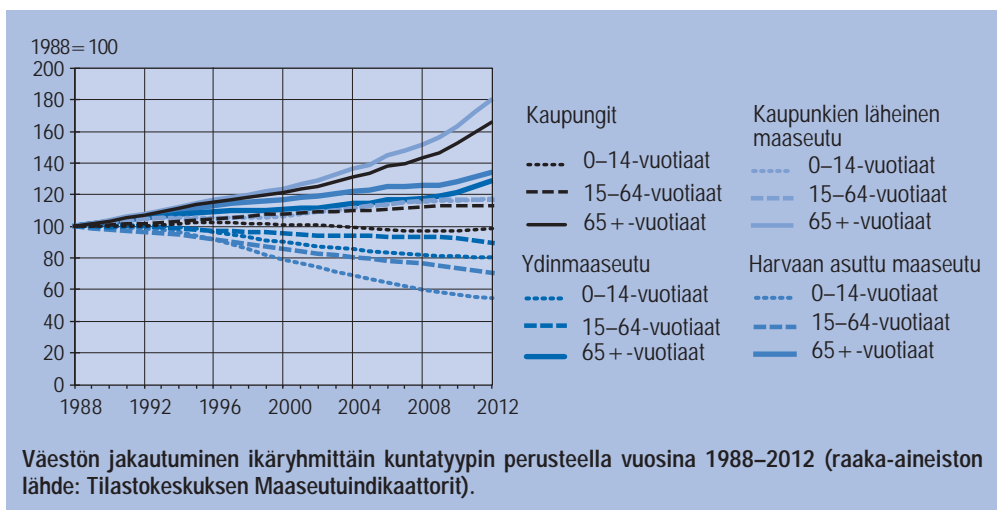
Yleistäen sanottuna alueellinen väestökehitys on noudatellut linjaa, jossa kaupungit kasvavat ja vanhenevat mutta har-

vaan asuttu maaseutu menettää väestöään ja vanhenee. Kaupunkien läheisellä maaseudulla puolestaan sekä lasten ja työikäisen väestön että ikääntyvien määrä on kasvussa. Kaupunkien läheisen maaseudun tilanne eroaakin selvästi ydin- ja harvaan asutun maaseudun tilanteesta. Alle 15-vuotiaiden määrä on kasvanut vain kaupunkien läheisellä maaseudulla. Osaksi tämä on seurausta kaupunkien toiminnallisen alueen kasvamisesta niiden hallinnollisten rajojen ylitse.

Kaupunkien kehittymistä kuvaavissa tutkimuksissa on usein havaittu perheiden ikävaiheesta johtuvaa siirtymistä toiminnallisen kaupunkialueen sisällä. Lapset pyritään kasvattamaan keskustojen ulkopuolella, joten kaupunkien läheinen maaseutu on houkutteleva vaihtoehto. Harvaan asutulla maaseudulla sen sijaan vähenevät kaikki muut ikäluokat paitsi yli 65 vuotta täyttäneet.

Kun viimeaikaisen väestökehityksen keskeisiä treندهjä tarkastellaan erilaisilla maaseutualueilla ikäryhmittäin, tarkasteluajanjakson ulottuessa vuodesta 1988 vuoteen 2012, huomataan, että erilaiset maaseutualueet eroavat selvästi toisistaan.

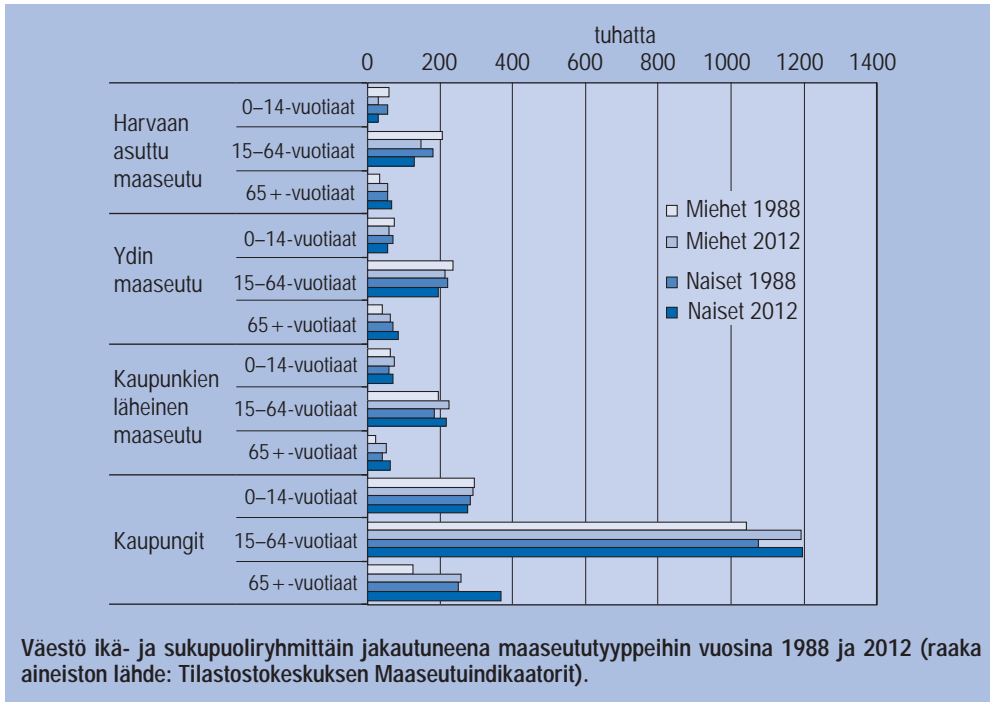
Harvaan asuttujen maaseutualueiden väestökehityksessä huomion arvoista on, että nuorten aikuisten (20–34-vuoti-

aat) määrä kääntyi jyrkkään laskuun 1990-luvun alkupuolella ja keskivaiheilla. Nuorten aikuisten pako harvaan asutulta maaseudulta kulminoitui vuoteen 2007, jolloin saavutettiin piste, jossa 20–39-vuotiaiden määrä oli pudonnut alle puoleen vuoden 1988 lähtötasosta. Samaan aikaan vanhimman väestönosan (yli 80-vuotiaat) määrä sen sijaan kääntyi merkittävään nousuun siten, että 1990- ja 2000-luvuilla tasaisena jatkunut kasvu huipentui vuoteen 2012, jolloin yli 80-vuotiaiden määrä oli lähes kaksinkertaistunut vuoden 1988 lähtötasosta.

Ydinmaaseutualueiden osalta kehitys on samansuuntaista kuin harvaan asutulla maaseudulla, vaikka nuorten aikuisten maaltapako ei ole aivan yhtä rajua kuin harvaan asutulla maaseudulla. Yleisesti voi todeta, että väestökehitys ei kärjisty ydinmaaseudulla aivan samalla tavalla kuin harvaan asutulla maaseudulla; nuorimman väestönosan määrän väheneminen ja vanhimman väestönosan määrän kasvu ei ole aivan yhtä voimakasta.

Kaupunkien läheisten maaseutualueiden osalta väestökehitys on monilta osin suotuisampaa kuin kahden ensin mainitun alueen tapauksessa. Esimerkiksi nuorten aikuisten maaltapako on maltillisempaa kuin ydinmaaseudulla. 1990-puolesta välistä eteenpäin alueelta pois muutto kiihtyy jonkin verran 20–29-vuotiaiden ikäryhmässä, mutta 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmien kohdalla väestötappiota ei ole samassa määrin havaittavissa. Kaupunkien läheinen maaseutu näyttäisi siis houkuttelevan enemmän alueelle muuttajia 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien väestöryhmistä kuin harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu. Huomionarvoista kaupunkien läheisen maaseudun väestökehityksessä on, että keski-ikäisen väestön (45–59-vuotiaat) määrä kääntyy voimakkaaseen nousuun 1990-luvun kuluessa. 2000-luvulla tämän väestöryhmän määrä kaupunkien läheisellä maaseudulla kasvaa jo yli 1,5-kertaiseksi vuoden 1988 lähtötasoon verrattuna.

Kun väestökehitystä katsotaan sukupuolten välisten erojen kannalta, huomataan, että erityisesti harvaan asutulla maaseutualueella nuorten naisten ikäryhmän (15–29-vuotiaat) suhteellinen osuus miesten vastaavasta on laskenut voimakkaasti. Esimerkiksi 20–24-vuotiaita naisia on johdonmukaisesti vähemmän kuin samanikäisiä miehiä läpi koko tarkasteluajanjakson.

Vuonna 2012 harvaan asutuilla maaseutualueilla oli vain 73,3 kyseiseen ikäryhmään (20–24-vuotiaat) kuuluvaa naista sataa samanikäistä miestä kohti. Vanhemmissa ikäryhmissä erot sukupuolten välillä kuitenkin tasoittuvat; esimerkiksi tarkasteluajanjakson päätösvuonna (2012) 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä oli 88,2 naista sataa samanikäistä miestä kohti.

Edellä kuvattua väestökehitystä on siis mahdollista tulkita siten, että naiset ovat aliedustettuina harvaan asutulla maaseudulla erityisesti ikävaiheessa, johon tyypillisesti yhdistyvät opiskelu, ammattiin valmistuminen ja/tai siihen ryhtyminen sekä perheen perustaminen.

Huomionarvoinen sukupuolittaista väestökehitystä koskeva havainto on myös se, että miesten osuus vanhimmissa väestöryhmissä kasvaa tasaisesti kaikilla alueilla (myös kaupungeissa), mitä lähemmäs tarkasteluajanjakson päätepistettä eli vuotta 2012 tullaan. Havaintoa voi tulkita siten, että mitä lähemmäs nykyhetkeä tullaan, sitä enemmän miesten eliniän odote kasvaa – ja lähestyy naisten vastaavaa odotetta – kaikissa aluetyypeissä.

Työpaikat, työvoima ja niiden alueellinen jakautuminen

Työpaikkojen määrä on vaihdellut taloudellisten suhdanteiden myötä. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä päästiin lähes takaisin 1980-luvun tasoon, ennenkuin nyt eletävä eurokriisiin liittyvä laskusuhdanne alkoi. Miesten työpaikkojen määrä on vaihdellut voimakkaammin kuin naisten. Taustalla on miesten ja nais-

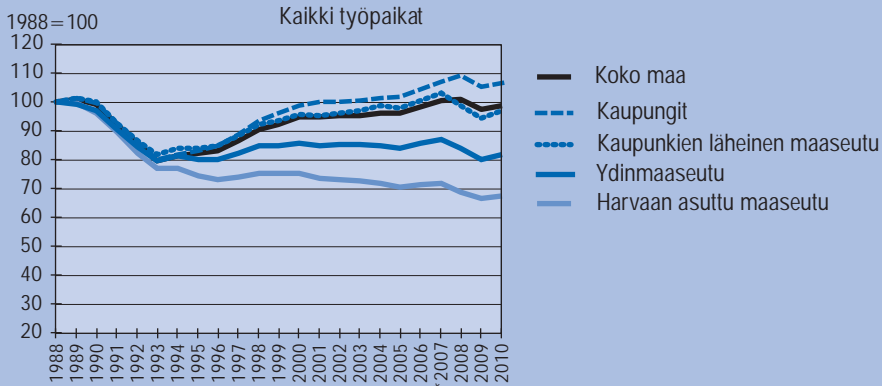
ten pääasiallinen hakeutuminen eri toimialoille. Talouden taantumät näkyvät siten ensiksi miesten työpaikkojen määrässä.

Työpaikkojen lukumäärän kehitys on ollut vahvinta kaupunkikunnissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla. Näiden kuntatyyppien kehitys on eronnut ydinmaaseudun ja erityisesti harvaan asutun maaseudun kuntien vastaavasta kehityksestä. Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla työvoiman määrä on vähentynyt, viimeksi mainitulla eniten. Harvaan asutulla maaseudulla on myös absoluuttisesti vähiten työvoimaa.

Kaupunkien läheisen maaseudun työvoima ylitti ydinmaaseudun työvoiman määrän vuonna 2000. Harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla naisten ja miesten työpaikkakehitys on kokonaisuudessaan ollut hyvin samansuuntaista. Työpaikkojen määrän kehitys on ollut myös maaseutu-kaupunki – ulottuvuudella hyvin samankaltaista kummallakin sukupuolella. Keskimäärin naisten työpaikkojen määrä on kuitenkin kehittynyt suotuisammin kuin miesten. Poikkeuksen muodostavat ydinmaaseudun naisten työpaikat, joiden määrä ennen vuotta 2007 kehittyi heikomminkin kuin miehillä. Talouden taantumien myötä kehitys on muuttunut samankaltaiseksi kuin muilla maaseututyypeillä.

Vuonna 2010 työpaikkoja oli eniten julkisessa hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveystaloudissa, toiseksi eniten teollisuudessa. Julkisen hallinnon työpaikkoja oli ydinmaaseudulla suhteellisesti hieman vähemmän kuin muissa maaseututyypeissä tai kaupungeissa.

Alkutuotanto on valtakunnallisesti suhteellisen pieni työllistäjä. Sen merkitys on suhteellisesti suurin harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla. Perinteisesti kaupunkielinkeinoksi mielletty jalostus puolestaan työllistää ydinmaaseudulla ja kaupungin läheisellä maaseudulla suhteellisesti enemmän kuin kaupungeissa. Absoluuttisesti jalostustoimiala toki työllistää eniten kaupungeissa.

Työpaikkojen määrän suhteellinen muutos maaseututyypeittäin vuosina 1988–2010 koko maassa, vuoden 1988 indeksi on 100, vuoden 2010 kuntajako (raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuidikaattorit)*

Alkutuotannossa maaseututyypien välinen kehitysero on ollut hyvin pieni, ja työpaikkojen määrä on vähentynyt tasaisesti. Lähinnä voidaan todeta, että kehitys on ollut hieman vähemmän negatiivisista ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Sen sijaan sukupuolten välillä on ollut eroa, sillä naisten työpaikat ovat vähentyneet alkutuotannossa nopeammin kuin miesten kaikissa maaseututyypeissä. Kaikkein heikoin kehitys on ollut harvaan asutun maaseudun naisilla.

Jalostuksen työpaikat vähentyivät ensiksi 1990-luvun lamassa, mutta korvautuivat osittain seuraavalla vuosikymmenellä. Teollisuuden työpaikkojen elpyminen tapahtui nopeimmin ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla, mutta tällöin kasvoivat lähinnä miesten työpaikat. Naisten työpaikat sitä vastoin vähentyivät kaikissa aluetyypeissä.

Naisilla jalostuksen työpaikat ovat vähentyneet kaikissa maaseututyypeissä ja eniten harvaan asutulla maaseudulla. Naisten työpaikat teollisuudessa sijoittuvat eri-

tisesti kaupunkiin, mistä kertoo kaikkien työpaikkojen ja kaupunkien työpaikkoja kuvaavien käyrien osuminen päällekkäin. Vuoden 2008 jälkeen jalostuksen työpaikat kasvoivat hieman miehillä kaikissa maaseututyypeissä, mutta naisilla niiden vähentyminen jatkui.

Yksityisiä palveluja on suhteellisesti eniten kaupungeissa. Myös kaupunkien läheisellä maaseudulla toimialan merkitys on suurempi kuin muissa maaseututyypeissä. Yksityiset palvelut ovat kasvaneet 90-luvun laman jälkeen. Kaupungeissa ja kaupunkien läheisellä maaseudulla yksityisissä palveluissa ovat lisääntyneet erityisesti miesten työpaikat ja hieman vähemmässä määrin naisten työpaikat. Harvaan asutulla maaseudulla naisten työpaikkoja on enemmän kuin miesten ja ydinmaaseudulla lähes yhtä paljon.

Julkiset palvelut on toimiala, jonka kehitys on työpaikkojen suhteen ollut samansuuntaista yksityisten palvelujen kanssa. Selkeä ero on, että julkisten palvelujen työpaikkakehitys on ollut naisvaltaista ja yksityisten palvelujen enemmän miesvaltaista.

Miesten työpaikkamäärän kehitys on ollut samanlaista kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla kuin naisilla harvaan asutulla maaseudulla. Miesten

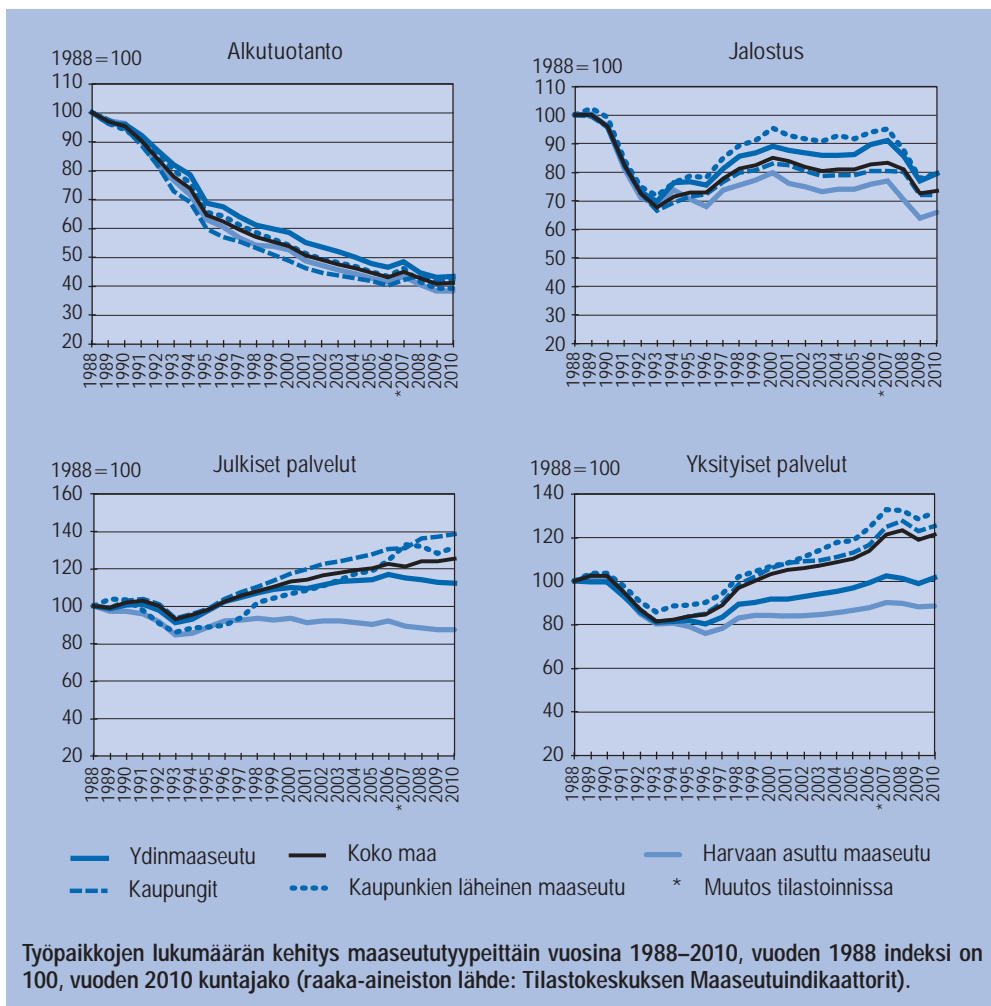
* Tässä ja muissa työpaikkojen määrää esittävisissä kuvissa ennen vuotta 2007 työpaikat perustuvat TOL2002 luokitukseen ja vuodesta 2007 alkaen TOL2008 luokitukseen.

työpaikkamäärän muutos harvaan asutulla maaseudulla poikkeaa kaikista muista, sillä se on ollut jatkuvasti vähenevä. Ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla on julkisella sektorilla noin 3,8 naisten työpaikkaa yhtä miesten työpaikkaa kohden, harvaan asutulla maaseudulla 3,5 ja kaupungeissa 2,8.

Jalostukseen luettavista toimialoista parhaiten menestyneitä työllistäjiä vuo-teen 1988 verrattuna ovat olleet koneiden ja laitteiden valmistus sekä elektroniikka ja sähkötuotteiden valmistus. Eniten ovat taantuneet tekstiilien valmistus ja nahanvalmistus. Tekstiiliteollisuus on supistanut työvoimaansa kaikissa maaseututyypeissä

ja kummankin sukupuolen kohdalla. Tekstiiliteollisuuden alasajo on vähentänyt erityisesti naisten työpaikkoja ja paperiteollisuuden supistuminen miesten työpaikkoja.

Toiminnallisesti alkutuotantoon ja maaseutualueisiin läheisesti kytkeytyvä elintarviketeollisuus on naisvaltainen toimiala. Sekä miesten että naisten työpai-
kat ovat vähentyneet kaupungeissa. Ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla supistuminen on ollut vähäisempää. Maaseudulla toimiala on naisille edelleen erittäin tärkeä teollinen työnantaja ja kaupungeissa merkittävä. Toinen läheisesti alkutuotantoon liittyvä teollisuuden toimi-
ala on sahatavaranvalmistus. Miesvaltai-

Työpaikkojen lukumäärän kehitys maaseututyypeittäin vuosina 1988–2010, vuoden 1988 indeksi on 100, vuoden 2010 kuntajako (raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit).

sella toimialalla työllistyvyys on vähentynyt, mutta se on vähentynyt hitaammin syrjäisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla kuin muissa maaseututyypeissä. Työpaikkoja on eniten kaupungeissa ja vähiten kaupunkien läheisellä maaseudulla. Harvaan asutun maaseudun teollisista työpaikoista sahataranvalmistuksella on suurin suhteellinen merkitys miehille ja toiseksi suurin naisille. Maaseututyypissä kumi- ja muovituotteiden valmistus sekä koneiden ja laitteiden valmistus ovat olleet kasvavia teollisuudenaloja sekä miesten että naisten osalla. Ensiksi mainittu on suhteellisen vähän työllistävä teollisuudenala, jonka merkitys on vähentynyt kaupungeissa kummallakin sukupuolella ja kaupunkien läheisellä maa-

seudulla lähinnä naisten työllistäjänä.

Ydinmaaseudulla metallien ja metallituotteiden valmistus on suuri ja volyymiin kasvanut teollisuuden toimiala. Toisen merkittävä toimiala on hieman pienempi koneiden ja laitteiden valmistus. Näiden merkitys on suurempi ydinmaaseudulla kuin muissa maaseututyypeissä. Harvaan asutulla maaseudulla sekä ydinmaaseudulla kumi- ja muovituotteiden valmistus sekä kulkuneuvojen valmistus ovat olleet pienempiä kasvavia toimialoja. Viimeksi mainittu on ollut lähinnä miehiä työllistävä toimiala. Toimialojen positiivinen kehitys katkesi vuonna 2007. Toimialojen kehitys on ollut samansuuntaista myös kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Työpaikkojen lukumäärä vuonna 2010.

	Koko maa	Harvaan asuttu maaseutu	Ydinmaaseutu	Kaupunkien läheinen maaseutu	Kaupungit
Alkutuotanto yht. (A)	85030	24153	29926	10339	20612
Jalostus yht. (B..F)	514943	33296	69227	61326	351094
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	12610	513	1025	1455	9617
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori ajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	280062	13793	23063	23503	219703
H Kuljetus ja varastointi	141248	9171	13322	13188	105567
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	80071	6564	6321	6246	60940
J Informaatio ja viestintä	85986	993	1870	1725	81398
K Rahoitus- ja vakuutus toiminta	46663	1735	3168	1961	39799
L Kiinteistöalan toiminta	20812	1034	1409	1425	16944
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	127953	4206	6677	7923	109147
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	143527	6938	9371	11090	116128
Julkiset palvelut yht (O..U)	769071	51109	74913	67468	575581
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	121141	7680	9854	8812	94795
P Koulutus	166803	9808	17475	14865	124655
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	370875	26396	38891	35101	270487
R Taiteet, viihde ja virkistys	40881	2027	2056	2774	34024
S Muu palvelutoiminta	68719	5179	6605	5880	51055
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	205	19	32	17	137
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	447	.	.	19	428
X Toimiala tuntematon	30313	3243	3937	3766	19367

Raaka-aineiston lähde: Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit.

Lähteet

- Aakkula, J., Manninen, T. & Nurro, M. (toim.) 2010. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS 3) – Väli­raportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2010. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavissa internetistä: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/newfolder/5pe9soaAU/Mytvas_netti.pdf
- AC Nielsenin lehdistötiedotteet.
- Antikainen, R., Lähtinen, K., Leppänen, M. & Furman, E. 2013. Vihreä talous suomalaisessa yhteiskunnassa. Ympäristöministeriön raportteja 1/2013. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Antikainen, R., Mickwitz, P., Seppälä, J., Virkamäki, V., Leppänen, M., Hujala, T., Riala, M., Nummelin, T., Paavilainen, L., Vihinen, H., Kurppa, S., Kittilä, L. & Thessler, S. 2013. Vihreän kasvun mahdollisuudet. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 4/2013. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- Bäck, S., Ollikainen, M., Bonsdorff, E., Eriksson, A., Hallanaro, E-L., Kuikka, S., Viitasalo, M. & Walls, M. (toim.) 2010. Itämeren tulevaisuus. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- C.A.P. Monitor. A continuously up-dated information service on the CAP of the EU. Agra Europe. Elinkeinoelämän keskusliitto. Saatavissa internetistä: <http://www.ek.fi>.
- Elintarviketeollisuusliitto. Toimintakertomus vuosilta 2011 ja 2012. Saatavissa internetistä: <http://www.etl.fi/>.
- ETT. Suomen Gallup – Elintarviketieto Oy:n tilastot, markkinakatsaukset, kulutus ja tuotantoennusteet.
- Euroopan komissio 2010. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future. Brussels, 18.11.2010. COM(2010) 672 final.
- Eurooppatiedotus. Saatavissa internetistä <http://eurooppa-tiedotus.fi>
- European Commission 2014. Short term outlook for arable crops, meat and dairy markets in the European Union, Winter 2014. Saatavissa internetistä http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2014-03_en.pdf.
- Eurostatin tilastot. Saatavissa internetistä <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>
- FAO 2013. Food outlook. Biannual report on global food markets, November 2013. Saatavilla internetistä <http://www.fao.org/docrep/019/i3473e/i3473e.pdf>
- Heliölä, J. & Herzon, I. (toim.). 2012. Maatilan luontoarvojen mittaaminen – luonnonhoitopellot, erityistukialueet ja tilataso. Suomen ympäristö 26/2012. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Hevostietokeskus. Saatavissa internetistä <http://www.hevostietokeskus.fi/>
- Ilmatieteen laitos. Ilmatieteen laitoksen tilastot.
- Kasvistieto oy:n tilastot.
- Kauppapuutarhaliitto ry:n tilastot.
- Kemira Agron tilastot.
- Kuluttajatutkimuskeskus. Saatavissa internetistä: <http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/>
- Little, J., Massot, A., Ragonnaud, G. & Tropea, F. 2013. European council conclusions on the multiannual financial framework 2014-2020 and the CAP. Directorate-General for Internal Policies. Policy department B: Structural and cohesion policies. Agricultural and rural development. IP/B/AGRI/NT/2014_4.
- Maabrändivaltuuskunta 2010. Tehtävä Suomelle: Miten Suomi osoittaa vahvuutensa ratkaisemalla maailman viheliäisimpiä ongelmia. Maabrändivaltuuskunnan loppuraportti 25.11.2010. Saatavissa internetistä: http://www.tehtavasuumelle.fi/documents/TS_koko_raportti_FIN.pdf
- Maanmittauslaitos. Kiinteistöjen kauppahintatilasto.
- Maaseudun Tulevaisuus -lehti.
- Maaseutumatkailun teemaryhmän tilastot.
- Maaseutupoliittinen erityisohjelma 2007-2010, Maaseutupoliittikan yhteisryhmä YTR. Saatavissa internetistä: <http://www.maaseutupoliittikka.fi>

METLA. Metsäntutkimuslaitos. Metsätalostollinen vuosikirja.

MMM. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa internetistä: <http://www.mmm.fi>

Maa- ja metsätalousministeriö. 2012. Kansallinen vieraslajistrategia. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Niemi, J., Liesivaara, P., Lehtonen, H., Huan-Niemi, E., Kettunen, L., Kässi, P. & Toikkanen, H. 2014. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014–2020 ja Suomen maatalous. MTT Raportti 130. 65 s. Saatavissa internetistä <http://www.mtt.fi/mtrraportti/pdf/mtrraportti130.pdf>.

OECD:n tilastot. Saatavissa internetistä <http://www.oecd.org>

Paliskuntain yhdistyksen tilastot.

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö, Helsinki. Saatavissa internetistä: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=370833&lan=fi&clan=fi>

Ruokatiето. Ruokatiето Yhdistys ry. Saatavissa internetistä: <http://www.ruokatiето.fi>

SM. Sisäasiainministeriö. Saatavissa internetistä: <http://www.intermin.fi>

Suomen elintarviketalouden laatustrategia ja -tavoitteet. Saatavissa internetistä: <http://www.laatu-ketju.fi>

Suomen Hippos ry:n tilastot.

Suomen Kylätoiminta ry. Saatavissa internetistä: <http://www.maaseutuplus.fi>.

Suomen Ratsastajainliitto ry:n tilastot.

Suomen säädöskokoelma. Saatavissa internetistä <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/>

Suomen turkiseläinten kasvattajain liiton tilastot.

Suomen ympäristökeskuksen julkaisut. Saatavissa internetistä <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=202&lan=FI>

Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto. Palkkatilasto.

Tike. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Maatilarekisteri, Maatilatilastollinen vuosikirja, Puutarhayritysrekisteri, Tukirekisteri, Viljavaaka, Hanke 2000-rekisteri. Saatavissa internetistä: <http://www.mmmtike.fi/www/fi/>

Tilastokeskus. Kansantalouden tilinpito, Kuluttajahintatilasto, Maatilatalouden tulo- ja verotilasto, Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto, Suomen tilastollinen vuosikirja, Yritys- ja toimipaikka-rekisteri. Saatavissa internetistä: <http://www.tilastokeskus.fi>

Tullihallitus. Ulkomaankauppatilasto.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Alueiden kehittämissyksikkö. Valtioneuvoston periaatepäätös maaseudun kehittämisestä. TEM/2360/00.06.02/2010. 24.2.2011. Saatavissa internetistä: http://www.tem.fi/files/29321/VN_periaatepaatos_maaseudun_kehittamisesta.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM Toimialaraportit, Toimialapalvelu - näkemyksestä menestystä. Saatavissa internetistä: <http://www.temtoimialapalvelu.fi>

Versteijlen, H. 2013. Market situation and perspectives. Presentation in the conference “The EU dairy sector: developing beyond 2015”, Brussels, 24 September 2013. Saatavissa internetistä http://ec.europa.eu/agriculture/events/2013/milk-conference/versteijlen_en.pdf.

Tukea saaneiden maatilojen päätuotantosunnat vuosina 2000–2006.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Yhteensä	77 896	75 384	73 386	72 000	71 100	69 088	68 766
Kasvinviljely	38 113	40 578	40 891	41 136	41 263	40 736	41 688
Lypsykarja	22 564	21 026	19 839	18 561	17 427	16 399	15 002
Naudanliha	5 206	5 137	4 955	4 818	4 640	4 425	4 244
Sika	4 303	3 979	3 807	3 646	3 385	3 149	2 959
Siipikarja	1 220	1 135	1 077	908	1 015	972	928
Muu	6 490	3 529	2 817	2 931	3 370	3 407	3 945

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden maatilojen päätuotantosunnat vuosina 2007–2013.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Yhteensä	66 821	65 292	63 716	62 450	61 153	58 898	57 559
Kasvinviljely	41 488	41 496	41 195	41 114	40 730	39 609	39 717
Lypsykarja	13 732	12 635	11 807	11 136	10 501	9 827	9 008
Naudanliha	4 122	4 035	3 932	3 789	3 745	3 633	3 490
Sika	2 722	2 477	2 239	2 036	1 920	1 771	1 539
Siipikarja	879	817	769	724	696	589	568
Muu	3 878	3 832	3 774	3 651	3 561	3 469	3 237

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Tukea saaneiden maatilojen tuotantosuuntajakauma suuralueittain vuonna 2013.

	Etelä-Suomi ¹		Itä-Suomi		Väli-Suomi		Pohjois-Suomi	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Kasvinviljely	20 105	50,6	5 769	14,5	10 004	25,2	3 839	9,7
Lypsykarja	2 178	24,2	2 654	29,5	2 412	26,8	1 764	19,6
Naudanliha	1 048	30,0	1 000	28,7	960	27,5	482	13,8
Sika	794	51,6	96	6,2	591	38,4	58	3,8
Siipikarja	126	58,9	0	0,0	88	41,1	0	0,0
Muu	189	68,5	22	8,0	57	20,7	8	2,9

¹ NUTS II mukaisen aluejaon suuralueet Uusimaa ja Ahvenanmaa on yhdistetty Etelä-Suomeen.

Lähde: Mavi, maaseutuelinkeinohallinnan tietojärjestelmä.

Maatalouden tuottajahintaindeksi ja maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi alaindeksineen (2000=100).¹

	Tuottajahinta- indeksi ²	Tuotantovälineiden ostohintaindeksi			
		Yhteensä	Tarvikkeet ja palvelut	Investoinnit	Rakennukset
2013	148,7 ^e	154,9	157,1	146,3	145,5
2012	138,2	151,5	153,4	144,6	145,0
2011	129,2	146,0	147,2	141,5	141,5
2010	113,7	130,1	128,1	136,2	134,6
2009	107,2	126,9	124,1	135,2	131,5
2008	119,9	139,5	141,8	134,3	136,6
2007	109,3	122,1	119,1	129,0	132,1
2006	103,2	116,1	113,7	121,6	120,5
2005	98,9	110,8	108,2	116,8	114,0
2004	101,5	107,1	105,1	111,8	109,5
2003	99,0	104,2	102,5	108,1	106,3

¹ Indeksit perustuvat EU:n indeksiluokituksiin.

² Sisältää myös turkistuotannon.

Lähde: Tilastokeskus.

Eräitä lukuja maatalouden rakenteesta.

	Maatilojen ¹ lukumäärä 1 000 kpl	Tilojen ¹ keskikoko, ha	Maidon- lähettäjiä kkm 1 000 kpl	Maatalouden työlliset ² 1 000 henkeä	% työllisistä
2013	54 ^e	41,5 ^e	9	76	3,1
2012	56	38,9	10	78	3,1
2011	58	37,4	10	80	3,2
2010	60	36,7	11	84	3,4
2009	64	35,9	11	88	3,6
2008	66	35,0	12	88	3,5
2007	67	34,4	13	87	3,5
2006	69	33,3	15	90	3,7
2005	70	33,0	16	91	3,8
2004	72	31,5	17	93	3,9
2003	74	30,6	18	99	4,2
2002	75	30,0	19	106	4,5
2001	77	29,1	21	112	4,7
2000	80	28,0	22	118	5,1
1999	24	121	5,3
1998	88	25,0	26	120	5,4
1997	90	24,0	28	130	6,0
1996	94	22,9	30	133	6,3
1995	100	21,7	32	141	6,7

¹ Maatalous- ja puutarharekisteriin perustuvat tiedot aktiivimaatilojen lukumäärästä. Tilastointi uudistui vuonna 2010, jolloin tilan alarajaksi määriteltiin vähintään 2000 euron taloudellinen tulos. Uudistuksen myötä rekisteristä poistui yli 4000 pienintä tilaa vuonna 2010.

² Vuodesta 2005 lähtien toimialaluokituksen TOL2008 mukaan
Lähteet: Tike, Tilastokeskus.

Eläinten lukumäärä toukokuun laskennan mukaan sekä lehmien keskituotos.

	Lehmiä 1 000 kpl	Keskituotos l/lehmä	Sikoja 1 000 kpl	Kanoja 1 000 kpl
2013	283	7 977	1 300	3 432
2012	284	7 876	1 290	3 172
2011	286	7 859	1 335	3 304
2010	289	7 896	1 367	3 394
2009	290	7 850	1 381	2 926
2008	289	7 767	1 483	3 190
2007	296	7 796	1 448	3 134
2006	309	7 646	1 436	3 103
2005	319	7 505	1 401	3 128
2004	324	7 404	1 365	3 069
2003	334	7 251	1 375	3 016
2002	348	7 117	1 315	3 212
2001	355	6 932	1 261	3 202
2000	364	6 786	1 296	3 110
1999	372	6 443	1 351	3 361
1998	383	6 225	1 401	3 802
1997	391	6 183	1 467	4 152
1996	392	5 993	1 395	4 184
1995	399	5 982	1 400	4 179

Lähde: Tike.

Pääravinteiden myynti peltolannoitteissa lannoitusvuosittain, kg/ha ja hehtaarisato, ry/ha.

	Typpi kg/ha	Fosfori kg/ha	Kalium kg/ha	Ry-sato (ml. oljet) ry/ha
2012–13	70,0	5,7	15,5	..
2011–12	70,1	5,4	15,7	..
2010–11	74,1	5,6	16,2	..
2009–10	80,3	6,5	18,9	..
2008–09	67,1	5,3	16,2	..
2007–08	78,7	7,8	24,3	..
2006–07	73,5	7,9	24,6	..
2005–06	73,9	8,6	25,3	4 673
2004–05	75,0	9,2	25,9	4 826
2003–04	76,5	9,3	26,4	4 630
2002–03	80,0	9,8	27,8	4 478
2001–02	80,5	10,1	28,3	4 692
2000–01	83,2	10,8	31,1	4 531

Lähde: Tike.

Maatalouden kokonaislaskennan tulokset vuosina 2006–2013e käyvin hinnoin, milj. euroa.

TUOTOT, milj. euroa	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013e
Tiloja edustettuna	67 310	64 885	63 607	62 139	60 550	59 294	56 793	53 608
 TUOTOT, milj. euroa 	 4 740 	 5 190 	 5 240 	 5 076 	 5 316 	 5 427 	 5 577 	 5 614
 Kasvinviljelytuotto 	 412 	 775 	 513 	 415 	 636 	 673 	 726 	 705
Ruis ja vehnä	84	173	98	59	137	152	167	158
Ohra	117	276	169	132	164	184	234	208
Kaura ja muut viljat	71	126	87	49	103	130	170	139
Öljykasvit	33	31	26	45	66	52	28	52
Nurmirehut	10	70	44	27	55	51	37	31
Peruna ja sokerijuurikas	83	89	76	84	86	76	74	102
Palkokasvit ja muut kasvit	14	11	13	20	26	28	16	15
 Kotieläintuotto 	 1 637 	 1 728 	 1 943 	 1 862 	 1 799 	 1 973 	 2 033 	 2 102
Nautakarjatuotto	1 126	1 207	1 322	1 245	1 257	1 361	1 508	1 553
Sikatuotto	334	340	358	390	374	350	314	330
Siipikarja	160	170	244	188	138	215	175	181
Lammas- vuohi- ja hevostuotto yms.	17	11	18	39	31	47	36	38
 Kasvihuone- ja avomaatuotto 	 496 	 523 	 543 	 569 	 588 	 527 	 562 	 581
 Rahoitustuotto 	 13 	 13 	 17 	 13 	 12 	 14 	 12 	 12
 Muu tuotto 	 199 	 200 	 225 	 235 	 245 	 243 	 221 	 258
 Kaikki tuet yhteensä 	 1 983 	 1 951 	 1 999 	 1 982 	 2 035 	 1 998 	 2 023 	 1 957
CAP-tuet yhteensä	544	549	570	559	583	572	617	597
LFA-tuki ja ympäristötuki	739	766	781	802	806	807	807	805
Kansalliset tuet ja investointituet	699	634	647	619	645	617	596	555
 KUSTANNUKSET, milj. euroa 	 2006 	 2007 	 2008 	 2009 	 2010 	 2011 	 2012 	 2013e
 TUOTANTOKUSTANNUS 	 5 970 	 6 225 	 6 603 	 6 555 	 6 605 	 6 601 	 6 848 	 6 724
 Tarvikekustannus 	 1 646 	 1 700 	 1 933 	 1 951 	 1 857 	 2 003 	 2 131 	 2 172
Lannoitteet, kalkitus	195	200	223	325	219	246	279	287
Muut kasvinviljelykustannukset	295	313	333	364	364	356	378	398
Polttoaineet	243	223	312	235	241	283	339	312
Sähkö	138	160	171	175	192	195	203	198
Ostorehukustannukset	438	464	565	494	448	545	558	579
Kotieläinkustannus	337	338	328	358	393	378	375	396
 Konekustannus 	 923 	 995 	 1 088 	 1 068 	 1 027 	 1 045 	 1 061 	 1 055
Konepoistot	565	594	656	626	581	596	578	577
Muut konekustannukset	358	401	431	442	446	449	483	477
 Rakennuskustannus 	 338 	 383 	 394 	 376 	 390 	 379 	 379 	 385
Rakennuspoistot	283	326	332	314	322	320	317	322
Muut rakennuskustannukset	55	57	62	62	68	58	62	63
 Muu kustannus 	 773 	 795 	 812 	 821 	 857 	 875 	 903 	 935
Vakuutukset	279	283	284	283	300	301	308	302
Kiinteät vuokrat	112	116	124	129	146	143	141	153
Muut poistot	45	49	49	49	49	51	50	50
Muut kustannukset	337	347	355	360	362	379	404	430
 Työkustannukset 	 1 640 	 1 632 	 1 610 	 1 602 	 1 627 	 1 513 	 1 522 	 1 477
Maksetut palkat	173	187	217	199	199	204	223	229
Palkkavaatimus	1 467	1 445	1 393	1 402	1 428	1 310	1 299	1 248
 Korkokustannukset 	 651 	 721 	 766 	 738 	 847 	 787 	 852 	 701
Korkokulut	129	158	169	135	112	116	120	105
Oman pääoman korkovaatimus	522	563	597	603	735	671	732	595
 TUNNUSLUVUT 	 2006 	 2007 	 2008 	 2009 	 2010 	 2011 	 2012 	 2013e
TUOTOT, milj. euroa	4 740	5 190	5 240	5 076	5 316	5 427	5 577	5 614
TUOTANTOKUSTANNUS, milj. euroa	5 970	6 225	6 603	6 555	6 605	6 601	6 848	6 724
Yrittäjänvoitto, milj. euroa	-1 225	-1 030	-1 359	-1 479	-1 286	-1 167	-1 275	-1 110
Yrittäjätulo, milj. euroa	763	978	632	527	877	813	755	733
Kannattavuuskerroin	0,38	0,49	0,32	0,26	0,41	0,41	0,37	0,40
Kokonaispääoman tuotto-%	-4,1	-2,1	-3,8	-4,7	-2,8	-2,3	-2,5	-2,4

Maatalouden tuet¹.

EU:N KOKONAAN TAI OSITTAIN RAHOITAMAT TUET VUONNA 2014, €/hehtaari tai €/yksikkö

Tukialue	A	B	C1	C2	C2pohj.	C3	C4
CAP-TILATUKI, €/ha							
Tilatuki (alueellinen tasatukiosa), €/ha	232,51	194,29	194,29	170,33	170,33	170,33	170,33
Tilakohtaiset lisäosat:							
Sonnipalkkion lisäosa, €/viitekauden eläinmäärä	22,05	22,05	22,05	22,05	22,05	22,05	22,05
Härkäpalkkion lisäosa, €/viitekauden eläinmäärä	15,75	15,75	15,75	15,75	15,75	15,75	15,75
Tärkkelysperunan lisäosa, €/viitekauden tärkkelystonnien keskiarvo	6,19	6,19	6,19	6,19	6,19	6,19	6,19
Maitolisäosa, €/viitemäärättonni	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57
Sokerijuurikkaan lisäosa, €/perustoimituskauden tonni	64,97	64,97	64,97	64,97	64,97	64,97	64,97
Timoteillisäosa ²							
VALKUAIS- JA ÖLJYKASVIPALKKIO³	85	85	85	85	85	85	85
TÄRKKELYSPERUNAPALKKIO	550	550	550	550	550	550	550
NAUTAPALKKIO, €/eläin							
Sonnit ja härät	385	385	225	225	225	225	225
Emolehmät ja emolehmähiehot	150	150	85	85	85	85	85
Lypsylehmät	148	148	-	-	-	-	-
UUHIPALKKIO⁴	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
TEURASKARITSAN LAATUPALKKIO⁵	35	35	35	35	35	35	35
LFA-TUKI, €/ha⁶	150	200	200	210	210	210	210
LFA-lisäosa ⁷ , perusosa	20	20	20	25	25	25	25
, kotieläintilan korotus	80	80	80	80	80	80	80
ELÄINTEN HYVINVOINNIN TUKI, €/eläinyksikkö		Perusehtojen tuki		Lisäehtojen tuki			
Naudat		50,00		17,00–57,00			
Siat		16,00		4,00–23,00			
YMPÄRISTÖTUKI, €/ha		Kasvinviljelytila		Kotieläintila			
Vilja, öljykasvit, valkuaiskasvit, nurmet		93		107			
Ryhmän 1 puutarhakasvit (avomaan vihannekset ym.)		450		450			
Ryhmän 2 puutarhakasvit (marja- ja hedelmäkasvit)		438		438			
Luonnonhoitopellot (monivuotiset nurmipellot)		170		170			
Luonnonhoitopellot (monivuotisuuspellot)		300		300			
Eräät siemenmaustekasvit		181		181			

Ympäristötuen lisätoimenpiteet (A-, B- ja C-tukialueet): vähennetty lannoitus 10 €/ha, typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla 23 €/ha, lannanlevitys kasvukaudella 27 €/ha, peltujen talviaikainen kasvihoitoisuus ja kevennetyt muokkaus 11 €/ha, ravinnetaset 18 €/ha.

Vain A- ja B-tukialueilla valittavat lisätoimenpiteet: peltujen talviaikainen kasvihoitoisuus 30 €/ha, peltujen tehostettu talviaikainen kasvihoitoisuus 45 €/ha, viljelyn monipuolistaminen 24 €/ha ja kerääjäkasvien viljely 13 €/ha.

Puutarhatilojen lisätoimenpiteet (A-, B- ja C-tukialueet): typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla 90 €/ha, kattoen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla 256 €/ha ja tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö 144 €/ha.

Ympäristötuen erityistukisopimukset: sopimuskaudesta riippuen 56–450 €/tukiyksikkö.

¹ Mukana ovat keskeisten tuotteiden tuet, eikä taulukko näin ollen kata kaikkia tukia.

² Timoteillisäosaa maksetaan koko maassa yhteensä 1,15 milj. €. Tuki jaetaan viitemäärän mukaan, joka riippuu vuosien 2007–2009 myönnetyn tuen keskiarvosta.

³ Palkkion kokonaismäärä on 5,96 milj. €. Palkkion lopullinen taso määräytyy hyväksytyyn kokonaispinta-alan perusteella. Palkkioon oikeuttavia valkuaiskasveja ovat peltoherne (eli ruoka- ja rehuherneet), härkäpapu ja makea lupiini. Palkkioon oikeuttavat myös edellä mainittujen valkuaiskasvien seoskasvustot, joissa valkuaiskasvien osuus kylvisiemennäisestä kiloina on yli 50 %. Palkkio maksetaan seuraavista öljykasveista: syysrapsi, syysrapsi, kevätrapsi, kevätrapsi, auringonkukka, öljypellava, öljyhamppu ja ruistankio. Palkkion myöntö edellyttää, että palkkiokelpoisia kasveja ja seoskasvustoja on tilalla vähintään 10 % peltoalasta.

⁴ Sisältää epäsuotuisten maatalousaluiden LFA-lisan 3,5 euroa uuhda kohden. Maidontuotantoeläimet 8 €/eläin + lisätuki 3,5 €/eläin.

⁵ Palkkio myönnetään lammis- ja vuohirekisteriin ilmoitettujen teurastusten perusteella karitsoista, joiden ruhopaino on vähintään 18 kiloa.

⁶ Kotieläintilaksi katsotaan LFA-tuessa tila, jolla eläintilaisuus on vähintään 0,4 EY/ha tai tilalla on koko sitoumuskauden vähintään 10 eläinyksikköä ja eläintilaisuus on vähintään 0,2 EY/ha.

⁷ LFA-tuen lisäosaan kohdistuu leikkauksia maksukattojen vuoksi. Vuonna 2009 tukea maksettiin 98,3 % hehtaarikohtaisesta maksimimäärästä.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Yksikkö	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	
KANSALLISET TUET							
ETELÄ-SUOMEN KANSALLINEN TUKI, POHJOINEN TUKI JA KASVINVIJELYYN TUKI							
Eläinyksikkökohtainen tuki							
Kotieläintuki emolehmistä							
A ja B	€/ey	83	83	83	90	93	93
C1	€/ey	300	300	300	300	300	300
C2	€/ey	300	300	300	300	300	300
C2pohj. ja saaristo	€/ey	376	376	376	376	376	376
C3	€/ey	451	451	451	451	451	451
C4	€/ey	636	636	636	636	636	636
Kotieläintuki sonneista yli 6 kk							
A ja B	€/ey	187	187	187	187	187	187
C1	€/ey	414	414	422	422	422	422
C2	€/ey	422	422	430	430	430	430
C2pohj. ja saaristo	€/ey	498	498	506	506	506	506
C3	€/ey	574	574	582	582	582	582
C4	€/ey	759	759	767	767	767	767
Kotieläintuki uuhista							
A ja B	€/ey	184	184	184	184	184	184
C1	€/ey	390	390	390	390	390	390
C2	€/ey	398	398	398	398	398	398
C2pohj. ja saaristo	€/ey	474	474	474	474	474	474
C3P1–P2	€/ey	664	664	664	664	664	664
C3P3–P4	€/ey	745	745	745	745	745	745
C4P4	€/ey	956	956	956	956	956	956
C4P5	€/ey	956	956	956	956	956	956
Sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki ¹							
A ja B	€/ey	148	139	138	114	74	76
Tilakohtaisen portaan alittavat yksiköt ²							
C1	€/ey	269	261	265	245	208	208
C2	€/ey	234	227	231	214	182	182
C2pohj. ja saaristo	€/ey	288	281	284	269	242	242
C3 ja C4	€/ey	297	290	293	278	251	251
Tilakohtaisen portaan ylittävät yksiköt ²							
C1	€/ey	205	199	197	162	105	108
C2	€/ey	176	170	169	140	91	93
C2pohj. ja saaristo	€/ey	150	145	144	119	77	79
C3 ja C4	€/ey	150	145	144	119	77	79

¹ Vuodesta 2009 alkaen tuki on maksettu tuotannosta irrotettuna tukena pääsääntöisesti vuoden 2007 tuotannon laajuuden perusteella. AB- ja C-alueen eri osa-alueiden viitemäärät ovat määräytyneet tietyin perustein. Näin viitemäärien mukaisen tuen vertailu eri tukialueiden välillä vaatii lisätarkasteluja. Lähtökohtaisesti rajoitteen ylittävien yksiköiden tukitaso C-alueella vastaa AB-alueen tukitasoa.

² Kotieläintalouden tuotantosidonnaisissa eläinyksiköissä on käytössä pohjoisen tuen tilakohtainen porrastus. Tilakohtaisessa portaassa pienen tilan raja on 146 ey C1 alueella, 170 ey C2 alueella, 200 ey C2 pohj. alueella sekä C3 ja C4 alueilla.

	Yksikkö	2009 €/yks	2010 €/yks	2011 €/yks	2012 €/yks	2013 €/yks	2014 €/yks
Pohjoiset teurastustuet							
Teurastetut sonnit C3–C4							
P1–P2	€/teur.eläin	131	131	131	131	131	131
P3–P4	€/teur.eläin	182	182	182	182	182	182
P5	€/teur.eläin	333	333	333	333	333	333
Teurastetut hiehot							
A ja B	€/teur.eläin	114	144	144	144	144	144
C1	€/teur.eläin	269	299	299	299	299	299
C2	€/teur.eläin	269	299	299	299	299	299
C2pohj. ja saaristo	€/teur.eläin	318	348	348	348	348	348
C3	€/teur.eläin	360	390	390	390	390	390
C4	€/teur.eläin	446	476	476	476	476	476
Maidon tuotantotuki							
A ja B	snt/l	3,1	3,1	3,2	3,1	3,1	2,8
C1	snt/l	8,1	8,0	8,0	8,0	8,0	7,7
C2	snt/l	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	8,4
C2pohj.	snt/l	10,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,4
C3P1	snt/l	13,0	12,7	12,7	12,7	12,7	12,4
C3P2	snt/l	14,7	14,4	14,4	14,4	14,4	14,1
C3P3-P4	snt/l	17,4	17,0	17,0	17,0	17,0	16,7
C4P4	snt/l	22,2	21,7	21,7	21,7	21,7	21,4
C4P5	snt/l	31,4	30,9	30,9	30,9	30,9	30,6
Kasvinviljelyn tuki							
C1-tukialue ¹							
Vehnä	€/ha	47	47	47	38	38	38
Ruis	€/ha	112	150	150	150	150	150
Mallasohra	€/ha	70	-	-	-	-	-
Öljykasvit	€/ha	100	120	120	120	120	120
Tärkkelysperuna	€/ha	133	133	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	348	348	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja	€/ha	100	120	120	120	120	120
C2- ja C2P-tukialueet ¹							
Vehnä	€/ha	47	47	47	38	38	38
Ruis	€/ha	112	150	150	150	150	150
Mallasohra	€/ha	70	-	-	-	-	-
Öljykasvit (ei C2P)	€/ha	27	47	47	47	47	47
Tärkkelysperuna	€/ha	133	133	133	133	133	133
Avomaanvihannekset	€/ha	348	348	348	348	348	348
Peltokasvit ilman viljoja (ei C2P)	€/ha	27	47	47	47	47	47
C3- ja C4-tukialueet							
Avomaanvihannekset	€/ha	348	348	348	348	348	348

¹ C-alue Pohjoinen hehtaarituki.

		2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Yksikkö	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks	€/yks
Etelä-Suomen erikoiskasvituki							
A- ja B-tukialueet							
Tärkkelysperuna	€/ha	100	100	100	100	100	100
Avomaanvihannekset	€/ha	100	100	100	100	100	100
Kotieläintilan hehtaarituki							
A- ja B-tukialueet	€/ha	30	30	36	37	39	41
Sokerijuurikkaan kansallinen tuki							
	€/ha	350	350	350	350	350	350
Yleinen hehtaarituki viljelyalalta C2–C4							
Viljat ja muut peltokasvit							
C2, C2P ja saaristo	€/ha	30	33	33	33	33	28
C3	€/ha	46	49	49	49	49	44
C4	€/ha	97	100	100	100	100	95
Muut kasvit							
C2, C2P ja saaristo	€/ha	35	33	33	33	33	28
C3	€/ha	51	49	49	49	49	44
C4	€/ha	102	100	100	100	100	95
Nuorten viljelijöiden hehtaarituki C1–C4							
	€/ha	36	36	36	36	36	36
Kasvihuonetuki A ja B							
yli 7 kk	€/m ²	11,0	10,9	11,4	11,1	10,3	10,5
2–7 kk	€/m ²	4,0	4,4	4,4	4,1	3,8	4,0
Kasvihuonetuki C1 ja C2							
yli 7 kk	€/m ²	11,7	12,3	11,1	11,4	10,6	10,6
2–7 kk	€/m ²	4,3	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1
Kasvihuonetuki C2P							
yli 7 kk	€/m ²	13,2	11,7	12,3	11,4	10,6	10,6
2–7 kk	€/m ²	4,3	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1
Kasvihuonetuki C3–C4							
yli 7 kk	€/m ²	11,2	11,7	12,3	11,4	10,6	10,6
2–7 kk	€/m ²	4,3	4,7	4,9	4,4	4,1	4,1
Puutarhatuotteiden varastointituki							
A- ja B-tukialueet							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
C-tukialueet							
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	€/m ³	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2
Muut varastot	€/m ³	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
Eläinyksiköiden muuntokertoimet kansallisissa tuissa							
Eläinyksikkö							
Emolehmät		1					
Emolehmähiehot, yli 2 vuotta		1					
Emolehmähiehot, 8 kk–2 vuotta		0,6					
Sonnit ja härät, yli 2 vuotta		1					
Sonnit ja härät, 6 kk–2 vuotta		0,6					
Uuhet		0,15					
Kutut		0,48					
Hevoset							
- siitostammat (hevoset ja ponit)		1					
- suomenhevoset, vähintään 1 vuotta		0,85					
- 1–3-vuotiaat muut hevoset ja ponit		0,6					

MTT Taloustutkimuksen julkaisuja

- No 100 Peltola, J. 2002. Three Approaches to Mathematical Models for Finnish Natural Resource Management. 97 p.
- No 101 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2002. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2002. 94 s.
- No 101a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2002. Finnish Agriculture and Rural Industries 2002. 94 p.
- No 102 Jansik, C. 2002. Determinants and Influence of Foreign Direct Investments in the Hungarian Food Industry in Central and Eastern European Context. An Application of the FDI-Concentration Map Method. 312 p.
- No 103 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2003. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2003. 94 s.
- No 103a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2003. Finnish Agriculture and Rural Industries 2003. 94 p.
- No 104 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2004. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2004. 94 s.
- No 104a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2004. Finnish Agriculture and Rural Industries 2004. 94 p.
- No 105 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2005. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2005 - Kymmenen vuotta Euroopan unionissa. 94 s.
- No 105a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2005. Finnish Agriculture and Rural Industries 2005 - Ten Years in the European Union. 94 p.
- No 105b Niemi, J. & Ahlstedt, J. (red.). 2005. Finlands lantbruk och landsbygdsnäringar 2005 - Tio år i Europeiska unionen. 94 s.
- No 106 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2006. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2006. 96 s.
- No 106a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2006. Finnish Agriculture and Rural Industries 2006. 96 p.
- No 107 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2007. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2007. 96 s.
- No 107a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2007. Finnish Agriculture and Rural Industries 2007. 96 p.
- No 108 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2008. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2008. 96 s.
- No 108a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2008. Finnish Agriculture and Rural Industries 2008. 96 p.
- No 109 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2009. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2009. 96 s.
- No 109a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2009. Finnish Agriculture and Rural Industries 2009. 96 p.
- No 110 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2010. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2010. 96 s.
- No 110a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2010. Finnish Agriculture and Rural Industries 2010. 96 p.
- No 110b Niemi, J. & Ahlstedt, J. (red.). 2010. Finlands lantbruk och landsbygdsnäringar 2010. 94 s.
- No 110c Ниemi, Ю, Альстедт, Я. и Синисало, А. (ред.). 2010. Сельское хозяйство Финляндии 2010. 103 с.
- No 111 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2011. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2011. 96 s.
- No 111a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2011. Finnish Agriculture and Rural Industries 2011. 96 p.
- No 112 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2012. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2012. 96 s.
- No 112a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2012. Finnish Agriculture and Rural Industries 2012. 96 p.
- No 113 Latukka, A., Nurro, M. & Ahlstedt, J. (toim.). 2012. Moderni 100-vuotias suuntaa tulevaisuuteen: Maatalouden kannattavuuskirjanpidon juhlijulkaisu. 64 s.
- No 114 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2013. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2013. 96 s.
- No 114a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2013. Finnish Agriculture and Rural Industries 2013. 96 p.
- No 115 Niemi, J. & Ahlstedt, J. (toim.). 2014. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. 96 s.
- No 115a Niemi, J. & Ahlstedt, J. (eds.). 2014. Finnish Agriculture and Rural Industries 2014. 96 p.

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014
ISBN 978-951-687-172-4 (Painettu)
ISSN 1798-5897 (Painettu)

Vammalan kirjapaino Oy
2014

